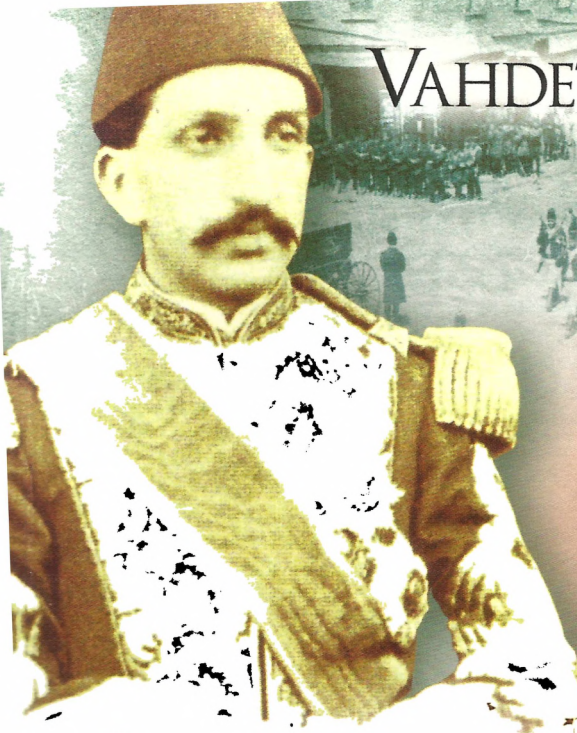
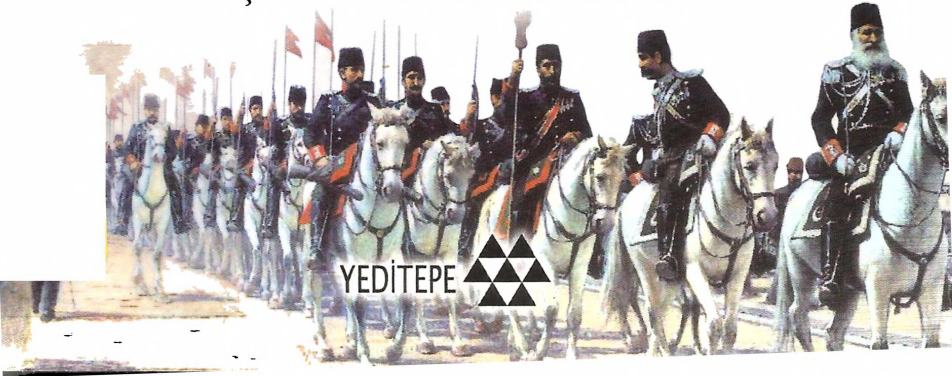

VAHDETTİN ENGİN

ASAYİS

ŞULTAN
II. ABDÜLHAMİD'İN
İÇ GÜVENLİK POLİTİKASI

YEDİTEPE

ASAYİŞ

ŞULTAN

II. ABDÜLHAMİD'İN
İÇ GÜVENLİK POLİTİKASI

Asayiş

Sultan II. Abdülhamid'in İç Güvenlik Politikası

Vahdettin Engin

Genel Yayın Yönetmeni

Mustafa Karagüllüoğlu

Editör: Aykut Can

© Yeditepe Yayınevi

T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Sertifika No: 16427

ISBN: 978-605-5200-09-1

Yeditepe Yayınevi: 184

Araştırma İnceleme: 154

1. Baskı: Ocak 2013

Sayfa Düzeni

İrfan Güngörür

Kapak Tasarımı

Sercan Arslan

Baskı-Cilt

Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd. Şti.

Gümüşsuyu Cad. No:3/2 - Topkapı / İstanbul

Tel: 0212 483 47 91-92 (Sertifika No: 11964)

YEDİTEPE YAYINEVİ

Çatalçeşme Sk. No: 27/15 34410 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: (0212) 528 47 53 Faks: (0212) 512 33 78

www.yeditepeyayinevi.com | bilgi@yeditepeyayinevi.com

online alış-veriş: www.kitapadresi.com

ASAYİS

ŞULTAN

II. ABDÜLHAMİD'İN
İÇ GÜVENLİK POLİTİKASI

VAHDETTİN ENGİN

YEDİTEPE

İstanbul 2013

Prof. Dr. Vahdettin Engin

10. 11. 1956 Yarımcı / Kocaeli doğumlu. İlköğrenimini Yarımcı İlkokulu'nda tamamladıktan sonra 1968 yılında Galatasaray Lisesi'ne girdi. Galatasaray Lisesi'nden 1977 yılında mezun oldu. 1982 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yakınçağ Tarihi Kürsüsü'nü bitirdi. 1983 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde Araştırma Görevlisi oldu. 1986 yılında "Ahmed Rıza Bey ve Siyasi Faaliyetleri" konulu yüksek lisans tezini yaptı. 1992 yılında ise "Rumeli Demiryolları" konulu araştırma ile doktora çalışmasını tamamladı. 12.10.1995 tarihinde Doçent 21.03.2002 tarihinde Profesör unvanını aldı. Halen Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde Öğretim Üyesi olarak vazife yapmaktadır. Evli ve bir kız çocuk babasıdır.

Eserleri:

- *Rumeli Demiryolları*, Eren Yayınevi, İstanbul 1993.
- *Sadrazam Kâmil Paşa'nın Oğlu Hilmi Kâmil Bayur'un Galatasaray Lisesi Hatıraları*, Galatasaray Tarih Dergisi Yayını, İstanbul 1995.
- *Tünel*, Simurg Yayınevi, İstanbul 2000. (Türk Tarih Kurumu Ödülü)
- *Sultan Abdülhamid ve İstanbul'u*, Simurg Yayınevi, İstanbul 2001.
- *Mekteb-i Sultani*, Galatasaraylılar Derneği Yayını, İstanbul 2003.
- *II. Abdülhamid ve Dış Politika*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2005.
- *Tünel'den Finiküler'e (Kabataş-Taksim)*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007.
- *Kurtlar Sofrasındaki Osmanlı*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007.
- Vahdettin Engin-İlber Ortaylı- Erhan Afyoncu, *Bir Dünya Başkenti Eminönü*, İstanbul 2008.
- *Sultan II. Abdülhamid ve İstanbul'u*, İkinci baskı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2008.
- *Cumhuriyet'in Aynası Osmanlı*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2010.
- *Pazarlık - II. Abdülhamid ile Siyonist lider Dr. Theodore Herzl arasında geçen "Filistin'de Yahudi Vatanı" görüşmelerinin gizli kalmış belgeleri*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2010.
- *İstanbul Tüneli*, Henri Gavand'ın Tunnel de Constantinople adlı eserinin çevirisi, İETT yayını, İstanbul 2011.
- *İstanbul'un Atlı ve Elektrikli Tramvayları*, İstanbul Ticaret Odası yayını, İstanbul 2011.
- *Osmanlı Ticaret ve Sanayi Albümü*, İstanbul Ticaret Odası yayını, İstanbul 2011.

İçindekiler

Önsöz	7
--------------------	---

Giriş	13
--------------------	----

- Yıldız Sarayı13
- Sultan II. Abdülhamid'in Devlet İdaresini Saraya Taşması ..15
- Yıldız Sarayı'nın İç Taksimatı ve Güvenliği.....16
- Yıldız Sarayı'nda Resmi ve Gündelik Hayat..... 24

Birinci Bölüm

II. Abdülhamid Döneminde İç Güvenlik.....	33
---	----

- Jurnal Meselesi..... 33
- Halka Karşı Silah Kullanılmaz 39
- Gizli Ev Toplantıları41
- Ordu ve Siyaset..... 42
- Güvenlik İçin Gerektiğinde Kararlılık Gösterilmelidir 44
- İç Güvenlik Açısından Ermeni Meselesi..... 45

• Ermeni Terör Örgütlerinin İstanbul'daki Eylemleri	49
• Kumkapı Ermeni Patrikhanesi Baskını	50
• Babıâli Yürüyüşü	51
• Osmanlı Bankası'nın İşgali.....	53
• II. Abdülhamid'e Düzenlenen Yıldız Suikastı	56
• II. Abdülhamid Hakkında Yazılanlar	60
• Tahsin Paşa Nasıl Saray Başkatibi Oldu?	64
• II. Abdülhamid Saray Kadınlarını Devlet İşlerine Karıştırmazdı	66
• II. Abdülhamid'in saraydaki özel güvenliğini sağlayan Söğüt alayının seçimi nasıl yapılırdı?	67
• Güvenlik ve Din Adamları	69

İkinci Bölüm

II. Abdülhamid'in İradelerinden Bazı Örnekler.....	71-261
--	--------

Dizin	263
-------------	-----

Önsöz

Sultan II. Abdülhamid, 19. yüzyılın son çeyreği ile 20. yüzyılın ilk yıllarında Osmanlı Devleti'nin başında bulunmuş, bir nevi başkanlık sistemi uygulayarak devlet idaresini bizzat yürütmesi hasebiyle de söz konusu döneme damgasını vurmuştur. Hükümdarlık süresinin 33 yıl gibi uzun bir döneme yayılması da bu damgayı iyice pekiştirmiştir. Dolayısı ile bu dönemde gerçekleşen icraatlar sevapları ve hataları ile II. Abdülhamid'in sorumluluğundadır. Esas itibarıyla, hükümdarlık yaptığı yılların yakın bir dönem olması ve o yıllarda yaşanan hadiselerin Türkiye'nin bugününe dahi etki etmesi yanında, günümüzde varlığını devam ettiren birçok müessesenin temellerinin de II. Abdülhamid'in saltanat yıllarında atılması, bu dönemin bir hayli tartışmalı olmasına sebep teşkil etmektedir.

II Abdülhamid, icraatlarını sürdürürken belirli bir dünya görüşüne sahip olarak hareket etmiştir. Onunla aynı görüşü paylaşmayanlar ise, bir muhalefet hareketi oluşturarak, padişahı tahttan indirip kendi düşüncelerini devlete hâkim kılmaya çalışmışlardır. Jön Türkler adını alan ve meşrutiyet taraftarı olan bu grup İttihad ve Terakki Cemiyeti adı altında örgütlenerek muhalefet hareketlerini sürdürmüştür. Fakat muhalefeti, yapılan hiçbir icraati

beğenmemek olarak algıladıklarından, II. Abdülhamid'in icraatlarını sürekli olarak eleştirmiş, padişahı müstebit olmakla suçlamışlardır. Hatta bu suçlamaların, Ermeniler'in ve Yahudilerin de katkısıyla, padişaha "Kızıl Sultan" lakabının verilmesine kadar ileri gittiği gözlenmektedir.

İttihad ve Terakki Partisi bilâhare, İkinci Meşrutiyet'le beraber iktidarı ele geçirince, muhalefetleri döneminde ileri sürdükleri yerli- yersiz pek çok iddia da resmi bir söylem kazanmıştır. Ayrıca, iktidara gelen İttihadçılar, halk nezdinde itibar kazanmak ve iktidatlarını sağlamlaştırmak için, kendilerinden önceki icraatları ve icraatçıları yerden yere vurmak gibi bir yöntem seçmişler, böylece sonraki yıllarda Türk siyasi tarihinde gelenek hale gelecek bir süreci de başlatmışlardır.

Birçoğunun doğruluğu tartışılır bu iddialar neticesi, İkinci Meşrutiyet Dönemi ve sonrasında, Abdülhamid'in şahsiyeti ve icraatları hakkında çok sayıda olumsuz şeyler söylenmiştir. Doğal olarak bunlardan bazıları kalıcı hale gelmiş ve netice itibarıyla son derece olumsuz imajlar içeren bir Abdülhamid portresi karşımıza çıkmıştır. Bu olumsuz imaj günümüzde de kısmen etkisini devam ettirmektedir. Bununla beraber son yıllarda, özellikle de arşiv vesikalarına dayalı yapılan araştırmalar çerçevesinde, II. Abdülhamid ve döneminin daha objektif kriterlerle değerlendirildiği ve daha ayakları yere basan yorumlar yapıldığı gözlenmektedir.

Biz bu çalışmamızda, bu tartışmalara kendi çapımızda bir katkıda bulunmaya çalıştık. Bilindiği üzere, II. Abdülhamid'in değerlendirilmesi, kısmen de değerlendirmeyi yapanların dünya görüşlerine göre farklılaşabilmektedir. Dolayısı ile bazen aşırı yergi, bazen de aşırı övgü ile karşı karşıya kalınabilmektedir. Hâlbuki gerçekçi bir değerlendirme yapabilmek için bizzat padişahın kendi düşüncelerine başvurmak en tutarlı yöntem olacaktır. İşte bu amaca yönelik olarak, II. Abdülhamid'in dünya görüşünü, devleti yönetme anlayışını, hayata ve insanlara bakış

açısını ve bunlar gibi diğer birçok özelliğini yansıtan *hususî iradelerini* gözden geçirdik. İrade, “*dileme, isteme, meram, emir, ferman*” manalarına gelmektedir. İrade-i seniyye ise padişahın emri manasına gelmekte olup, sözlü ve yazılı olarak ikiye ayrılmaktadır. Sözlü iradeler padişahın sadrazama bizzat tebliğ ettiği emir karşılığı kullanılır. Yazılı iradeler ise, padişah emrinin saray başkâtibi tarafından sadrazama bildirildiği belgelerdir. Dolayısı ile iradeler, padişahın düşüncesini, fikrini, maksat ve gayesini, şahsiyetini ortaya koyan tarihin bir numaralı belgeleridir. İşte, II. Abdülhamid’in hususî iradeleri de bu kabilden belgelerdir. Hususî iradeler Hicri 1310/Miladi 1892/1893 yılından itibaren başlamaktadır. Dolayısı ile metin içinde örneklerini verdiğimiz belgeler 1892 yılı ve sonrasını kapsamaktadır.

II. Abdülhamid devlet idaresini Bâbîâlî’den (Osmanlı Hükümeti) saraya aktarınca, çeşitli devlet işleri hakkında ne tür kararlar alınması gerektiğini, sözünü ettiğimiz hususî iradeler vasıtasıyla sadrazama iletmıştır. Dolayısı ile bu konular hükümette müzakere edilirken, padişahın görüşü temel alınmak suretiyle kararlar verilmiştir. Daha sonra da, hükümetin aldığı kararlar onay için tekrar saraya gönderilmiştir. Bundan da anlaşılacağı üzere, hususî iradeler, her konuda padişahın özgün düşüncelerini yansıtmak gibi bir öneme sahiptirler. Bu iradeler incelendiğinde, Abdülhamid’in hangi konuda ne düşündüğü, ne tür icraatlar yapılmasını istediği gibi hususları tespit edebilmek mümkün olmaktadır.

Belirtilmesi gereken bir husus şudur: Hususî iradeler padişahın özgün düşüncelerini yansıtmakla beraber, yerine getirilmesini emrettiği hususların tamamının kesin olarak gerçekleştikleri anlamına gelmez. Ama padişah emri olmaları hasebiyle, büyük oranda icra edildikleri de bir gerçektir. Bazı konuların ise, çeşitli sebeplere dayalı olarak sonuçlandırılmaması söz konusu olabilmektedir. Ama esas itibarıyla bizim amacımız, iradelerde yer alan hususların gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmekten öte, bu

konularda padişahın neler düşündüğünü tespit etmek ve buradan yola çıkarak padişahın düşünce yapısını ortaya koymaktır.

Bir hatırlatma da hususi iradelerin yazılış yöntemine dair olacaktır. İradeler padişahın emirlerini yansıtmakla beraber, metinleri yazan saray başkâtibidir⁴. Dolayısı ile başkâtib kendi ifadeleri ile padişahın emrini sadrazama ulaştırmış olmaktadır. İrade metinlerini sadeleştirirken, mümkün olduğu kadar anlaşılır olmasına gayret ettim. Osmanlıca metinlerin karakteristik özelliği olan uzun cümleleri, daha anlaşılır olması için zaman zaman bölmek zorunda kaldım. O dönemde kullanılan bazı ifadeleri ise, anlaşılma güçlüğüne göz önünde bulundurarak, zorunlu olarak güncelleştirdim. Bununla beraber kullanılan üslûbun orijinalliğini mümkün olduğu kadar bozmamaya çalıştım.

Hususi iradeler çok değişik konuları içerdiğinden bunları çeşitli gruplara ayırmak mümkündür. Bu suretle II. Abdülhamid'in, ülke idaresi, ülke güvenliği, dış politika, eğitim, sağlık, ekonomi, ulaştırma, ticaret ve sanayi, ziraat, denizcilik ve saire gibi birçok konulardaki fikirleri, en geçerli kaynak olan arşiv belgelerinden öğrenilebilmektedir. Bu doğrultuda, II. Abdülhamid'in binlerce hususi iradesini inceleyip aralarından seçmeler yaptım. Bunlar arasında öncelikle, padişahın İstanbul'un gündelik hayatı hakkında

⁴ Bu eserde kullandığımız Hususi İradeleri kaleme alan başkâtipler sırası ile Süreyya Paşa ve Tahsin Paşa'dır. Süreyya Paşa 1885-1895 yılları arasında başkâtiblik görevinde bulunmuştur. Paşa esaslî bir tahsil görmemiş olmakla beraber, kalemi kuvvetli, fikrini iyi ifade edebilen ve vazifesine sadık bir zat idi. Süreyya Paşa'nın ölümü üzerine yerine Tahsin Paşa atanmıştır. Tahsin Paşa 1895 yılından 1908'e kadar aralıksız 13 sene başkâtib olarak görev yapmıştır. Gayet terbiyeli ve nazik, yazısı güzel, padişaha son derece sadık, aldığı emri muhakkak yerine getiren ve çok merhametli bir zattı. İkinci Meşrutiyet'le beraber görevinden alınmış, ömrünün son günlerini yoksulluk içinde geçirmiş, 1934 yılında vefat etmiştir.

neler düşündüğünü, İstanbullular'ın yaşantılarını etkileyecek ne tür kararlar aldığını inceleyip “Sultan Abdülhamid ve İstanbul’u” adıyla daha önce kitaplaştırdım.

Bundan sonraki aşamada, II. Abdülhamid’in ülke dış politikası hakkında düşünce ve icraatlarını ortaya koyan iradeleri değerlendirdim. Sonuçta “II. Abdülhamid ve Dış Politika” adlı kitabım yayınlandı.

Bu serideki üçüncü çalışma olarak II. Abdülhamid’in iç güvenlik anlayışı ve uygulamalarını esas aldım. Bu arada, hususi iradelerde geçen konuların daha iyi anlaşılabilmesi için *Giriş* bölümünde, II. Abdülhamid dönemi iç güvenlik anlayışı ve uygulamalarından belirli kesitler vermeyi gerekli gördüm. Metinde kullandığım belgeleri kronolojik bir sıra takip etmek suretiyle yayınlamayı tercih ettim. Benzer konularda çok sayıda belgenin bulunduğu ve benzer kararlar verildiği durumlar her zaman söz konusu olabiliyordu. Bu durumda, her konudan birkaç belgeyi örnek mahiyette olacak şekilde kullanmayı tercih ettim.

Bu çalışmamızda ele aldığım iradelerin, II. Abdülhamid’i her yönü ile tanıtmaya yeterli olmadığı muhakkaktır. Esas itibarıyla, çok yönlü bir devlet adamı olan ve 33 yıl gibi uzun bir süre iktidarda kalan Abdülhamid’in daha iyi anlaşılabilmesi için hakkında birçok araştırma yapılmasına ihtiyaç vardır. Şu ana kadar yapılmış olan değerli çalışmaları inkâr etmemekle beraber, yakın dönem Türk tarihi açısından tartışmasız bir öneme sahip olan II. Abdülhamid ve onun hükümdarlık anlayışının çok daha geniş kapsamlı olarak araştırılması gerekmektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgeleri arasında yer alan Yıldız evrakları bu hususlarda araştırmacılara büyük imkânlar sunmaktadır. Bu imkânlar araştırmacılar tarafından değerlendirildiğinde, II. Abdülhamid hakkında daha doyurucu bilgilere de sahip olunabilecektir. Bu çalışmaların bir an önce gerçekleştirilmesi en büyük temennimdir.

Bu vesile ile, sonsuz desteklerini hep yanında hissettiğim eşim Emel ve kızım Neslihan'a şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca katkılarından dolayı Yeditepe Yayınevi genel yayın yönetmeni Mustafa Karagüllüoğlu'na, editör Aykut Can'a, İrfan Güngörür'e ve Sercan Arslan'a teşekkür ediyorum.

Vahdettin Engin
Ocak 2013 - Tuzla

Giriş

Yıldız Sarayı

Sultan II. Abdülhamid 31 Ağustos 1876'da Osmanlı Devleti tahtına çıktı. Birkaç ay Dolmabahçe Sarayı'nda kaldıktan sonra, daha güvenli olduğu için Yıldız Sarayı'nda ikamet etmeyi tercih etti. Bilindiği üzere güvenlik Sultan II. Abdülhamid için her zaman ön planda gelmiştir. Dolayısı ile otuz üç yıl süren saltanat döneminde Yıldız Sarayı'ndan çok fazla çıkmamış, sarayın da her zaman güvenli bir ortamda bulunmasına yönelik tedbirleri almaktan geri kalmamıştır.

Yıldız Sarayı'nın bulunduğu mevki önceleri Osmanlı padişahlarının avlandıkları bir av sahası ve aynı zamanda hususi bir mesire yeri idi ve korucularla muhafaza ediliyordu. İlk defa olarak Sultan I. Ahmed burada küçük bir kasır yaptırmıştı. III. Selim ise 18. yüzyılın sonunda annesi Mihrişah Sultan için buraya ikinci bir kasır yaptırdı ve buna "Yıldız Kasrı" adı verildi. Sultan II. Abdülhamid'in ikamet ettiği saray hâline gelene kadar, değişik dönemlerde padişahlar buraya çeşitli köşkler inşa ettirdiler. Nisan 1877'de II. Abdülhamid Dolmabahçe'den buraya taşınınca saray "Yıldız Sarayı Hümayunu" adını aldı. Padişahın

Yıldız'da ikamet etmeye başlamasının en önemli sebebi güvenlikti. II. Abdülhamid şehzâdeliğinde, Dolmabahçe Sarayı'nda ikamet eden amcası Sultan Abdülaziz'in nasıl tahtan indirildiğine ve sonra da nasıl öldürüldüğüne şahit olmuştu. Bu anlamda Dolmabahçe Sarayı güvenliğin sağlanması zor bir mekândı. Kara tarafından kuşatılması kolay olduğu gibi, özellikle de donanma bir tehdit unsuru olarak sarayın karşısına geldiğinde yapacak fazla bir şey de kalmıyordu. İşte bu faktörler II. Abdülhamid'in Dolmabahçe'de kalmayıp, yüksek bir mevkide bulunan ve güvenliğin sağlanması çok daha kolay olan Yıldız Sarayı'na taşınmasına sebep oldu.

II. Abdülhamid Yıldız Sarayı'na taşındıktan sonra, civardaki araziye de dâhil ederek büyük ölçüde bir imar faaliyetine girişmişti. Saray, sultanlar ve şehzâdeler tarafından ikametgâh olarak kullanılan, resmi görevlilere tahsis olunan köşklerden başka, tiyatro, müze, kütüphane, eczane, hayvanat bahçesi, mescit, hamam, tamirhane, marangozhane, demirhane, kilithane gibi çeşitli binaları ihtiva ediyordu. Bu binalar peyderpey ve ihtiyaca göre yapılmıştı.

Hamidiye Camii önünden başlayarak Beşiktaş ve Ortaköy'e kadar uzanan büyük park, dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı II. Abdülhamid tarafından kalın ve yüksek duvarlarla çevrilmiş ve böylece sarayın dışarıyla irtibatı kesilmişti. Abdülhamid'in hususi dairesi Büyük Köşk idi. II. Abdülhamid'in saltanatı yıllarında Yıldız Sarayı ve civarında, beş bini görevli, yedi bini asker olmak üzere yaklaşık on iki bin kişi yaşıyordu. Yıldız Sarayı, kapladığı geniş saha ile birlikte barındırdığı nüfus itibarıyla bir şehir manzarasını andırıyordu.

Sultan II. Abdülhamid'in Devlet İdaresini Saraya Taşınması

II. Abdülhamid'in 13 Şubat 1878'de Mebusan Meclisi'ni kapatması, daha sonra girişeceği iktidarı Bâbîâli'nin elinden alarak saraya taşıma hamlelerinin ilkinin teşkil etmekteydi. II. Abdülhamid tedrici bir surette sarayın hâkimiyetini arttırdı. Nitekim sarayda görevli kâtiplerin sayısının artışı, bu etkinliğin ve devlet işlerinin saraydan yürütülmesinin bir göstergesi sayılır. Mesela V. Murad döneminde saraydaki kâtip sayısı üç ilâ altı arasında iken, II. Abdülhamid'in ilk saltanat yıllarından itibaren bu rakam giderek yükselmiştir. Kâtiplerin sayısındaki bu artış, sarayda gerçekleştirilen işlerin çoğaldığını göstermektedir. II. Abdülhamid hükümeti devreden çıkartıp, Bâbîâli'de yapılması gereken işleri saraya aktarınca, buradaki bürokratik işlemler eskiye oranla çok arttı ve saray bürokrasisi Bâbîâli'nin yerini aldı.

Sultan II. Abdülhamid, devlet idaresini bu şekilde kendi denetimine aldıktan sonra, hususi iradeleri aracılığı ile hükümeti yönlendirmiş ve hangi konularda ne tür kararlar alınması gerektiğini sadrazama sürekli olarak hatırlatmıştır. Bu durumda bürokratik sistemin işleyişi şu şekle dönüşmüştür. Padişah her hangi bir meselenin çözümü için düşüncelerini hususi bir irade ile Bâbîâli'ye iletmektedir. Bilahare bu mesele hükümette görüşülmekte ve çoğunlukla padişahın görüşlerine uygun bir karar alınıp, onaylanması için konu tekrar saraya arz edilmekte ve irade çıktıktan sonra da icraata geçilmektedir. II. Abdülhamid bu tür idare tarzını 1908 yılındaki İkinci Meşrutiyet'in ilânına kadar sürdürmüştür. Bu tarihten sonra ise iktidar gücü yine hükümete, yani İttihad ve Terakki Partisi'nin eline geçecektir.

Sultan Abdülhamid uzun süren padişahlık yıllarında Yıldız Sarayı'ndan fazla ayrılmamıştır. Sadece özel günler ve bazı merasimler vesilesi ile sarayın dışına çıkmaktaydı. Devletin günlük işlerinin yürütülmesini Saray Mabeyni'nden takip eden Sultan,

diğer zamanlarını ise haremde ailesi ile geçirmektedir. Bununla beraber, devlet idaresini kendi inhisarına aldıktan sonra, her türlü işle bizzat ilgilendiğinden, günün hangi saatinde olursa olsun Selamlık'ta veya haremde olmasına bakmaksızın olayların takibi ile bizzat meşgul olmuştur.

Yıldız Saray'ının İç Taksimatı ve Güvenliği

Güvenliğe son derece önem veren II. Abdülhamid, Hamidiye Camii önünden başlayarak Beşiktaş ve Ortaköy'e kadar uzanan büyük parkı dışarıdan gelecek bir tehlikeye mukavemet edebilecek şekilde kalm ve yüksek duvarlarla çevirterek dış âlemden tamamen ayırmıştı. Kale duvarı gibi muhkem olan bu surun dört tarafında birçok kapısı varsa da bunlardan sadece koltuk kapısı, saltanat kapısı, harem veya valide kapısı açık bulunmaktaydı.

Koltuk Kapısı

Yıldız Hamidiye Camii'nin önünden geçince solda sefirler ve itibarlı ecnebilerin selamlık merasimlerini görmelerine ayrılan setin alt tarafındadır. Sabahleyin güneşin doğuşundan akşamın geç vakitlerine kadar açık kalırdı. Paşalar, nazırlar, yabancı ziyaretçiler, saray memur ve müstahdemleri hep bu kapıdan işlerlerdi. Koltuk kapısının ağzında iki asker nöbet tutmakta, iç tarafında da bitişik olarak inşa edilmiş küçük bir kulübe bulunmakta idi. Burada tüfekçiler gece ve gündüz güvenliği sağlardı. Kimlikleri bilinenler serbestçe girer, yabancılar ise izin alıncaya kadar kulübede bekletilirlerdi. Bir günde toplanan kartvizitler ile kapıdan geçen kişilerin listesini bildiren bir cetvel hemen o akşam padişaha takdim edilirdi. Koltuk kapısından sarayın birinci kısmına girilirdi. Bu kısımda, sağda Cuma selamlığında hazır bulunacak kıymetli misafirlere mahsus set ile Küçük Köşk, Büyük Mabeyn Dairesi, solda Kiler-i Hümayun, kilercibaşı ve kilercilerin oturduğu

bina, mutfak, Hazine-i Evrak, Tercüme Odası, Başkâtip ve Teşrifat Nazırı'nın daireleri ile tüfekçibaşının dairesi vardı.

Saltanat Kapısı

Koltuk kapısının üst tarafındaki altın yaldızlı kapıdır. Sadece padişah dışarı çıkacağı zaman açılırdı. Yıldız Sarayı'nın birinci kısmına bu kapıdan girilirdi. Padişahı ziyarete gelenler ile sefirlerin bekleme yeri olan Çit Kasrı birinci kısımda bulunurdu.

Harem Kapısı veya Valide Kapısı

Hamidiye Camii önünden yokuş yukarı çıkarken gelen kapıdır. Bu kapıdan yalnız harem mensupları girip çıkardı.

Mecidiye Kapısı

Beşiktaş'tan Ortaköy'e giden sahil yolu üzerindeki Çırağan Sarayı karşısında bulunan ve Yıldız Parkı'na giren büyük kapıdır.

Yıldız Sarayı'nın iç taksimatını üçe ayırmak mümkündür:

- 1) Saray ve ona bağlı olan binalar: Mabeyn Dairesi, Büyük Mabeyn, Selamlık, Şehzâde Daireleri, Tiyatro, Kütüphane, Silahhane, Hamidiye Camii, Çit Kasrı, Kaskat Köşkü, Başkâtip Dairesi, Teşrifat Nazırı Dairesi, Tercüme Odası, Hazine-i Evrak, Mutfak.
- 2) İç Bahçe: Burada Cihannüma Köşkü bulunmaktaydı. İç bahçede otuz metre en ve üç yüz metre boyunda bir de havuz vardı. Havuzun etrafında karataştan suni mağara ve basamaklar yapılmıştı. Abdülhamid'de ağaç ve çiçek merakı vardı. Kışlık bahçede nadide ağaç ve çiçekler yetiştirilmişti. Bahçıvanı İtalyan Romeo Skanciani bütün mesaisini bunun için harcardı. İki bambu ağacı, birçok palmye, çamlar, limon, portakal ağaçları, turunçlar, akasyalar arasında kamelyalar, krizanterler, karanfiller,

güller seyredenleri kendine hayran bırakırdı. Bahçede kuşlar süslü kafesler için de bulunurlardı. Oraya, buraya marangozhane yapılmış kanepe ve koltuklar konulmuştu. Abdülhamid'in verdiği ziyafetlerde sofraya bu bahçede yetişmiş çiçeklerle süslenirdi. Abdülhamid müsait havalarda bahçede gezerdi. Yanında kadın olduğunda iç bahçedeki erkekler buradan çekilirdi.

- 3) Dış Bahçe: Burada da Malta Köşkü, Çadır Köşkü, Acem Köşkü, Merasim Köşkü, Talimhane Köşkü, Çini Fabrikası, Marangozhane, İstabl-ı Amire, Tamirhane, Hademe daireleri, Ferhan Köşkü bulunurdu. Sebze ve meyveler dış bahçede yetiştirilirdi. Hususi bir limonlukta turfanda sezme ve meyveler yetiştirilirdi. Hatta kışın çiçek dahi yetiştirildiği olurdu. Bu bahçeler Hazine-i hassa Nezaretine bağlı bir müdürün idaresinde idi. Ayrıca bir bahçe müfettişi ve üçyüz civarında bahçıvan görev yapardı.

Harem Kapısı'ndan içeri girildiği zaman sağa gidilince ikinci kısmı teşkil eden dış bahçeye ve sola sapılınca Saray-ı Hümayun (Abdülhamid'in hususi dairesi) ile Harem'e gidilirdi. Etrafı yüksek duvarlar ile çevrili olan bu kısımda İngiliz tarzında bahçeler, havuzlar, gölgeli ağaçlı yollar, köşkler, imalathaneler, karakollar ve ahırlar vardı. Abdülhamid'i ziyarete gelen ecnebi prensler, mü-lakat ve ziyafete davetli bulunanlar Harem Kapısı'ndan içeri girerlerdi. Bu ikinci ve üçüncü kapılar da, birincisi gibi dış tarafta çifte nöbetçiler, içerde ise tüfekçiler ile muhafaza edilmekteydi. Tüfekçiler sivil elbiseli fakat silahlı idiler. Yıldız Sarayı'nın muhafazası için etrafında on beş bin askeri barındırabilecek kışlalar yapılmıştı.

II. Abdülhamid şahsi güvenliği için Yıldız Sarayı'nda kendine bağlı askerlerden oluşan bir muhafız bölüğü meydana getirmişti. Bu bölüğün en önemli unsurlarını Söğüt, Bilecik ve Eskişehir halisinesine yerleşmiş eski Türk kabilelerinden, mertlikleri, cesaretleri

ve dürüstlükleriyle tanınmış Karakeçili aşireti mensupları oluşturdu. II. Abdülhamid Karakeçililere son derece güvenirdi. Bu sebeple, her gece yattıktan sonra kapısı kilitlendiğinde, odasının dış tarafında, kapının önüne yapılan yer yataklarında bir haremağası ve Karakeçili aşiretinden bir muhafız muhakkak bulunurdu.

Saray Başkâtibi Tahsin Paşa'nın naklettiğine göre bir gün II. Abdülhamid kendisine *"Basiret emniyetin babasıdır; evvela basiret sonra da emniyet gereklidir"* demişti. Bu düşünce tarzının sonucu olarak II. Abdülhamid lazım gelen bütün tedbirleri almadan hiçbir şeye ve hiç kimseye emniyet etmezdi. Tahsin Paşa, Sultan Hamid'in vehmi hakkında şunları yazıyor²:

"Padişah'ın en çok itimadını haiz tabirine layık birkaç isim saymak kabil olsa bile bunların da emniyetsizliğe uğradıkları zamanlar olmuştur. Sultan Mecid'in 'kuruntulu oğlum' tabirini fersah fersah aşacak derecede vehham olduğu gibi, etrafındakiler bu vehmi arttırmış, bununla menfaat temin etmeyi kendilerine sanat edinmiş olduklarından Sultan Hamid daima kendisine suikast yapılacağını, her toplantıda mutlaka kendi aleyhinde sözler konuşulabileceğini, hülasa her tarafta kendisine yönelik pusular bulunduğu kanaatini zihnine yerleştirmişti. Bundan dolaydır ki, Cuma günleri selamlık alayı ve bilhassa bayram ve hırka-i saadet alayları padişahın korumaları için bir gaile hâline dönüşürdü.... Hünkârın dairesiyle Hamidiye Camii arasındaki mesafe pek kısa olduğu hâlde Cuma selamlıkları için bile mühim tedbirler alınmak adet idi. Her Cuma ordudan ve donanmadan hangi zabitler selamlık resmine gelecek ise, bir gün evvel daireleri tarafından isimleri arz olunur, Cuma günü ilgili memurlar bu defterlerin muhteviyatıyla selamlığa gelenlerin birbirine mutabakatını sessizce tetkik eder, merasimi gör-

² Tahsin Paşa, *Sultan Abdülhamid Yıldız Hatıraları*, İstanbul 1990, s. 81,82.

meve gelen ecnebilerin arasına sivil memurlar ikame olunur, ondan sonra her şeyin tamam olduğu padişaha bildirilir ve Sultan Hamid bundan sonra arabasına binerdi”.

Tahsin Paşa'nın sözünü ettiği vehim ve ihtiyatlı hareket etme hali Sultan Hamid'de her ne kadar mevcutsa da, bunun çok da boş bir kuruntu olduğu söylenemez. Çünkü II. Abdülhamid döneminde muhalif subaylar³ arasında yer alan Kazım Karabekir

³ II. Abdülhamid döneminde iç muhalefet unsurları arasında en önemli yeri kuşkusuz meşrutiyet idaresini savunan İttihad ve Terakki Cemiyeti mensupları almaktadır. Mensupları arasında yüksekokul öğrencileri ve genç subaylar çoğunluktadır. 1908-1918 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde iktidara hâkim olan İttihad ve Terakki Partisi bir gizli örgüt olarak kurulmuştu. Meşrutiyet taraftarı olan ve kendilerine Jöntürk denen gençler ülke için kurtuluş çareleri arayışı çerçevesinde örgütlenmeye karar vermişlerdi. 1889'da Askeri Tıbbiye öğrencileri Ohrili İbrahim Temo, Arapkirli Abdullah Cevdet, Diyarbakırlı İshak Sükûti, Kafkasyalı Mehmed Reşid, Bakülü Hüseyinzâde Ali meşrutiyet yanlısı faaliyetlerde bulunmak amacıyla İttihad-ı Osmanî, yani Osmanlı Birliği adını taşıyan bir örgüt kurdular. Aynı yıl bu örgüt Paris'te yaşayan meşrutiyet taraftarı Ahmed Rıza Bey'le irtibata geçti ve örgütün adı Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti oldu.

Cemiyet, II. Abdülhamid'e muhalif kişi ve çevrelerle kurduğu ilişkiler sonucu tanınmaya başladı. Özellikle yüksekokul öğrencileri arasında örgütlenmesini genişletti. Örgütün öğrenciler arasında yaygınlaşması aynı zamanda varlığının ortaya çıkmasına da sebep oldu.. Paris'e kaçan Jöntürkler Ahmed Rıza Bey'in liderliği altında faaliyete başladılar. Meşve-ret adlı bir gazete çıkararak fikirlerini yaymaya çalıştılar. Yurtdışında bu gelişmeler yaşanırken yurtiçinde meşrutiyet taraftarları gerek sivil kadrolar gerekse subaylar arasında yaygınlaşmaya başlamıştı. Özellikle de Rumeli vilayetleri bu konuda öncülük yapıyordu. 1906'da Talat Bey, İsmail Canbolat Bey, Rahmi Bey, Mithad Şükrü Bey, Bursalı Tahir Bey gibi meşrutiyet taraftarları aralarında yaptıkları gizli görüşmeler sonucu Selanik'te Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'ni kurdular. Bu cemiyet kısa süre

İttihad ve Terakki Cemiyeti 1896-1909 adlı kitabında İttihadçı subaylardan hemen hepsinin Sultan Hamid'e suikast yapabilmek için nasıl yanıp tutuştuklarına değinmektedir. Bundan da

içinde subaylar arasında da taraftar buldu. Nitekim Enver Bey ve Resneli Niyazi Bey gibi daha sonra, dağa çıkarak meşrutiyet'in ilânında rol oynayacak ve hürriyet kahramanı olarak anılacak subaylar da bu arada cemiyete girdiler. Osmanlı Hürriyet Cemiyeti, silahlı propaganda ve eylemlere de girişti. Üç kişilik hücreler hâlinde örgütlenme yapılıyor ve yeni üyeler Kur'an ve silah üzerine yemin ederek cemiyete kabul ediliyorlardı. Cemiyet, 1907'de Paris'le irtibata geçti ve iki örgüt birleşerek İttihad ve Terakki adı altında faaliyetlerini sürdürme kararı aldılar. Bundan sonra İttihad ve Terakki, meşrutiyet'in ilânına yönelik faaliyetlerine hız verip, güvenlik güçlerine yönelik suikastlar düzenlenmeye başladı. Sultan Abdülhamid'in bölgeye gönderdiği Şemsi Paşa, İttihadçılar'ın fedaisi Teğmen Atıf Bey tarafından öldürüldü. İngiltere Kralı VII. Edward ve Rus Çarı Nikola 9 Haziran 1908'de Reval'de biraraya gelerek, özellikle Uzak ve Yakın Doğu'da tampon bölgeler kurma ve Almanya'ya karşı bir denge politikası uygulama konusunda anlaştılar. Liderler yayınladıkları bildiriye Makedonya sorununa ve reformlara da değinmişlerdi. Bu bildiri İttihad ve Terakki tarafından Rumeli'nin paylaşılacağı, II. Abdülhamid'in ise bu gelişmelere boyun eğeceği şeklinde algılandı. Selanik ve Manastır gibi şehirlerde cemiyet mensupları harekete geçtiler ve İstanbul'a yüzlerce telgraf çekildi. Bu arada Enver, Niyazi ve Eyüp Sabri beyler emirlerindeki birliklerle dağa çıktılar. O zamana kadar meşrutiyete şiddetle aleyhtar olan II. Abdülhamid yaşlılığın getirdiği bir psikolojiyle de direnme gücünü kaybetti ve çevresine "Artık suyun akışına gideceğini" söyledi. Bu söz meşrutiyetin II. Abdülhamid tarafından kabul edildiği anlamına geliyordu. Nitekim 23 Temmuz 1908'de İkinci Meşrutiyet ilân edildi. Artık yeni bir devir açılmıştı, İttihad ve Terakki adı "Meşrutiyet" ve "Hürriyet"le adeta bütünleşti. İttihad ve Terakki Cemiyeti, siyasi parti hâline dönüştü ve kısa bir aralık dışında, 1908'den 1918'e kadar sürecek olan iktidarı başlamış oldu. Bu yıllarda, Talat, Enver ve Cemal Paşalar, İttihad ve Terakki'nin önde gelen liderleri olarak ülkenin kaderine hâkim oldular. İttihad ve Terakki için bk. E. Ramsaur, *Jön Türkler ve 1908 İhtilali*, çev. Nuran Yavuz, İstanbul 1982.

anlaşılacağı üzere, hem Osmanlı ordusuna mensup olup hem de devlet başkanına suikast tertip etme çabasında olan çok sayıda genç subayın varlığı tabii olarak rahatsız edici bir durumdur. Nitekim II. Abdülhamid'in suikasta uğrama endişesinin yersiz olmadığı, ileride daha geniş olarak ele alacağımız, 1905 yılında yaşanacak Yıldız suikastı girişimi ile daha iyi anlaşılacaktır. Bu suikastı düzenleyenler Ermeni terör örgütleri olsa da, onlara destek vermiş olan Osmanlı subaylarının varlığı da bilinmektedir⁴.

Yine Kazım Karabekir'e müracaat edecek olursak; devlet başkanlarına suikast düzenleyen Ermeni terör örgütlerine yardım edecek derecede nefretle dolu subayların zihinlerinde nasıl bir Abdülhamid imajı mevcut olduğunu Karabekir kendi ifadeleriyle şöyle anlatıyor⁵:

“Okudukça neler öğreniyordum. Milletin fedakâr ve münevver gençleri çöllere sürülüyormuş, boğuluyor, denize atılıyormuş. Milletin parasını hafiyeler ve saray halkı yiyormuş. Avrupa terakki ederken cahil ve katil padişah milletimizin her türlü terakkisine engel oluyormuş. Memleketimizde ilme ve emeğe hürmet yerine yalan, riya ve irtikâp hâkim imiş. Haksızlık,

-
- ⁴ Sultan Abdülhamid suikast işinde Osmanlı subaylarının da bulunduğu dair bilgiyi, Selanik'te sürgünde olduğu yıllarda doktorluğunu yapan Hüseyin Atıf Bey'e şu şekilde vermiştir: *“Bana bomba attıkları zaman birkaç Ermeni ve bir de Belçikalı biri derdest edildi. Fakat birkaç zabıt setresi de bulundu. Ben ordunun namını lekelememek için Necip Melhame'yi çağırdım. Böyle tahkikatlarda mahir idi. Göreyim seni bir zabıt ismi çıkmasını istemem dedim. Yüzüme baktı. Küçük rütbeli yaverlerden biri, bir paşazâde, daha bence malum birkaç zabıt işin asıl tertipleycileri idiler. Hiç meydana çıkarmadım. Ben bu hususta mutaassıp bir adamım. İşin içinde zabıt olduğunu şimdi mahrem söylüyorum”*. Bk. Atıf Hüseyin Bey'in Hatıratı, haz. Metin Hülagu, İstanbul 2003, s. 221.
- ⁵ Kazım Karabekir, *İttihad ve Terakki Cemiyeti 1896-1909*, haz. Faruk Özerengin-Emel Özerengin, İstanbul 1982, s.37.

zulüm, israf, sefahat saraylarda ve büyük yerlerde kökleşmiş, halk fakir ve benliğinden mahrum bir hâlde müstemleke halkı gibi imiş. Medeni milletlerin meclisleri beş paranın bile hesabını hükümetlerinden sorarken ve milletten alınan paraları millet hayrına sarfederken bizim padişahlar fakir halkımızı soyarak milyonlarla altınları saray yapmak, cariye almak, dalkavuk ve hafiye beslemek gibi murdarlıklarda harcediyormuş. Hülasa işler böyle giderse mahvımız muhakkakmış”.

Gerçek şu ki bu ifadelerin hiç biri II. Abdülhamid'in icraatları hakkında doğru bir bilgi içermiyor. Diğer bir gerçek ise şu: (O) dönemde Kazım Karabekir ve onun gibi yüzlerce genç subay bunların doğru olduğuna inanıyorlardı.

İttihadçı genç subayların gerçekten inandıkları, münevver gençlerin boğdurulup denize atıldıkları şeklindeki hurafe ve şehir efsanesinin II. Abdülhamid döneminde yaşanmış bir örneği bile yok. İşin ilginç yanı ise şu, Türk siyasi tarihinin bir başka döneminde, iktidarı yıpratmak amacıyla yine benzer söylentilerin ve şehir efsanelerinin uydurulmuş olması. Hatırlanacağı üzere Demokrat Parti iktidarı yıllarında gençlerin kıyma makinelerinde doğrandığı şeklinde uydurma haberler toplum arasında yayılıyor ve bu hurafeler Demokrat Parti nin gerekçeleri arasında yer alıyordu.

II. Abdülhamid döneminde gençlerin boğulup denize atıldıkları şeklindeki efsanevi söyleme İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin bir numaralı kurcusu İbrahim Temo da değiniyor. Örgütsel faaliyetinde bulunmaktan dolayı tutuklanıp Yıldız Sarayı'nda Beşiktaş Muhafızı Yedi Sekiz Hasan Paşa tarafından sorgulanan Temo, serbest bırakıldıktan sonra arkadaşlarının yanına gidiyor ve yokluğunda hakkında şu tür söylentilerin çıkmış olduğunu anılarında anlatıyor: “Orada tanıdıklarımın öğreniyorum ki, beni denize atıp boğmuşlar, daha neler neler!”⁶

⁶ İbrahim Temo'nun *İttihad ve Terakki Anıları*, haz. Bülent Demirbaş, İstanbul 1987, s. 49.

Demek ki o dönemde, gençlerin Yıldız Sarayı'nda boğulup denize atıldıkları hurafesi çok sık kullanılan bir yöntemmiş. Şu hususu da belirtmek gerekir ki, Sultan Hamid'in aşırı güvenlikçi politikası bu tür söylentilerin çıkmasına zemin hazırlıyordu.

Yıldız Sarayı'nda Resmi ve Gündelik Hayat

Sultan Abdülhamid daima sade giyinir ve hiçbir hususta gösterişten hoşlanmazdı. Haremde koyu gri renk elbise giyer, aynı renkte palto kullanırdı. Resmi günlerde ve merasimlerde siyah yahut lacivert elbise ve palto giyer, aynı renkte boyunbağı kullanırdı. Marangozhanede çalışırken veya resim yaparken kadife pantolon ve kolları sıvalı bir gömlek giyerdi. Gecelikleri hep beyaz ketenden olup, dize kadar gömlek gibi uzanırdı. İcap ettiği zaman bu gömleğin üzerine pantolonunu çekip, beyaz kumaştan boyunbağı takar veyahut açık renk bir boyunbağı bağlar, ceketini giyer, kim ile görüşecekse bu suretle kabul ederdi.

II. Abdülhamid erken yatıp erken kalkmayı alışkanlık edinmişti. Sabahları güneş doğmadan kalkar, önce hamama gidip yıkanır. Daha sonra şabâh namazını kılar ve hafif bir kahvaltı yapardı. Sigara ve kahvesini içtikten sonra Selamlığa geçerek günlük çalışmalarına başlardı. Öncelikle başkâtibi çağırıp o günkü işleri görüşmeye başlardı. Başkâtibin vazifesi devlet bürokrasisi ile saray arasındaki yazışmalara aracılık etmektir. Resmi dairelerden gelen yazılar Başkâtîbet kanalından geçer, burada kayda geçilerek hükümdara takdim edilirdi. Bunlara verilecek cevaplar ve çeşitli konulardaki iradeler de yine Başkâtîbet Dairesi'nden ilgili resmi makamlara tebliğ edilirdi. Sultan Abdülhamid saraya gelen tezkereleri ya bizzat okur yahut bir mabeynciye okutarak dinler, daha sonra kararını verirdi. Abdülhamid verdiği iradelerin ilgili yerlere tamamen tebliğ olunmasına özel bir dikkat gösterirdi.

II. Abdülhamid yaklaşık saat on bire kadar Mabeyn'de resmi işlerle meşgul olurdu. Daha sonra Harem'e geçerek öğle yemeğini yer, bilahare yatak odasındaki şezlonga uzanıp on beş-yirmi dakika dinlenir, yine kalkıp sabahdan kalan işlerini görmek üzere Selâmlık Dairesi'ne geçerek çalışmaya başlardı. Öğleden sonraki bu çalışma sırasında yine başkâtibi kabul ederdi. Vükelâ ile görüşmesi varsa onları yerine getirir, ayrıca diğer resmi ziyaretler de gerçekleştirilirdi. Bu çalışma akşama kadar devam ederdi. Akşamları yemekten sonra bahçeye çıkar, orada devlet adamlarıyla gezer, bazen de Harem'e geçerdi. Zaman zaman da marangozhane veya kütüphanede çalışırdı. Harem'e geldiğinde ailesinden görüşmek istediği kişileri çağırır ve onlarla sohbet ederdi. Hatta onlara piyano çaldığı da olurdu. İş çok ise Mabeyn'de gece yarısına kadar kalırdı. Yoğun iş olmadığı durumlarda ise yatsı namazını kıldıktan sonra yatak odasına çekilirdi. Sultanın istirahatata geçmesi ile sarayda gürültü kesilir ortalığı sükûnet kaplardı.

II. Abdülhamid'in yatak odası kendisine mahsus dairenin birinci katında idi. Sultanın ilginç alışkanlıklarından birisi de yatağına uzandıktan sonra uykuya dalmadan kitap okutturması idi. Ayakucuna bir paravana konur ve Esvapçıbaşı İsmet Bey kendisine kitap okurdu. Sonraları Hacı Mahmud Efendi ve Şifre Kâtibi Asım Bey de bu görevi yerine getirmişlerdir. Daha çok macera romanlarına düşküncü. Kendi ifadesi ile, kitap okutturmak ona ninni gibi geliyordu. Gündüzleri kafasını meşgul eden işlerin ağırlığından kurtulmak, zihnini başka taraflara sevk edip düşüncelerden kurtulmak ve rahat uyuyabilmek için kitap okutuyordu. Fakat akli takılıp uykusunu kaçırmamasın diye ciddi eserler okutmazdı. Sultan uyuduktan sonra, kitap okuyan sessizce odadan çıkar ve kapı kilitlenirdi. Yatak odasının dış tarafında, kapının önüne yapılan yer yataklarında bir haremağasıyla bir Boşnak tüfekçi veya Söğütlü Alayı efradından biri yatarlardı.

II. Abdülhamid önemli ve acele karar verilmesi gereken konular olursa gece uyandırılmasına müsaade ederdi. Bir işin aciliyeti ve sultanı uykudan uyandırmaya değeri olup olmadığını takdir etmek hak ve mesuliyeti, onu arz eden kişiye ait idi. Böyle durumlarda sultanı uyandırmak gerektiğinde Başkitâbetçe hazırlanan bir tezkere yatak odası önünde yatan haremağasına verilir, o da kapıyı vurarak Abdülhamid'i uyandırır. Abdülhamid tezkerenin ihtiva ettiği konuyu haber aldıktan sonra eğer derhal bir irade tebliğ etmesi gerekiyorsa, nöbetçi mabeyncilerden birini veya başkâtibi odasına çağırırdı. Başkâtip Tahsin Paşa'nın belirttiğine göre böyle durumlar sık sık meydana gelirdi. Acil meseleler sebebiyle uykusuz kalmış olmasına rağmen sultan ertesi sabah yine her zamanki gibi erken kalkar ve çalışmaya başlardı.

Yıldız Sarayı'nda biri resmi, diğeri hususi mahiyette olmak üzere iki tür teşkilat vardı. Resmi teşkilat doğrudan doğruya haberleşme ve resmi muamelelerle uğraşan dairelerden oluşur, hususi teşkilat da sadece padişahın özel işlerine bakan dairelerden meydana gelirdi.

Hususi teşkilatı oluşturan daireler: Esvapçıbaşılık, seccade-cibaşılık, ibrikhtarbaşılık, tütüncübaşılık, kahvecibaşılık, kilercibaşılık, kitapçıbaşılık idi. Bunlar padişahın özel işleri ile ilgilenen dairelerdi. Bu dairelerde hizmet görenler, padişahın şehzâdeliği zamanından beri maiyetinde bulunmuş ve uzun tecrübelerle itimat kazanmış kimselerdi. Bunların ekserisi kendi vazifelerinden başka işlerle uğraşmaz refah içinde vakit geçirmekten ve padişaha sadıkane hizmet etmekten başka bir şey düşünmezlerdi. Bunun yanında sarayda resmi mahiyetteki daireler vardı ki devlet işleri adeta buralarda görülürdü. Bir nevi danışmanlar ordusu gibi hareket eden bu resmi görevliler her istediği zaman padişahın bilgilerinden ve tecrübelerinden yararlandığı kişileri oluşturlardı. Bu daireler şöyle sıralanmaktadır⁷:

⁷ Tahsin Paşa, *a.g.e.* , s.20-29.

Mabeyn Müşirliği Dairesi
Başkitâbet Dairesi
Mabeynci Beyler Dairesi
Teşrifat Nazırlığı Dairesi
Teftiş-i Askeri Komisyonu
Maiyet-i Seniyye Erkan-ı Harbiyesi
Yaverler Dairesi
İzzet Paşa Dairesi
Derviş Paşa Dairesi
Şakir Paşa Dairesi
Kamphofner Paşa Dairesi
Alexandre Karatodori Paşa Dairesi
Mütercim Nişan Efendi Dairesi
Hususi Şifre Dairesi
Mabeyn Mütercimleri Dairesi

Bu daireler, Yıldız Sarayı'nda II. Abdülhamid'in liderliğinde ülkenin idaresiyle ilgili en önemli kararların alınmasında etkin rol oynarlardı. Bunun yanında, padişahın yabancı dilde yazılmış kitap ve gazeteleri ve bu arada yabancılardan gelen resmi ve özel mektupları tercüme işlevini yerine getiren mütercimlik dairesi gibi kısımlar da bulunurdu. Bütün bu dairelerde görev yapan resmi personel arasında genellikle yüksek maaş alan pek çok üst düzey görevli ve uzmanlar da mevcuttu. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

Mabeyn Müşiri (Gazi Osman Paşa); Kızlarağası (Gani Ağa) daha önce (Hafız Behram ve Yaver Ağalar); Harem-i Hümayun Masraf Nazırı (Hacı Akif Paşa); Baş Mabeynci (Hacı Ali Paşa) daha önce (Osman Bey); İkinci Mabeynci (Nuri Paşa); Mabeynciler (Mehmed Paşa, Ragıp Paşa, Mehmed Arif Bey, Bekir Bey, Faik Bey); Başkâtip (Tahsin Paşa) daha önce (Süreyya Paşa); İkinci Kâtip (Arap İzzet Paşa); yirmi üç Mabeyn Kâtibi; Teşrifat-ı Umu-

miye Nazırı ve Divan-ı Hümayun Tercümanı ve Tahrirat-ı Ecnebiye Kâtibi (İbrahim Paşa) ve maiyetindeki teşrifat memurları; Baş İmam (Raşit Efendi), ikinci İmam (İsmail Hakkı Efendi); Ceyb-i Hümayun Katibi ve Refiki; Hazine-i Hümayun Kethüdası, Başkâtip ve katibi; Ser Hafiye (Ahmed Celalettin Paşa) sonra (Kadri Bey); Mabeyn-i Hümayun birinci müdürü (Hacı Hüseyin Efendi), ikinci müdürü (Mehmed İzzet Efendi); Teşrif-i Hümayun Müdürü (İzzet Efendi); Baş Musahip (Lütfü Ağa) sonra (Cevher Ağa) ve musahipler; Istabl-ı Amire Müdürü (Faik Paşa); Kapıcıbaşı; Kilercibaşı (Hüseyin Bey); Sertabip (Mavroyani Paşa) sonra (Reşit Arif, İsmet, Sait ve Emin Paşalar); Saray Tabibi (İlyas Paşa); Hususi Tabip (İbrahim Paşa); İhtisas sahibi otuz doktor; Konsültasyon için çağrılan hekimler (Doktor Tiryandafilis ve Horasancı); sürekli müşavir tabip (Alman elçiliği doktoru (Molik); Kırıkçı- çıkıkçı, tımarcı ve basurcu gibi pratik yetişmiş olup bazı tedavilerde yardımcı olarak çağrılan kimseler; Baş Kimyager ve Baş Eczacı (Bekir Bey); Baş Eczacı Yardımcısı (Mustafa Bey); Kimyager (Polonyalı Bongofaki, Bavyeralı Arnold ve Doktor Sangros); on iki eczacı; Eczacı kalfa ve çırakları; Baş Veteriner; Kütüphane Müdürü (Süleyman Hasbi Efendi) ve on üç kütüphane memuru; Baş Mütercim ve on beş mütercim (Hakkı, Sırrı, Nişan ve Sefer Beyler) ve geçici olarak çalıştırılan diğer kimseler (Yabancı dillerden siyasi makaleler ve bilhassa cinayet romanları tercüme edilirdi. Kütüphanede yaklaşık altı bin roman tercümesi vardı; Baş Mühendis (Bertiye Paşa); Baş Mimar (Yanko Efendi); İkinci Mimar (Dranko Efendi); Esvapçıbaşı (Hacı İlyas Bey); Berberbaşı (Mustafa Bey); Kuşçubaşı; Tiyatro Müdürü; Alaturka Mutfak Aşçıbaşı (Alafranga Mutfak Aşçıbaşı); Tütüncübaşı (Ali Bey); İbrikdarbaşı (Kamil Ağa); Seccadecibaşı (İzzet Efendi); Kahvecibaşı (Ali Bey); Müneccimbaşı (Kumbari sonra Mustafa Asım Bey) ve Rüya Tabircileri; yüz yirmi kadar haremağası; Umumi Askeri Teftiş Komisyonu (Başkan Gazi Ahmed Muhtar Paşa, kırk dört üye, altı fahri üye); Hepsî Müşir=Mareşal olmak üzere yirmi yaveri Ekrem, ayrıca

yine altı müşir, On birinci ferik=orgeneral, otuziki ferik= korge-
neral, yirmi yedi mirliva=tümgeneral, iki yüz değişik rütbelerde
subay olarak iki yüz yetmiş beş yaver; dört müşir, yedi Birinci
ferik, yirmi dokuz ferik, dokuz mirliva, kırk değişik rütbede su-
bay olmak üzere 89 fahri yaver; Maiyet-i Seniyye Erkânı Har-
biye Heyeti bir Müşir, dört Ferik, üç Mirliva, sekiz Yüksek Rüt-
beli Kurmay Subayları.

Bunlardan başka, tüfekçibaşı ile tüfekçiler ve hassa askeri
veya muhafız gibi muhtelif unvanlarla anılan güvenlik görev-
lileri, değişik sayılarda türlü sanatkârla ve ustabaşlar da mev-
cuttu. Hademe, seyis, tablakâr ve bekçi gibi müstahdemlerin sa-
yısı da çoktu.

II. Abdülhamid zaman zaman sarayın kütüphanesini ziyaret
ederdi. Burada otuz bin cilt civarında kitap bulunurdu. Görevli
sayısı otuzdu. Padişah bazen vükelayı veya diğer resmi davetli-
leri kütüphanede kabul ederdi.

Söz kütüphaneye gelmişken bir konuya değinmekte fayda
var. Başkâtip Tahsin Paşa anılarında “*Sultan Abdülhamid Dev-
rine Ait Yazılanların Çoğu Dedikodudan İbarettir*” başlıklı bir
bölüme de yer veriyor. Bu dedikodular ve uydurmalarla ilgili ola-
rak bazı örnekleri sonraki sayfalarda vereceğim. Bununla beraber,
bu tarz uydurmalar arasında yer alan II. Abdülhamid’in okuma
merakına dair oluşmuş bir yanılgıyı ve önyargıyı burada düzelt-
mek gerekiyor. Bir süre Yıldız Sarayı’nda kâtip olarak görev yap-
mış olan İsmail Müştak Mayakon “*Yıldız’da Neler Gördüm*” adını
verdiği anılarında şöyle diyor:

*“Yıldız’da zengin bir kütüphane vardı. Dolgun maaşlı bir kitap-
çibaşı ve çeşitli kitapçılar bu kütüphaneye memur edilmişlerdi.
Fakat ne Abdülhamid’in bu kütüphaneye uğradığını gören ne
de kitapçıların kütüphane işiyle yakından meşgul olduğunu*

*bilen vardı. Öyle ki, kütüphane-i hümayun denilen şey Yıldız Sarayı'na lüzumsuz bir süsten, kitapçılara da hazineye fazla bir yükten ibaret idi.... Sultan Hamid'in yegane okuduğu, daha doğrusu okutarak dinlemekten zevk duyduğu kitap cinai zabıta romanları idi*⁸.

Mayakon'un yazdıkları Abdülhamid'den hoşlanmayanların bol miktarda ürettikleri dedikodulara güzel bir örnek teşkil ediyor. Hâlbuki gerçek böyle değil. Bunun için de, sürgünde olduğu yıllarda Sultan Hamid'in doktorluğunu yapan ve Onun anlattıklarını günü gününe doğru olarak not tutan Hüseyin Atıf Bey'e kulak verelim: Sultan Abdülhamid bir konuşma sırasında Atıf Bey'e şunları söylüyor:

*"...Vakıa bizim mekteplerde fizik okuyanlar maddeci oluyorlar. Ben merak ettim. Almanya'dan maddeci birinin, Hegel'in eserlerini de okudular mı?...Bu sebeple o eseri tercüme ettirdim. Okudum."*⁹.

Abdülhamid bunu anlattıktan sonra, eserden çıkardığı neticelere de değiniyor. Öğrencilerin maddeci yetişmeleri konusundaki tespitlerini izah ediyor. Nitekim II. Abdülhamid'in, bu tespitler doğrultusunda okul müfredatlarında din dersinin yer almasını özellikle önemsedğini biliyoruz. Demek ki neymiş. Mayakon'un cinai romandan başka bir şey okumaz dediği Sultan Hamid, Hegel okuyormuş. Peki ya Mayakon'un anlattıkları? Bu anlatılanlar, II. Abdülhamid hakkında önyargı ile uydurulmuş çok sayıda dedikodudan sadece biri.

⁸ İsmail Müştak Mayakon "Yıldız'da Neler Gördüm", haz. Ali Yılmaz, İstanbul 2010, s. 96.

⁹ Atıf Hüseyin Bey, a.g.e., s.117, 118.

II. Abdülhamid kahve ve sigaraya düşküncü. Kahvesini kahvecibaşı hazırlar ve bir tepsi içinde iki beyaz fincan ve bir cezve ile gönderirdi. Sultan her defasına muhakkak iki fincan kahve içmeyi sevdiğinden, birinci fincanı bitirdikten sonra ikincisini aynı fincanla içmez, diğer temiz fincana koyulmasını isterdi. II. Abdülhamid öğle yemeklerinde rafadan yumurta, tereyağda pişmiş yumurta veya omlet yemeyi severdi. Bunun yanında koyun külbas-tısı, peksimet ununda kızarmış pırla ve börek severdi. Mezgit ve gelincik balığını da severek yedi. Tathılardan kadayf, sütlaç ve muhallebiyi, alafranga tatlı olarak da elma ezmesini severdi. Akşamları daima hafif yedi. Çorba, et suyu ve meyve gibi yiyecekleri tercih ederdi. Çilek, kavun, karpuz ve şeftali sevdiği meyvelerdi. Sarayda ayrı ayrı üç mutfak çalışırdı. Birisi padişahın şahsına mahsus, ikincisi şehzâdelerle saray erkânına ait, üçüncüsü de kapıcı, hizmetçi, bahçıvan ve uşak takımı içindi. İkinci mutfaktan mabeyn erkânı ile bazı devlet ricalinin evlerine de yemek giderdi.

II. Abdülhamid resim yapmaya ve marangozluğa meraklı idi¹⁰. Sarayda bulunan hususi marangozhanesinde sanatkârane bir tarzda sedefli, oymalı eşyalar yapmıştır. Hatta bazen, eliyle

¹⁰ Sultan Hamid'in meraklı olması aslında pek çok konu için geçerlidir. Ülkenin her tarafından çektiirdiği fotoğrafları getirip onları incelemesi ve ülkede yaşanan gelişmeler hakkında bilgi sahibi olması meraklı olmanın sonuçlarından biri idi. İlginç bir başka merakı ile ilgili olarak da burada bilgi vermek isterim. Doktoru Hüseyin Atif Bey'in anılarında belirttiğine göre II. Abdülhamid okuduğu bir kitapta, canilerin başparmaklarının işaret parmağı orta boğumunu geçecek kadar uzun olduğu bilgisini almış. Bu bilginin doğru olup olmadığını merak ederek araştırma yaptırmış. Buna göre, hapishanelerdeki kanlı katillerin hepsinin el ve parmak fotoğraflarını çekirtmiş. Fotoğrafları incelediğinde gerçekten de hepsinin başparmaklarının uzun olduğunu tespit etmiş. Abdülhamid, Avrupa'da canilerin el resimlerinden yola çıkarak katillerin yakalandığı bilgisini de doktora vermiş. Bk. Atif Hüseyin Bey, *a.g.e.*, s.93.

yaptığı eserleri Avrupa hükümdarlarına hediye olarak gönderdiği de olmuştur. Diğer bir merakı da atlara ve güvercinlere yönelikti. Vakit buldukça gidip atlarını görürdü. Gençliğinde çok iyi bir at binicisi olmasına rağmen, padişahlığında işlerinden dolayı buna vakit bulamamıştır. Bununla beraber remi törenler için saraydan çıkması gerektiğinde, dört atın çektiği arabasını bizzat kullandığı çok olmuştur.

Yıldız Sarayı'nda elektrikli aletler kullanmak ve sarayın kısmen de olsa elektrikleştirilmesi II. Abdülhamid'in icraatlarından biri idi. Elektriğin bazı ülkelerde kullanılmaya başlanması, II. Abdülhamid'i de konu ile ilgilenmeye itmişti. Mesela padişah Berlin'de yayınlanan bir Alman gazetesinde bazı elektrik aletlerinin resmini görmüş ve bunlar hakkında kendisine bilgi verilmesini istemişti. Padişah bunun da ötesinde bazı elektrikli aletleri kullanma arzusunu da ortaya koymuştu. Nitekim padişah o dönemde Avrupa'da kullanılan bir elektrikli araba siparişi vermiş ve söz konusu araba 1889 Mayıs'ında gemi ile İstanbul'a getirilmişti. Bilahare yine padişah için bir de elektrikli sandal sipariş edildi. Bu sandal da imal edildiği fabrikada tecrübe edildikten sonra 1889 Haziran'ında İstanbul'a ulaştı. II. Abdülhamid ayrıca Paris Sefiri Münir Paşa aracılığıyla da saray için bir takım elektrikli aletler satın alıyordu. Mesela 1889 yılında, Münir Paşa'nın ifadesi ile "En zarif ve kullanışlılarından olmak üzere" biri büyük diğeri küçük, elektrikle hareket eden iki araba ısmarlanmıştı. Arabaların yapılması sırasında Münir Paşa bizzat hazır bulunarak imalatı takip ediyordu. Münir Paşa padişah için bir de elektrikli fotoğraf makinesi satın aldı. Makine gayet eğlenceli ve kullanılması kolay olarak nitelendiriliyordu. Münir Paşa makineyle çekilmiş birçok fotoğrafı da göndermişti. Bir de elektrikli şamdan ısmarlanmış ve Yıldız Sarayı'na getirtilmişti.

Birinci Bölüm

II. Abdülhamid Döneminde İç Güvenlik

Jurnal Meselesi

II. Abdülhamid kurmuş olduğu istihbarat ağı sayesinde gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında meydana gelen hadiselerden hemen haberdar olur ve ona göre çözümler arardı. Kendisi ve ailesi için çok mütevazı harcamalar yapan ve israftan sürekli olarak kaçan sultan, istihbarat söz konusu olduğunda bol miktarda ihsan ve atıyyeler dağıtmaktan geri kalmamıştır. Bu suretle saraydan başlamak üzere ülkenin her tarafına yayılan bir istihbarat örgütü meydana getirmiş ve bu örgüt elemanlarını kendi özel hazinesinden beslemek suretiyle onları nimetlere boğmuştur. Ancak bütün bu harcamalar boş yere sarf edilmeyip, her yönden saldırılara maruz kalan Osmanlı Devleti'ni parçalamaya yönelik faaliyetlerden haberdar olma ve ülke bütünlüğünü koruyabilme amacıyla yapılmıştır. Bütün bunların sonucunda Yıldız istihbaratının, dünyanın önde gelen istihbarat örgütleri ile rekabet edebilecek dereceye ulaştığı bilinmektedir.

Bu sayede ülke genelinde olup bitenler hakkında ilgili nezaret henüz bilgi sahibi değilken II. Abdülhamid konudan haberdar olurdu. Dolayısı ile nezaretler bu işler hakkında saraya ma-lumat verdiklerinde II. Abdülhamid çoktan meseleye vakıf olmuş ve hatta çoğu zaman da halletmiş olurdu.

Bu aşamada jurnal meselesine de değinmek gerekir. Padişaha çok değişik kişi ve makamlar tarafından gönderilen bilgi notları genel anlamda jurnal olarak adlandırılıyordu. Jurnal her konuda verilebiliyordu. Hal böyle olunca jurnal zaman zaman kişisel bazı çıkarların veya hesaplaşmaların konusu da olabiliyordu. Nitekim II. Abdülhamid'e yöneltilen eleştirilerin en yoğunlaştığı alanlardan biri jurnaller olmuştur. Bu konuda Asaf Tugay'ın * b-ret Abdülhamid'e Verilen Jurnaller ve Jurnalciler* adlı bir kitabı vardır. Sultan Abdülhamid 27 Nisan 1909'da tahttan indirildikten sonra Yıldız Sarayı'ndan alman jurnaller Beyazıt'taki Harbiye Nezareti binasına getirilmişti. Burada oluşturulan ve içinde Asaf Tugay'ın da bulunduğu bir komisyon söz konusu jurnalleri incelemeye ve kopyalarını almaya başlamıştı. Sonuçta bu iş tavsi-ı. Enver Paşa Harbiye Nazırı olduktan sonra bu jurnaller yakıldı. Bu esnada Merkez Kumandanı Yardımcısı görevinde bulunan Asaf Tugay jurnal h ulasalarını ihtiva eden bir defteri ve bir kısım evrakı sakladığını ifade ediyor. Dolayısı ile kitabımı da sakladığı bu evraka dayanarak yazmıştır.

Asaf Tugay kitabında uzun bir jurnalci listesi veriyor. Listedен anlaşıldığı üzere II. Abdülhamid'e jurnal verenler büyük oranda askeriye mensupları veya devlet bürokrasisinin sivil memurları. Buradan çok açık bir şekilde anlaşılıyor ki, bunların jurnal olarak adlandırılan yazdıkları yazılar bir çeşit bilgi notları. Yani padişah ülkedeki gidişatla ilgili olarak bilgilendiriliyor. Hal böyle olunca bu kişilerin jurnalci olarak nitelenmesi yerine istihbarat elemanı olarak değerlendirilmeleri yapılan işlemi çok daha anlaşılır kıla-caktır. Bir ülkede devlet başkanına istihbarat gönderilmesinden

daha doğal bir şey yoktur. Hatta bunun yapılmaması önemli bir eksiklikler.

Nitekim II. Abdülhamid Selanik'te gözaltında bulunduruluğu sırada muhafızlığını yapan Ali Fethi Bey'in bir sorusu üzerine jurnal ve istihbarat meselesine şu şekilde açıklık getirmiştir:

“Evvelâ jurnal nedir, onu anlamak lâzımdır. Jurnal bir hadisenin izahıdır, yani rapordur, fezlekedir, lâyihadır, izahnâmedir. Bunlara ihtiyaç duymayan hükümdar, devlet ve devlet adamı tasavvur edilebilir mi? Haber alamayacak da kararını hayalinden mi verecektir? Bu açık hakikatten sonra geriye verilen jurnallerin mahiyeti, doğruluğu ve iyi niyeti kalıyor. Haklarında jurnal verilenler bazen bir kişi bazen de bir makamdır. Hadise ve malumatı derleyenler ise icabına göre bir, on, yüz ve hatta bin kişidir. Yani milletin bir parçasıdır. Hakikat olduğuna inandığı olayları, hükümdarına ve devletine bildirmek bir itibarla vatan hizmeti değil midir? Ben bu hususun diğer devletlerde nasıl olduğunu merak etmişimdir. Mesela, çoğumuzun hayran olduğu İngiltere’de, bütün İngilizler, İntellicens Servis’in tabii azası imişler. Ama oralarda neden tabii görüyor? Çünkü jurnal verenler doğru olduklarına inandıklarını hükümdar veya devletlerine bildiriyorlar”.

Ali Fethi Bey'in, jurnalciliğin kötüye kullanıldığı ve millet vicdanında derin yaralar açıldığı şeklindeki ifadeleri üzerine Abdülhamid'in cevabı şöyle olmuştur:

“Yanlışlıklar, hatalar, hatta haksızlıklar olabilir ve olmuştur. Fakat ben, her şeyi öğrenmek mevkiinde ve zaruretinde idim. Jurnal verenler içinde, bugün onları telin edenler ve imha etmeye çalışanlar da vardır ve sayıları da çoktur. Neden bunların içinden, sizin bugün söylediklerinizi o gün söyleyenler çık-

mamıştır? Bugün neden bu jurnaller teker teker neşredilmiyor? İmza sahiplerinin milletçe bilinmesinden mi endişe ediliyor? Bana verilen hiçbir jurnal atılmamış, yakılmamıştır. Hepsi milletin önüne konulursa çok istifadeli ve ibretli olur”¹¹.

Görüldüğü gibi Sultan Hamid jurnal meselesini açıklıkla ortaya koyup bunun bir istihbarat olayı olduğunu ve bir devlet için bunun vazgeçilmezliğini izah ediyor. Şu ifadeleri de oldukça önemli:

“Bugün neden bu jurnaller teker teker neşredilmiyor? İmza sahiplerinin milletçe bilinmesinden mi endişe ediliyor? Bana verilen hiçbir jurnal atılmamış, yakılmamıştır. Hepsi milletin önüne konulursa çok istifadeli ve ibretli olur”.

Devrik bir padişah olarak Abdülhamid’in “bütün jurnaller muhafaza edilmiştir, gerekirse hepsi okunur ve milletin önüne konur” şeklinde konuşabilmesi jurnallerin içeriği hakkında çok da endişe duymadığının bir göstergesidir. Peki, onun bu talebi, yani bütün jurnaller okunsun ve milletin önüne konulsun isteği yerine getirildi mi? Hayır, biliyoruz ki, o jurnaller 1914 yılında Beyazıt Meydanı’nda yakıldı.

Bu yakma hadisesinde, o devirde iktidar mevkiinde bulunan birçok kişinin de jurnalcılık yaptıklarının ortaya çıkmasının istenmemiş olması önemli bir rol oynamıştır. Nitekim Asaf Tugay’ın buna dair açıklaması şöyledir¹²:

“Jurnaller diye dolaşan bu Yıldız evrakı, bilmem şimdi kimleri ilgilendirir. Bu kâğıtların mahiyeti eskisi kadar bir mana

¹¹ Fethi Okyar, *Üç Devirde Bir Adam*, İstanbul 1980, s. 77-79.

¹² Asaf Tugay, *İbret: Abdülhamid’e Verilen Jurnaller ve Jurnalciler*, İstanbul, basım tarihi yok, s. 20.

ifade etmemekle beraber, ibret verici tarafları çoktur. Tezvîr, iftira ve külah kapmak suretiyle veya iyi bir niyetle bu jurnalleri verenlerin ekserisi alelade adamlardır. Onların yazdıklarının da esasen pek ehemmiyeti yok gibidir. Fakat nüfuz ve kudretleri, yüksek mevkileri, şahsiyetleri, halk nazarında kazandıkları haklı veya haksız şöhretleri, mizaçları, meşrep-leri, hatta bazılarının mertlik ve kahramanlık tavırları altındaki düzenbazlıkları, mürailikleri, iki yüzlülükleri anlaşılırsa, işte o zaman bunların mütalaasından, adamına göre verilecek hükümlerden, meselenin mahiyeti daha iyi meydana çıkar. Zahirî büyük, hakikatte küçük bir takım rütbe, mevki ve şöhret sahibi menfaat düşkünlerinin bu gibi işlerde ne kadar bayağı hareketlerde bulunduklarını, padişahın o nihayetsiz vehminden nasıl istifadeye çalıştıklarını, onun da bu işe ne kadar ehemmiyet vererek cereyanı körüklediğini göstermek daha doğru olur”.

Bu satırlardan açıkça anlaşılacağı üzere Sultan Hamid döneminde saraya bazı jurnaller verip meşrutiyet idaresinde üst görevlere gelen bazı kişiler şimdi bu jurnallerin ortaya çıkmasından rahatsızlık duymuşlardı. İşte jurnallerin yakılmasının en temel sebebi budur.

Şimdi de yakılma olayının hikâyesine bakalım ve Asaf Tugay’a kulak verelim:

*“İkide bir jurnaller diye ortaya bir laf çıkar; bazı şeyler yazılır; bir iki kişinin jurnalinden bahsedilir; arkası gelmez; işin mahiyeti anlaşılmaz ve unutulur gider. Yıldız’dan alınan arabalar dolusu evrakın tasnifi, o zaman bir heyete, nasıl bir itina ve kayıtlarla tevdi edildiği düşünülürse, netice ile aradaki te-
zadın, yani jurnallerin yakılmasının elbette bir sebebi olacağına hükmetmek gerekir. Tetkik ve tasnifine bu kadar ehemmiyet verilen evrakın, nihayet Harbiye Nezareti meydanında, bir*

*kibrit alevine kurban edilivermesi çok kişiyi sevindirdiği gibi, çok kişiyi de hayrete düşürmüş, öfkelenirmiştir*¹³

Evet, Asaf Tugay bunları söylüyor. Şimdi cevabı aranacak soru şudur. Journaller Sultan Hamid'in talep ettiği gibi, tek tek okunsaydı mı iyi olurdu, yoksa yakılmaları mı daha iyi olmuştur? Bu soruya İttihadçların "yakılmaları iyi olmuştur" mantığıyla yaklaştıkları açık. Çünkü kendileri açısından rahatsızlık yaratacak bir durum meydana geleceğini anlamışlardı. O zaman da şu tespit doğruluk kazanıyor: Jurnal hadisesi aslında Sultan Hamid'in dediği gibi bir istihbarat meselesidir. Fakat muhalefette bulunduğu dönemde İttihad ve Terakki Cemiyeti bu jurnal olayını son derece abartmış ve padişahı yıpratma propagandasına araç olarak kullanmıştır. Sonuçta, İttihad ve Terakki ileri gelenleri, aralarında vaktiyle kendi el yazılarıyla gönderdikleri de bulunan jurnallerin herkes tarafından öğrenilmesi yerine, yakılmasını tercih etmişlerdir.

Şu hususu da hatırlamakta fayda vardır. Yakılmayıp elde kalan jurnaller okunduğunda, bunlardan bazılarının içerik olarak anlamsız ve saçma sapan şeyler olduğu görölmektedir. Diğer taraftan ise şu da bir hakikattir: II. Abdülhamid, yaptırmış olduğu bir uygulama ile, gönderilen jurnallerin doğru olup olmadıkları konusunda tahkikat yaptırıyor ve buna göre değerlendirmede bulunuluyordu. Yapılan bu tahkikat ayrıca defterlere kaydediliyordu¹⁴.

Buradan çıkan sonuç şudur. Verilen jurnallerin hepsi dikkate alınmamaktaydı. Hatta bunların tasnifi sırasında hiç açılmayanla-

¹³ Tugay, *a.g.e.*, s. 17.

¹⁴ Bk. Kırmı-zâde Mehmed Neşet Efendi, *Sultan II. Abdülhamid Han'a Takdim Edilen Journallerin Tahkik Raporları (1891-1893)*, haz. Raşit Gündoğdu-Kemal Erkan-Ahmet Temiz, İstanbul 2008.

rın bulunduğu da görölmüştü. Bununla beraber haksız yere hakkında jurnal verilip bundan zarar görenler de muhakkak olmuştur. Bu tür zarar görmelerin engellenmemiş olması II. Abdülhamid'in bir kusuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Halka Karşı Silah Kullanılmaz

Başkâtip Tahsin Paşa anılarında, Rusya'da meydana gelen bir olay üzerine Sultan Hamid'in yaptığı değerlendirmeyi anlatıyor¹⁵:

“Bir gün İzzet Paşa ile huzur-ı şahanede bulunuyorduk. O sabah tercüme ve takdim olunan ajans telgraflarından biri şu havadisi veriyordu: ‘Duma’nın teşekkülünden sonra bir sabah erkek kadın kalabalık bir grup Rusya Çarı’nın sarayı önüne gitmişler ve Çar’a maruzatları olduğunu söyleyerek içlerinden bir heyetin kabulünü rica etmişlerdir. Saray muhafızları halkın bu suretle saray önünde toplanmasına ve hükümdar tarafından bir heyetin kabulü talebine engel olarak kendilerine dağılmalarını söylemiştir. Halk bu ihtara riayet etmeyip dağılmadığından silah kullanarak üzerlerine ateş edilmiş ve bir hayli kimseler ölmüş ve yaralanmıştır’.

Sultan Hamid bu telgrafi okuduktan sonra bana hitaben: ‘İmparator nasıl bir adamdır?’ diye sordu. Mesele mühim idi. Rusya imparatorunu, tebaasının maruzatını dinlememek için bunları muhafızları marifetiyle kırdırıp geçirmeye rıza gösterecek kadar müstebit ve cebbar bir hükümdar olarak tanıdığını mı, yoksa halkın bir hükümdar sarayı karşısında inat ve ısrar-ı küstahane bir hareket olduğunu mu söylemek o dakika için daha muvafık olacağı kestirilemezdi. Hatıra ilk gelen şey Sultan Hamid gibi müstebit ve müstakil bir hükümdarın huzurunda aynı tarz-ı idareyi methetmekti. Mamefih

¹⁵ Tahsin Paşa, adı geçen eser, s.217, 218.

Sultan Hamid'in benden malumat istemesi de şayan-ı dikkatti. Rusya Çarı'nın nasıl bir adam olduğunu elbette benden öğrenecek değildi.

Avrupa'nın diğer bütün hükümdarları gibi Rusya İmparatoru'nu da bildiğine şüphe yoktu. Bu noktadan çarçabuk bir muhakeme yürüterek şimdi hayli cüretkarane bulduğum şu cevabı verdim:

'İmparator veliahtlığı zamanında devr-i âlem seyahati yaparken Japonya'ya da uğramış, orada bir anarşist tarafından kafasına şiddetli bir sopa darbesi yemiş, bu darbeden dimağı hayli müteessir olmuş, derler. Validesinin imparator üzerinde büyük bir nüfuzu olduğu da malumdur. Bir Rus olan mualliminin de imparator üzerinde tesiri söylenmektedir. Ancak bunlar rivayet kabilinden olup ne dereceye kadar muvafık-ı hakikat olduklarını bilmem'.

Cevabım Sultan Hamid üzerinde fena tesir yapmadı. Halbuki Sultan Hamid'in malum olan mesleği icabınca bu cevaptan hoşlanmaması ve Rus Çarı'na maluliyet-i dimağıye isnat ve dolayısı ile Rus Sarayı muhafızlarının harekâtını takbih eden cevabım üzerine adem-i memnuniyet izhar etmesi lazım gelirdi. Sultan Hamid'in cevabımdan hoşnutsuzluk duymadığını şu sözlerinden anladım:

- Halk müracaat etmiş, bir maruzatı varmış, silah kullanılmamasına hiç gerek yoktu”.

Tahsin Paşa'nın anlattıkları çok açık. II. Abdülhamid kişisel güvenliğine son derece önem veren bir padişah. Ayrıca, hususi irade metinlerinde çok sayıda örneğini vereceğimiz gibi, İstanbul'da veya ülke genelinde bir asayişsizlik meydana gelmesinden çok çekiniyor ve hemen önlem alınmasını istiyor. Ama şunu da biliyoruz ki, alınan önlemler arasında, güvenlik güçlerinin sivil ve silahsız halkın üzerine ateş etmeleri gibi bir uygulama hiçbir zaman yapılmamıştır. Şunu da ilave etmek gerekir.

Asayişsizlik konusunda en ön plana çıkan gelişmeler Ermeni olayları sırasında yaşanmıştır. Birçok hususi iradede örneği görüldüğü üzere, II. Abdülhamid olaylar vesilesi ile güvenlik güçlerini uyarırken, sivil halkın işe karıştırılmaması gereğini ısrarla vurgulamaktaydı. Bu da üzerinde önemle durulması gereken bir anlayış ve davranış biçimidir.

Gizli Ev Toplantıları

Çeşitli hususi iradede vurgulandığı üzere, II. Abdülhamid gizli ev toplantılarından rahatsızlık duyar, hangi devlet adamı, hangi sefir nerede bir araya gelip toplanmışlar bunları öğrenmek ister ve engellemeye çalışırdı. Hususi iradeler arasında örneklerini göreceğimiz bu icraatı da güvenlik politikasının yansımalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tahsin Paşa'nın konu ile ilgili değerlendirmesi şöyledir:

“Malum olduğu üzere Sultan Hamid evlerde toplanmaların düşmanı idi. Ekâbir konaklarındaki içtimaları tarassut ettirirdi. Hatta Beyoğlu'ndaki Serkl Doyran'a ve o vakit İngiliz kulübü namıyla maruf şimdiki İstanbul kulübüne her akşam kimlerin geldikleri Beyoğlu Mutasarrıfı tarafından muntazaman ihbar edilmek usulden idi. Hünkâr kimlerin evinde toplanmalar olduğunu, buraya kimlerin gelip gittiğini bilmek isterdi. Sultan Hamid'i bu kadar şiddetli ve sıkı tedbirlere sevkeden sebep ma-ziye ait hatıraları idi.

Filhakika Sultan Hamid, vaktiyle amcası Sultan Aziz'in, en büyük biraderi Sultan Murad'ın tahttan indirilmelerine sadrazam konaklarında, şeyhülislam yalılarında akdedilen içtimalar ve müzakereler neticesinde karar verildiğini biliyordu. Kendisinin de aynı akbete uğraması ihtimali olduğunu bir dakika bile hatırandan çıkarmazdı. Hünkârın bu husustaki evhamını bilen birtakım gayretkeşler içtimaların en masum ve meşru-

larına da müdahale ederler, hatta sünnet düğünü cemiyetlerine bile ilişirlerdi”¹⁶.

Ordu ve Siyaset

Hususi iradelerde örneği görülen konulardan biri de asker ve polisin sıkıntı çekmelerinin önlenmesine yönelik çabalardır. Abdülhamid’e göre asker ve polis siyasetten uzak durmalıdır.

Bu bağlamda yine Tahsin Paşa’ ya kulak verelim¹⁷:

“Bir akşam geç vakit Bahriye Nazırı’ndan bir tezkere geldi. Bu tezkerenin mealı şu idi: Maliye Nezareti muayyenat-ı askeriye için müretteb olan haftalığı veremediğinden un müteahhidi alacağını tahsil edemedi, karşılık olarak un vermeyi kesti, fırınlarda un yoktur, yarın askere tevzi olunamayacaktır. Meselenin aciliyetini ve hele hünkâr tarafından buna atfolunacak ehemmiyeti anlamak için uzun düşünmeye ihtiyaç yoktu. Böyle bir tezkere gece yarısı veya sabaha karşı gelmiş olsaydı Sultan Hamid’i uyandırmakta bir dakika tereddüt etmezdim. Tezkereyi hemen takdim ettim ve huzura çağırıldım. Sultan Hamid’i pek camı sıkılmış gördüm. Bana aynen şu iradeyi verdi:

- Nizamiye ambar ve fırınlarında kafi miktarda un vardır; bahriyenin ihtiyaçları için hemen şimdi lüzumu kadar un verilsin, fırınlar sabaha kadar çalışsın, sabahleyin behemehal ekmek yetiştirilip vakt ü zamanıyla tevzi olunsun. Bu emrim kattidir, hiçbir bahane ile gecikme kabul etmem.

İradeyi derhal serasker paşaya tebliğ ettim, un verildi, fırınlar çalıştı, ertesi sabah ekmek tevzi olundu. Hünkârın bu meseleye ne derece ehemmiyet atfettiğini bilen Bahriye Nazırı ertesi sabah bir tezkere göndererek askerin ekmeği temin ve tevzi olduğunu arzetmişti.

¹⁶ Tahsin Paşa, a.g.e., s.92, 93.

¹⁷ Tahsin Paşa, a.g.e., s.191, 192.

İstanbul halkının ekmek, et ve su gibi ihtiyaçları da hünkârın dikkatle göz önünde bulundurduğu meselelerdendi.

Bilhassa fakir halkın bu kabil zaruri ihtiyaç maddeleri yüzünden sıkıntıya düşmesi muhtelif tabakalar arasında dedikoduyu mucip olacağını ve bundan zararlı neticeler çıkabileceğini düşünen Sultan Hamid bunlara sıkı bir alaka gösterirlerdi. Ekmek narhının beş para inip çıkması yahut bir mahallede suyun azalıp kalması sarayı meşgul edebilecek ehemmiyette meseleler arasında idi”.

Askerlerin ihtiyaçlarının karşılanması konusunda çok hassas olan Sultan Hamid, ordunun siyaset dışında kalmasına da çok özen gösterirdi. Bu bakımdan ordu komutanlıklarına güvendiği subayları tayin eder ve onları uzun süre görevde tutardı. Buna bir örnek verecek olursak 1891 yılında serasker yani Genel Kurmay Başkanı olan Mehmed Rıza Paşa bu görevde 1908 yılına kadar, yani tam on sekiz yıl, kalacaktır. Benzer şekilde, II. Abdülhamid’in güvenlik konusundaki hassasiyetinden dolayı, ilgili kurumların başındaki kişilerden Zaptiye Nazırı Ahmed Şefik Paşa 1896’dan 1908’e kadar on dört yıl, Tophane Müşiri Mustafa Zeki Paşa 1891’den 1908’e kadar on sekiz yıl, Dahiliye Nazırı Mehmed Faik Memduh Paşa 1895’den 1908’e kadar on beş yıl görev yapacaklardır. Kendinden önceki bazı Osmanlı padişahlarının şeyhülislam fetvası ile tahttan indirildiğini bilen ve böyle bir harekete maruz kalmaktan son derece çekinen II. Abdülhamid, güvendiği bir kişi olan Mehmed Cemaleddin Efendi’yi 1891’den 1909’a kadar şeyhülislamlık makamında tutmuş ve kendisine bol bol ihsanlarda bulunmuştur. II. Abdülhamid bazı nazırları bu şekilde uzun süre görevde tutmakla hem onların sadakatinden emin oluyor, hem de yönetimde bir istikrar yakalamış oluyordu.

Güvenlik İçin Gerektiğinde Kararlılık Gösterilmelidir

Tahsin Paşa anlatıyor:

“Bir aralık Sisam Adası’nda bazı uygunsuzluklar vuku bulmaya başlamıştı. Sisam’ın ahden taayyün etmiş olan özel durumundan cesaret alan ada halkı, kalplerinde saklı tuttukları ayrılıkçı temayülleri hakikate kalb için zaman zaman taşkınlıklara ve hatta isyanlara girişmekteydiler. Babîâlî fermanlar mucebince halkan hükümeti metbuaya karşı borçlu oldukları itaati ve devlet emirlerine uymalarını temin için mükerreren ve alenen uyarılarda bulunmaktan hali kalmıyordu. Sisamlılar bu uyarıları Devlet-i Aliyye’nin aczine hamlederek meluf oldukları şımarıklık icabınca itaatsizliği gitgide arttırmakta idiler. Bir taraftan da bazı sefaretler Sisamlıların arzularını terviç yolunda gizli-den gizliye tesiratta ve Babîâlî’ye de suret-i haktan görünerek güya dostane beyanatta bulunuyorlardı.

Sisamlılar’ın merkezi hükümete karşı itaatsiz hareketlerinden ve bazı devletlerin gizli gizli tahrikâtından fena hâlde infial duymaya başlayan Sultan Hamid mülayim bir siyasetle işin halini istiyordu. Babîâlî’ye tebliğ ettiğimiz iradeler hep bu noktadan mülhem oluyordu. Ancak mesele yatışmak şöyle dursun günden güne taşkınlıklar artmakta idi. Sisam Beyi’nin mevkii ve nüfuzu gittikçe güçleşmekte ve sarsılmaktaydı. Bu vaziyetin daha fazla devamı günün birinde Sisam adası üzerindeki hâkimiyetimizi ortadan kaldırabilirdi.

Nihayet Sultan Hamid meseleyi bizzat halletmeye ve en kestirme yoldan gitmeye karar verdi. Bir akşam Bahriye Nazırı’nı saraya çağırdı ve hiç belli olmadan, kimse hiçbir şey sezmeden Mesudiye Zırhlısı ile üç gambotun hazırlanmasını emretti. Bu hazırlık tertibatı üç günde tamam olmuştu. Bahriye Nazırı vapurların harekete hazır olduklarını ve kumandanlığa Halil Paşa’nın tayin olunduğunu arzetti. Halil Paşa saraya çağrılarak kendisine şu talimat verildi: ‘Ertesi gün şafakla beraber

filo köprüden çıkıp Akdeniz'e açılacak ve doğrudan Sisam adası önüne gidip demirleyecektir. Bunu müteakip Sisam halkına hitaben bir beyannâme yayınlanarak taşkınlığa nihayet verilmesi ve devletin emirlerine boyun eğilmesi talep olunacaktır. Emirlerle uyulmadığı takdirde ada bombardıman edilecek ve asilere boyun eğdirilecektir.

Halil Paşa kumandasındaki filo ol vechile gitti. Adaya varışında Halil Paşa bir beyannâme neşrederek bir mühlet verdi. Asiler şımarmış ve Babiâli'den şiddet görmeye alışmamış olduklarından Halil Paşa'nın beyanatını kuru tehdit telakki ettiler ve mühlet sona erdiği hâlde itaat etmeyi kabul etmediler. Halil Paşa hemen icraata geçerek bombardımana başladı. Zırhlıların ateşi karşısında asilerin cesareti çarçabuk kırıldı ve asayiş temin olundu.

Bu hareket sefaretleri şaşırtmıştı. Bunlar Babiâli'nin böyle bir harekette bulunabileceğine hiç ihtimal vermemişlerdi. Sultan Hamid Hariciye Nezareti vasıtasıyla sefarethanelere yaptırdığı tebligatta: 'Hükümet-i Seniyye Sisam Adası hakkındaki ahd-i mukarrerata ve ol babdaki taahhüdatına sadık olduğundan bu mukarrerat ve taahhüdata muhalif gördüğü asayişsizliği izale ve asayişi iade için zaruri addolunan tadabirin ittihaz kılındığını' bildirdi. Sefaretler bu tebligat karşısında verecek cevap bulamamışlardı. Sisam meselesi bir gaile şeklini almaya meydan bulamadan kapandı gitti¹⁸."

İç Güvenlik Açısından Ermeni Meselesi

II. Abdülhamid döneminde iç güvenlik anlayışı ve uygulamaları hakkında hususi iradeler değerlendirilirken bir husus dikkati çekmektedir. O da 1890'ların başından itibaren Ermeni terör örgütlerinin faaliyetlerinin artmasıdır. Hal böyle olunca Ermeni meselesiyle ilgili hususi irade sayısı da dönemsel olarak büyük bir

¹⁸ Tahsin Paşa, *a.g.e.*, s. 210, 211.

artış göstermektedir. Nitekim verdiğimiz örneklerde de bu durum fark edilecektir.

Saltanatı boyunca suikasta uğrama endişesi taşıyan ve bunu önlemeye yönelik tedbirler alan II. Abdülhamid, aldığı bütün önlemlere rağmen 1905 yılında Ermeni terör örgütleri tarafından düzenlenen bir suikast girişimine maruz kalmıştı.

21 Temmuz 1905'te Ermeniler Sultan II. Abdülhamid'e başarısız kalan bir suikast düzenlemişlerdi. Eğer suikast başarılı olsaydı, sonraki eylemlerle İstanbul kan ve ateş içinde bırakılacak, şehirde büyük bir dehşet havası yaratılacaktı. Bu sayede yabancı ülkelerin müdahalesi sağlanacak ve bağımsız Ermenistan'a gidilen yol açılacaktı.

Ermeni terör örgütü mensuplarının gerçekleştirdikleri saldırılar ve yaptıkları katliamlar II. Abdülhamid'in hususi iradelerine sık sık konu olmaktadır. Nitekim bunun örneklerine hususi irade metinlerinde yer vermekteyiz. Bunlar okunduğunda görülecektir ki, Ermeni terör örgütleri Kürt kıyafeti giyip Ermeni köylerini basmaktan, cinayetler işlemeye, Ermeni esnafa kepenk kapattırmaya, kendileri ile beraber hareket etmeyen Ermeniler'i tehdit etmekten, Müslümanları galeyana getirecek bir takım faaliyetlerde bulunmaya yönelik birçok eylem gerçekleştirmektedirler. II. Abdülhamid bir hususi iradesinde Ermeni terör örgütlerinin hedefini şu şekilde açıklıyor:

“Olaya sebebiyet verenlerin, Müslüman halkı galeyana getirerek Ermeniler aleyhinde bazı hareketlerde bulunmalarını sağlamak ve bu olursa da yabancı ülkeleri müdahale etmeye davet etmek amacıyla oldukları aşikârdır”.

Gerçekten de Ermeni terör örgütlerinin bu tür hesapları olduğu tartışmasızdır. İşin ilginç yönlerinden biri de şudur. 1923 yılında Lozan görüşmeleri esnasında azınlıklar konusu ele alınırken

Türk delegasyonu Başkanı İsmet Paşa da II. Abdülhamid’le hemen hemen aynı argümanları kullanmıştır. İsmet Paşa görüşmeler sırasında, Robert Kolej’in kurucusu Dr. Hamlin’in bir mektubunda yer alan ifadeleri dile getirerek Ermeniler’in hedeflerini ortaya koymuştur. İsmet Paşa’ya göre Dr. Hamlin’in ifadeleri şöyledir:

“İmparatorluğun her yerinde örgütlenen Hınçak çeteleri Türkler’i ve Kürtler’i öldürmek, köylerini yakmak için fırsat gözleyecekler ve sonra da dağlara kaçacaklardır. Bunun üzerine kuduran Müslümanlar, ayaklanarak savunmasız Ermeniler’e saldıracak ve bunları öyle bir canavarlıkla öldüreceklerdir ki, Rusya – İnsanlık ve Hristiyan uygarlığı adına – memleketi işgal etmek üzere ileri atılacaktır”¹⁹.

İsmet Paşa Dr. Hamlin’in bu ifadelerine değindikten sonra, Rusya’nın Van Başkonsolosu General Mayewsky’nin Rus Genelkurmayı’na gönderdiği gizli bir raporda şunları yazdığını belirtiyor:

“Doğu’da ara sıra patlak veren ayaklanmaların sorumluluğu Türkler’e, biraz da Osmanlı Hükümeti’ne yüklenegelmiştir. Bununla birlikte, bu konuda gerçek şudur ki, bu olaylar Türkler’in yaptıkları şu ya da bu baskı hareketlerinden değil, fakat dinsel ve ulusal duygular konusunda Babiâli’nin aşırı bir geniş görüşlülükle davranmasından doğmuştur. Türkler, kendi yönetimleri altındaki bu gibi kimselerin işlerine hiçbir zaman karışmamışlardır. Hristiyan okulları ve kiliseleri hiçbir zaman her hangi bir denetim altına alınmamıştır. Böyle bir yönetim sistemi, Müslüman olmayan toplulukların dinsel ve ulusal duygularına aşırı bir gelişme hızı sağlamıştır. Avrupa’yı işe karıştırabilmek için

¹⁹ Seha L. Meray, *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler*, I, İstanbul 2001, , s.195.

her ne pahasına olursa oldun karışıklıklar yaratmak, Türkiye Hristiyanlarının bir an aklından çıkmamıştır”.

General Mayewsky’nin bu ifadelerini konferans delegelerine okuyan İsmet Paşa, “Dürüst ve bağlılık gösteren davranışlarıyla Ermeniler, Türkler’in güvenini kazanmış ve kendilerine ülkenin yönetiminde önemli yerler verilmişti; üstelik son yıllarda Osmanlı İmparatorluğu’na çok sıkıntı vermiş olan Rumlara karşı, Ermeniler ‘Millet-i Sadıka’ sıfatını da almışlardı” şeklinde bir tespit yapmış ve Osmanlı döneminde yaşanan Ermeni olayları ile ilgili kanaatini Konferans delegasyonuna şu şekilde bildirmişti:

“Sözünü ettiğimiz olaylardan ve tanıklıklardan şu çıkmaktadır: Müslüman olmayan unsurlar, yüzyıllardır huzur ve refah içinde yaşadıkları memleketin cömertliğini kötüye kullanmadıkları sürece, Türkler, bunların haklarını tanımazlık etmemişlerdir. Türk hükümetinin ve halkının insanlık dışı her hangi bir davranışını öne sürerek hiçbir zaman yakınmamış olan Yahudi topluluğunun verdiği örnek, Rumlara ve Ermeniler’e ilişkin üzücü olaylarda sorumluluğun tüm olarak Rumlara ve Ermeniler’e düştüğünü ispat etmeye yeterlidir”²⁰.

İsmet Paşa’nın azınlık meselesini uzun bir tarihi süreci ele alacak şekilde ele alıp Türkiye’nin tezini ortaya koymasından sonra söz alan Sırp temsilci Spalaikovitch’in değerlendirmesi de ilginçtir:

“Ekselans İsmet Paşa’nın şimdi bize okumuş bulunduğu tarihin iyi seçilmiş birkaç sayfasını kesintisiz bir dikkatle dinledim. Bu söylevi dinlerken, Çarlık Rusya’sına karşı derinlemesine bir suçlama, Abdülhamid Türkiye’si için de çekincesiz bir savunma dinliyorum izlenimi edindim”²¹.

²⁰ Meray, a.g.e., s. 197.

²¹ Meray, a.g.e., s. 205.

Gerçekten de Lozan'da İsmet Paşa'nın başkanlığındaki Türk delegasyonu, II. Abdülhamid döneminde iç güvenliği sarsan en önemli gelişmeler arasında yer alan Ermeni olaylarını değerlendirmede tarihi gerçeklerden yola çıkarak olaylardaki Ermeni sorumluluğunu ön plana çıkarıp II. Abdülhamid'in aldığı tedbirlerin benimsendiğini ortaya koymuştu.

Ermeni Terör Örgütlerinin İstanbul'daki Eylemleri

Ermeni terör örgütleri yukarıda söz ettiğimiz hedeflere ulaşmaya yönelik olarak 1890'lı yıllarında gerek Anadolu'da gerekse İstanbul'da düzenledikleri büyük çaplı eylemler düzenlediler. II. Abdülhamid ise aldığı başarılı tedbirlerle bunları önledi.

Ermeniler, özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Avrupalılar'ın gayrimüslim Osmanlılar üzerindeki kışkırtıcı faaliyetlerine kapılarak Osmanlı Devleti'ne düşmanca bir tavır almaya başlamışlardı. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra gerçekleşen Berlin Antlaşması ile kendilerine bağımsızlık verileceği ümidine kapılan Ermeniler, bu amaçlarına ulaşamayınca, sonraki dönemlerde, hedeflerine varmanın bir yöntemi olarak terörizmi benimsemişlerdir. Bu çerçevede Taşnak ve Hınçak adlı terör örgütleri kurulmuştur.

Amaca ulaşabilmenin yöntemi terör olarak tespit edilince, sonraki gelişmeler de buna paralel yürümüştür. Dolayısı ile 1890 yılından itibaren Anadolu'nun çeşitli yörelerinde terör ve isyan girişimlerine rastlanmaktadır. Ermeni terör örgütleri bu faaliyetlerini zaman zaman İstanbul'da da sürdürmüşlerdir.

Taşnak ve Hınçak örgütleri teröre başvurmak suretiyle Avrupa kamuoyunun ve siyasi çevrelerinin dikkatini çekmeyi hesaplıyorlardı. Yapılacak eylemlere devletin güvenlik güçlerinin sert bir şekilde karşılık vereceğini düşünüyorlardı. Bu suretle, batı kamu-

oyuna, Anadolu'da Ermeni kıyımı yapıyor izlenimi verilecek ve Avrupalılar'ın Osmanlı Devleti'ne müdahalesi sağlanacaktı.

Bu amaca yönelik olarak Ermeniler terör hareketlerini öncelikle doğu vilayetlerinde başlattılar. Fakat bu faaliyetlerin Avrupa'da yeteri kadar ses getirmediyini görünce, İstanbul'da eylem yapmaya karar verdiler.

Kumkapı Ermeni Patrikhanesi Baskını (28 Temmuz 1890)

Bu eylemlerden ilki, 28 Temmuz 1890'da Kumkapı'daki Ermeni Patrikhanesi ve Kilisesi'nin basılması hadisesidir. Eylemi Hınçak komitesi düzenlemişti. Buna göre, patrikhane kilisesindeki ayin sırasında bildiri okunacak, diğer taraftan örgüt elebaşısı Cangülyan Patrik Aşıkyan'ı, padişaha isteklerini sunmak üzere saraya götürecekti. Hazırlıklar tamamlandı. 28 Temmuz günü örgüt elemanları ve çeşitli vilayetlerden getirilen militanlar patrikhane yanındaki kilisede toplandılar. Bir süre sonra ayini idare etmek üzere Patrik Aşıkyan da kiliseye geldi. Olayları yakından izlemiş bir emniyet mensubunun raporunda belirttiğine göre, patrik konuşurken kilisede bir el silah atıldı ve bir anda büyük bir kargaşa meydana geldi. Bu arada bir örgüt elemanı önceden hazırlanmış bildiri metnini okumaya çalışıyordu. Patriğin adamları silahlarını çekerek Aşıkyan'ı patrikhaneye kaçırdılar. Fakat örgüt elemanları bu defa da patrikhaneyi basıp silahlarıyla ateşe başladılar. Saldırı sonucu patrikhane büyük tahribata uğradı. Eylemciler Aşıkyan'ı zorla bir arabaya bindirerek saraya götürmeye çalışıyorlardı. Bu arada komiteciler *"Yaşasın Ermeni milleti, yaşasın Ermenistan"* şeklinde bağırırmaktaydılar. Hadise haber alınınca güvenlik güçleri arabayı kuşattılar. Eylemciler silahla karşılık verince çatışma çıktı. İki eylemci hayatını kaybetti. Yedisi ağır olmak üzere on yedi asker ise yaralandı. Örgüt elemanlarından birçoğu ele geçirildi.

Yapılan yargılama sonucu, elebaşı olduğu tespit edilen Vanlı Artin Cangülyan idama mahkûm edildi. Sivashlı Artin Vaternyan, Sivashlı Nezaret ve Rum Nikola ise on beşer sene kalebentliğe mahkûm oldular. Bunların yanında, Erzincanlı Karabet, Kumkapılı Hacik, Baltacı Avadis, Kütahyalı Baron ve Kayseri Rumlarından Yuvar beşer sene mahkûmiyet cezası aldılar.

Cezalar onay için padişaha sunulduğunda, II. Abdülhamit bir irade ile idam kararını müebbede çevirip diğere cezaları onayladı. Padişah söz konusu iradesinde, vatandaşlardan bir kısmını devlet aleyhine isyana teşvik etmek ve ülkenin bir parçasını bölmek için teşebbüse girişmenin cezasının idam olmasının tabii olduğunu belirterek, bir defalık olmak üzere bu cezayı affettiğini ifade etmişti. Bununla beraber padişah, bundan sonra bu tür hareketlerde bulunulacak olunursa kesinlikle taviz verilmemesi gerektiğini de belirtmişti.

Bâbîâlî Yürüyüşü (30 Eylül 1895)

Kumkapı olayının başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra Ermeniler Anadolu'nun çeşitli vilayetlerinde isyan girişimlerini sürdürdüler. Bu arada patrikliğe Mateos İzmirliyan gelmişti. Yeni patrik Ermeni örgütleri ile işbirliği yapıyor ve onların eylemlerini destekliyordu. Gerek batılı devlet adamları, gerekse gazeteciler ile temas kuruyor ve onlara *“amaçlarına ulaşabilmek için bütün araçlara müracaat ederek savaşıacaklarını, bu arada bazı suçsuz kimselerin zarar görmesinin de önemli olmadığını”* söylüyordu.

İşte bu düşünce doğrultusunda Bâbîâlî gösterisi düzenlendi. Buna göre Ermeniler toplu hâlde hükümet merkezi olan Bâbîâlî'ye yürüyerek taleplerini ortaya koyan bir dilekçeyi hükümete vereceklerdi. Bu dilekçede, Osmanlı hükümeti Ermeniler'e baskı ve zulüm yapmakla suçlanıyor, ayrıca doğu vilayetlerinde, Kürtler'in

ve Türk askerlerinin kendilerine yaptıklarını iddia ettikleri saldırıların durdurulmasını istiyorlardı. Ermeniler bu eylemlerinde destek olmak üzere İngiliz donanmasının da İstanbul'a geleceği beklentisi içinde idiler.

Hınçak örgütünce gerçekleştirilecek bu gösteri Osmanlı Zaptiye Nazırı Nazım Paşa tarafından haber alınmış ve paşa hazırladığı bir raporla hükümeti uyarmıştı. Nazım Paşa, İzmirliyan'ın göreve gelmesinden sonra patrikhanenin Ermeni örgütlerine yönelik tavrının değiştiğini, patriğin, hükümete sadık patrikhane memurlarını birer bahane ile işlerinden uzaklaştırarak yerlerine militanları yerleştirdiğini, o ana kadar patrikhanede yabancılarla haberleşmeye mahsus bir büro yok iken, böyle bir büro kurulmuş olduğunu belirtmişti. Zaptiye Nazırı ayrıca, başta İngiltere olmak üzere Rusya ve Fransa'nın Ermeniler üzerindeki kışkırtıcı rolüne dikkat çekmiş, bütün bu olup bitenlerin sonucu yakın zamanda İstanbul'da büyük bir terör olayının meydana gelebileceğini belirtmişti. Nazıra göre, toplu hâlde Bâbîâlî'ye yürümeye hazırlanan Ermeniler, güvenlik güçlerinin alacağı tedbirlere karşı koyarak karşılıklı bir çatışma çıkarmayı planlıyorlardı. Hatta Müslüman halkın da işe karışacağını hesaplayarak, bu durumda çatışmanın çok daha fazla büyüyip yaygınlaşacağını düşünüyorlardı. Eğer bu planları gerçekleşirse batı ülkelerine, Osmanlı Devleti'nin başkentinde Ermeniler'in katliama uğratıldıkları tarzında bir mesaj verebileceklerdi. Zaptiye Nazırı, böyle bir durumda, göstericilerin üzerine polis ve jandarma gönderilmekle beraber kan dökülmesine çok dikkat edilmesi gerektiğini belirtmişti.

Her şey Ermeniler'in planladığı gibi gelişti. Örgüt elemanları öncelikle, altı büyük devlet elçisine bir bildiri sunarak, Ermeniler için ıslahat uygulanması amacıyla gürültüsüz bir gösteri yapacaklarını, bu hareketlerin polis ve jandarma tarafından önlendiği takdirde ağır sonuçlar doğabileceğini ve bütün sorumluluğun hükümete ait olacağını belirttiler. 30 Eylül 1895'te ise Kumkapı'daki

patrikhane önünde üç-dört bin kadar Ermeni toplandı. Bunlar arasında Bitlis, Muş ve Van gibi vilayetlerden getirilmiş kadın ve çocuklar da bulunuyordu. Grup marşlar söyleyip “*yaşasın Ermenistan*” şeklinde sloganlar atarak Kumkapı’dan Bâbîâli’ye doğru yürüyüşe geçti. Yolda sık sık silahlar atılıyor, bıçak ve tabancalarla etrafa saldırıyorlardı. Bir taraftan da gruba katılanlar oluyordu. Bâbîâli önünde yürüyüşçülerin sayısı beş bini bulmuştu. Alınan tedbirler sayesinde bunların Bâbîâli’ye saldırmaları önlendi. Müslümanları kıskırtmak için yaptıkları hareketler de sonuç vermedi. Dağılan Ermeniler’den çoğu kiliselere sığındılar. Güvenliğin sağlanması üzerine hepsi yerlerine döndüler.

Osmanlı Bankası’nın İşgali (26 Ağustos 1896)

Ermeniler’in İstanbul’da gerçekleştirdikleri eylemlerden biri de Osmanlı Bankası’nın basılıp işgal edilmesidir. Terör örgütlerinin Osmanlı Bankasını hedef olarak seçme sebepleri arasında öncelikle, bu kurumda yabancı uyruklu çok kişinin çalışıyor olması gelmektedir. Bu suretle yabancı devletler işin içine çekilmiş olacaktır. Bu gerekçe yanında, bankanın işgal edilmeye müsait olması, binanın dinamitle havaya uçurulması suretiyle para ve mal olarak büyük zararların meydana geleceğinin düşünülmesi ve bu işgal ile seslerini her tarafa duyurabileceklerine inanmaları sebebiyle örgütler bu eyleme karar vermişlerdi. Aslında faaliyet sadece banka baskınıyla kalmayacak, aynı anda harekete geçecek örgüt militanları Bâbîâli’ye, Ermeni Patrikhanesi’ne, Voyvoda ve Galatasaray karakollarına ve Aya Tiryada Rum Kilisesi’ne saldırırlardı. Ayrıca şehrin çeşitli yerlerinde de karışıklıklar çıkarılacaktı.

Harekete geçmeden aylarca önce Avrupa ülkelerinde yapılan toplantılarla saldırı hazırlıkları başlatılmıştı. Eylemde kullanılacak silah ve bombalar temin edilmiş ve bu arada Osmanlı Bankası binasında müstahdem olarak çalışan Ermeni kökenliler elde

edilerek, silah ve bombalar önceden bankaya yerleştirilmişti. Ey-
lemin elebaşları Varto, Mar ve Boris isimli Ermeniler Rusya'dan
gelmişti. Bunlara Atina'dan gelen Karekin Pastırmacıyan da ka-
tıldı. Diğer militanlar ise hamal ve işçiler arasından seçilmişti.

26 Ağustos 1896'da sabah saat 6.30 da terör örgütleri hare-
kete geçtiler. Öncü olarak seçilmiş militanlar İstanbul'un çeşitli
semtlerinde silahlı ve bombalı saldırılara girişmişler ve bu arada
Galata'da bulunan Osmanlı Bankası binası etrafında da aynı şe-
kilde silahlı ve bombalı saldırılara başlamışlardı. Bu karışık or-
tamda, bankayı işgal ile görevli çok sayıda militan silahlarıyla
bankaya girdiler. Çalışanlar önce soygun olduğunu zannettiler.
Militanlar onlara korkmamaları gerektiğini söylediler.

Bankaya girerken üç askeri öldürmüşlerdi. İşgale başladıktan
sonra da binanın içinden dışarıya bomba atmaya ve silahla ateş
etmeye başladılar. Bankada bu gürültü koparken İstanbul'un çe-
şitli semtleri de bir anda çatışma alanı hâline gelmişti. Örgüt ele-
manları önlem almaya çalışan askerler üzerine bomba atmakla
kalmıyor, olayları daha da genişletmek amacıyla halka da silahlı
saldırıda bulunuyordu. 26 Ağustos İstanbul için bir dehşet günü
hâline gelmişti. Çatışmalarda Müslüman halktan çok sayıda ölen
oldu. Mahallelere dağılan Ermeni militanları asker, polis, jan-
darma ve Müslüman ahaliden rastgeldiklerine canavarca saldırı-
mışlardı.

Ermeniler ayaklanmayı yaygınlaştırmak için Kasımpaşa ve
Hasköy'deki Yahudi evlerine de tecavüz ederek altı Yahudi'yi öl-
dürmüş birçok kişiyi de yaralamışlardı. Atılan bomba ve kurşun-
lara karşı Müslüman halk da mukabelede bulununca kargaşalık ge-
nişlemişse de sonuçta güvenlik güçleri duruma hâkim olmuştu.

Osmanlı Bankası'ndaki işgal ise devam etmekteydi. İşgalci-
ler sürekli olarak dışarıya bomba yağdırmaktaydılar. Bular ara-
sında yer alan bir militanın ifadesi ile "*atılan bombalar şaşılacak*

sonuçlar veriyordu. Dokunduğunu derhal öldürmüyor, ellerini parçalıyor, azap ve işkence içinde kavrandırıyor. Büyük bombalar top sesi çıkarıyor, etrafa korku de dehşet saçıyor. Dışarıdaki askerlerden ölen ve yaralananlar kaldırılıyor yerlerine yeni askerler getiriliyordu”.

İçerde çarpışan militanların sayısı on yediye düşmüştü. İşgale katılanlardan üçü ölmüş altısı yaralanmıştı. Rehineler korku içinde titreşiyorlardı. Teröristlerden Tiryakyan ile Armen Garo banka müdürünün odasına giderek bir takım talepleri olduğunu belirttiler. Buna göre, doğu vilayetlerinin Avrupalı bir yüksek komiser tarafından idare edilmesi, güvenlik kuvvetlerinin yerli halktan seçilerek Avrupalı bir subayın komutasına verilmesi, Avrupa sistemine göre adli reform yapılması, tutuklu Ermeniler ile en son saldırıya katılmış olanların serbest bırakılması gibi istekleri vardı. Bunlar gerçekleşmediği takdirde bankayı havaya uçurmakla tehdit ediyorlardı.

İşgal devam ederken, yabancı elçiler de gün boyu saraya gidip gelmişler ve bütün güçleri ile Ermeniler’i himayeye uğraşmışlardı. Neticede bankanın genel müdürü Edgard Vincent ile Rusya Sefareti baştercümamı Maximof arabuluculuk rolünü üstlendiler. Bunlar konuyu çözümlemeleri konusunda padişahı talimat aldılar. İşgalciler hakkında cezai işlem yapılmaması ve vapurla İstanbul’u terk etmelerinin sağlanması şeklinde bir çözüm bulundu. Amaçlarına ulaşamayan örgüt mensupları bu durumdan hoşnut olmadılar. Fakat bankada kaldıkları takdirde yok olacaklarını anladılar. Bunun üzerine on yedi militan yanlarında Edgard Vincent olduğu hâlde, iki sıra dizilmiş süngülü askerler arasından geçerek, Fransa’ya ait bir gemi ile Marsilya’ya gittiler. Böylece birçok Ermeni olayında olduğu gibi Ermeni teröristleri yabancı devletlerin himayeleri sayesinde kurtulmayı başarmışlardı.

Olaylar sakinleştikten sonraki günlerde Ermeni kiliselerinde, evlerinde, fabrika ve işyerlerinde yapılan aramalarda çok sayıda

dinamit, tabanca ve diğer silahlar bulunmuştu. Bu olaylar sırasında yüz yirmi askerin hayatını kaybettiği anlaşılmaktadır. Ermeniler'den ölenlerin sayısı ise yüz yetmiş ikidir. Müslüman halk arasında hayatını kaybedenler de çok sayıdadır.

II. Abdülhamid'e Düzenlenen Yıldız Suikastı

İstedikleri sonucu alamayan Ermeniler bu defa da, II. Abdülhamid'e suikast yaparak büyük devletlerin dikkatini çekmeyi, böylece Osmanlı Devleti'ni de zayıf düşürmek suretiyle hedeflerine ulaşmayı denediler. Bu çerçevede 1904 yılı Ocak ayında Sofya'da yapılan Taşnak kongresinde, İstanbul ve İzmir'de yoğun eylemlere geçilmesi konusunda karara varıldı. Buna göre, padişaha suikast düzenlenecek, sonra da hükümet merkezi, Galata Köprüsü, Tünel, Osmanlı Bankası, yabancı büyükelçilikler ile diğer bazı özel ve resmi müesseseler havaya uçurulacaktı. Böylece müthiş bir karğaşa ve ihtilal çıkarılarak İstanbul kan ve ateş içinde bırakılacak, ardından Avrupa devletlerinin müdahalesi sağlanacaktı.

II. Abdülhamid suikasttan önce birçok hususi iradesinde Ermeniler'in Bulgarlarla işbirliği hâlinde çeşitli faaliyetler peşinde olduklarına değinmiş, yetkilileri bu konuda tedbir almaları için uyarmıştı. Buna rağmen Ermeni terör örgütleri özellikle Bulgaristan'da yaptıkları hazırlıklarla suikastın zeminini hazırladılar.

Ermeni komitacılar aldıkları karar doğrultusunda suikast hazırlıklarına başladılar. Tertipçiler arasında en önemli rolü Samuel Fain (Kristafor Mikaelyan), kızı Robina Fain ve Lipa Rips (Konstantin Kabulyan) adlı Rus Ermeniler'i oynuyorlardı. Bunlar anarşist ruhlu bir şahıs olan Belçikalı Edward Jorris ile irtibat kurdular.

Suikastçılar II. Abdülhamid'in hareketlerini izlemeye başladılar. Eylem için en uygun zaman olarak padişahın Yıldız Camii'ne

gittiği ve resmi bir törenin gerçekleştiği Cuma gününü kararlaştırdılar. Tespitlerine göre, padişahın namaz sonrası camiden çıkıp arabasının yanına varması bir dakika, kırk iki saniye tutmaktaydı. Bu çerçevede hazırladıkları plan gereğince, içine saatli bomba yerleştirilmiş bir araba cami dışına getirilecek ve ayarlanan saatli bomba padişah tam arabasına bindiğinde patlayacaktı.

Ermeni suikastçılar, planladıkları şekilde 21 Temmuz 1905 Cuma günü arabalarıyla Yıldız Camii'ne geldiler. Namaz bitince de saatli bombayı harekete geçirdiler. Fakat namaz bitiminde Şeyhülislam Cemalettin Efendi padişahın yanına geldi. Ayaküstü bir süre sohbet ettiler. Bu arada padişah arabasına binmeden, önceden ayarlanmış olan saatli bomba, cami dışında müthiş bir gü-rültü ile patladı. Şeyhülislamın tarafından tesadüfen birkaç dakika oyalanan padişah bu suretle suikasttan kurtuldu. Fakat patlayan bombanın içinde yer aldığı arabanın civarında bulunan çok sayıda insan hayatını kaybetti ve yaralandı.

Hadiseyi bizzat gören Saray Başkâtibi Tahsin Paşa'nın ifadesine göre, padişah bomba patladığı sırada büyük bir cesaret örneği gösterdi. II. Abdülhamid çıkan paniği yatıştırmak için gür sesle "*Korkmayınız, korkmayınız*" diye bağırdı. Onun bu telaşsız hâlini görenler, askerler, subaylar hemen yerlerini aldılar. Padişah "*Telâş edilmesin. İzdihamdan kimse incinmesin*" diyerek arabasına bindi. Dizginleri eline aldı. Arabayı her zamankinden daha ağır kullanarak yokuştan çıkmaya başladı. Bu sırada Avusturya büyükelçisi "*Vive le Sultan – Yaşasın Sultan*" diye bağırıyordu.

Ermeniler'in Sultan Abdülhamid'e düzenlediği bu suikast ertesi günkü gazetelerde yayınlanan resmi bir tebliğ ile duyuruldu. Bu arada, gerek ülke içinden gerekse ülke dışından büyük tepkiler geldi. Çok sayıda Osmanlı vatandaşı padişaha yapılan saldırıyı şiddetle kınadı. Dönemin bütün hükümdarları ve devlet başkanları saraya "geçmiş olsun" telgrafları gönderip olayı lanetlediklerini belirttiler. Suikastla ilgili ilk rapor Beşiktaş Zabıtası Komutanlığı

tarafından hazırlandı. Buna göre, olayda dördü gazeteci ve üçü asker olmak üzere yirmi altı kişinin hayatını kaybettiği, elli altı kişinin ise hafif veya ağır şekilde yaralandığı belirlendi. Ayrıca yirmi kadar hayvan ölmüş, birçok araba enkaz hâline gelmişti. Suikast teşebbüsünde “Machine Enfernal” yani “cehennemi makine” adı verilen ve seksen kilo patlayıcı madde ihtiva eden bir bomba kullanılmıştı. Patlamanın olduğu yerde, yetmiş santimetre derinliğinde bir çukur açılmıştı.

Asıl soruşturma Necip Melhame Paşa başkanlığında derhal oluşturulan bir komisyon tarafından yürütüldü. Araştırmalar devam ederken, Yıldız yokuşunda bulunan bir lastik parçası önemli bir ipucu teşkil etti. İstanbul’da lastik tekerlekli araba pek kullanılmıyordu. Parçalanmış arabanın enkazı arasında 11123 numarası ve Neseldorfer yazısı tespit edilince, bunun Viyana’da bir fabrikada inşa edildiği anlaşıldı. Ardından birbiri peşisıra bulunan delillerle suikastın cereyan şekli ortaya çıkarıldı. Bu arada elebaşılardan Edward Jorris ve bazı sanıklar yakalanmış, yine elebaşı sayılabilecek bazıları ise yurt dışına kaçmayı başarmışlardı. Olayın aydınlatılmasında Edward Jorris’in ifadeleri hayli işe yaradı.

Araştırmaların sonucuna göre suikastın gelişimi şöyle olmuştu: Ermeni ihtilal komiteleri Sofya’da aldıkları suikast kararından sonra faaliyete geçtiler. Komitacılarından Kendiryan, Singer fabrikası memurlarından Belçikalı anarşist Edward Jorris ile temas kurdu. Jorris’in Ermeni iddiaları hakkında fikri yoktu. Fakat her ikisi de anarşist ruhlu olduklarından kolay anlaşılar. Osmanlı padişahına düzenlenecek suikast hakkında mutabakata vardılar. Kendiryan Jorris’e diğer komite mensupları Samuel Fain (Kristafor Mikaelyan), kızı Robine Fain ve Lipa Rips’i (Konstantin Kabulyan) tanıştırdı. Bunlar İstanbul’da kiraladıkları bir evde sabahlara kadar süren konuşmalarla suikast planını tartıştılar.

Suikast şekline karar verilince önce arabanın tedarikine girildi. 1905 Nisan’ında Mari Zayn isimli bir kadın Viyana’da bir

araba fabrikasının mağazasına gelerek resmini gösterdiği tarzda bir fayton seçti. Daha sonra Silviyo Ricci (Köse Aristidi) adlı şahıs bu arabayı sipariş verdi. İstanbul'a gönderilen araba, Mateo ve Mihal adlı kişilerin yardımıyla gümrükten çıkarılarak Silviyo Ricci'nin önceden seçmiş olduğu Şişli'de bir ahıra kondu. Burada Mıgırdıç ve Yervant isimli şahıslar araba ve atlarla meşgul olmaya başladılar

Diğer taraftan, Beyoğlu'nda bir evde ikamet etmekte olan Lipa Rips, Vafyadis adlı arabacıdan bir araba kiraladı. Bu araba ile Mıgırdıç on gün müddetle İstanbul sokaklarında gezerek yolları öğrendi. Bunlar Rus konsolosluğundan temin ettikleri sahte izinle Yıldız Camii'ndeki Cuma selamlıklarına defalarca gidip, yabancılarla ayrılan yerden, padişaha ne şekilde suikast yapılabileceğini hesapladılar. Sonuçta araba içine yerleştirilmiş bir saatli bombanın padişahın arabasının yanında patlatılması ile suikastı gerçekleştirmeye karar verdiler. Böylece II. Abdülhamid'in hareketleri dikkatle takip edildi. Padişahın Cuma namazından çıktık-
tın sonra ne kadar süre içinde arabasına bindiği tespit edildi.

Bundan sonra suikastta kullanılacak bomba Paris'te satın alındı. Bomba birçok ayrı paket hâlinde parça parça olarak Atina ve Varna yoluyla İstanbul'a getirildi ve Silviyo Ricci tarafından teslim alındı. Jorris'e göre, gerek arabanın satın alınması, gerekse suikaste yönelik harcamaların toplamı üç yüz bin frangı bulmuştu. Bu paralar çoğunlukla Amerika, Rusya ve Bulgaristan'daki Ermeniler tarafından gönderilmişti.

Suikastın gerçekleştirileceği 21 Temmuz 1905'te, titreşimi önlemesi için tekerlerine lastik takılmış, içinde seksen kiloluk bomba olduğu hâlde araba Yıldız Camii'ne getirildi. Arabada Lipa Rips ve Matmazel Robbina bulunmaktaydı. Hey şey önceden planlandığı gibi yapıldı. Arabadaki saatli bomba padişahın camiden çıkıp kendi arabasının yanına geleceği zamana göre ayarlandı. Fakat yurtdışında değinildiği üzere, II. Abdülhamit o gün her zamankinden

farklı olarak namaz çıkışı biraz oyalandı. İşte o anda, önceden kurulmuş olan saatli bomba dışarıda büyük bir gürültü ile patladı. Böylece suikast başarısız oldu. Ermeni anarşistlerin bütün planları boşa gitti.

II. Abdülhamid Hakkında Yazılanlar

Tahsin Paşa, tam on dört yıl boyunca aralıksız II. Abdülhamid'in başkâtipliğini sürdürmüş bir kişi. Dolayısı ile Onun Sultan'la ilgili gözlemleri önem taşır. Bu sebeple *Yıldız Hatıraları* adı altında yayınlanan kitabındaki "*Sultan Abdülhamid Devrine Ait Yazılanların Çoğu Dedikodudan İbarettir*" başlıklı bölüm gerçekçi bir Abdülhamid imajı ortaya koyabilmek açısından ele alınmalıdır. Sarayda padişahla geçirilmiş on dört yılın bir özeti ve muhasebesi olarak kabul edilebilecek bu bölümde Tahsin Paşa şunları söylüyor:

"Sultan Hamid'in devr-i saltanatına ait neşriyat, ekseriyeti itibariyle, o devrin hakikatlerini bilmeyen ve bütün malumatı kıymetsiz dedikodulara istinat eden kimseler tarafından yazılmış eserlerdir. Bu eserler okunduğu zaman insana öyle gelir ki, Abdülhamid devrinin bütün seyyiatı padişaha aittir. Vakıa Sultan Hamid çok müstebit bir padişahı; hayat ve saltanat onun için bir gaye idi; bu gayeyi tehlikeye düşüreceğini zannettiği her hadiseye karşı son derece müteyakkız bulunur ve her köşede bu gaye aleyhine kurulmuş pusular tasavvur ettiği için her ne pahasına olursa olsun 'selamet ve emniyet tedbirlerine' müracaat ederdi. Ancak şurasını da itiraf etmek lazımdır ki, Abdülmecid'in 'kuruntulu oğlum' dediği Abdülhamid Efendi'den o tanıdığımız Sultan Hamid'i çıkaracak sebepler yalnız onun vehmi, korkaklığı, hayat ve saltanat sevgisi değildir. Memleketin en ücra köşesinden sarayın en kuytu noktalarına kadar her tarafa girmiş bir sefalet-i ahlakiye vardı ki, bu nihayet bir sel hâlini alarak padişahı önüne alıp götürmüştü. Tarih eğer

bir mahkeme ise bütün şahadetler onun muvacehesinde ifade edilmek lazımdır; Sultan Hamid devrinin tarihini yazacak müverrihler için bu şahadetler son derece kıymetli olmak lazım gelir. Ben o devrin en yüksek tarassut mevkilerinden birinde ve bütün devlet işlerinin padişaha gittiği yolun ortasında bulunduğum cihetle bazı notlarımı lalettayin sıra gözetmeyerek yazıyorum.

Sultan Hamid zamanında terfiler, nişanlar, taltifler, hep saraydan çıkar, devletin şirazesi sarayda bozulur denilmektedir. Evet, bunda bir hakikat vardır. Lüzum ve ihtiyaç gözetilmeksizin, bütçenin vaziyeti ve hazinenin gücü nazar-ı dikkate alınmaksızın her gün birçok terfiler yapılır, maaşlar arttırılır, nişanlar tevzi olunurdu. Fakat mübalağasızca iddia edebilirim ki bunların ancak yüzde onu hünkârın karihasından çıkardı. Yüzde doksanı en muacciz dilenciler gibi padişaha muttasıl arzular yazıp duran rical ve ekâbirin bu mütevali müracaatları neticesinde verilmiş şeylerdi²².

Tahsin Paşa'nın sözünü ettiği gibi, II. Abdülhamid hakkında yazılanların çoğunun uydurma de dedikodudan ibaret şeyler olduğunu bu kitapta yayınladığımız hususi iradeler de ortaya koyuyor. İrade metinleri okunduğunda bu husus daha iyi anlaşılacaktır.

II. Abdülhamid hakkında yalan yanlış ortaya atılan iddialara verilebilecek çok sayıda örnek vardır. Hepsini tek tek belirtmek uzun bir liste tutacaktır. Ama bazı örnekler vermekte de fayda vardır. Mesela 18 Ağustos 1960 tarihli Vatan gazetesinde Enis Tahsin Til "Abdülhamid nasıl adamdı?" başlıklı yazısında şunları ifade ediyor:

"II. Abdülhamid otuz üç sene Osmanlı tahtını işgal etti. Bu otuz üç yıl Osmanlı tahtının en karanlık senelerini teşkil eder. Bütün dünya ileri doğru hamle yapar, insanlık her sahada zafer-

²² Tahsin Paşa, a.g.e., s.103, 104

ler kazanırken o cehaleti himaye ediyor, yeni icatlardan faydalanılmasına müsaade etmiyordu... II. Abdülhamid devri tarihimize istibdat, sansür, jurnal, hafıye devri diye geçmiştir. Bu devirde binlerce namuslu ve kıymetli insan uzaklara sürülmüş, ölüme bırakılmıştır. Abdülhamid Yıldız'da, yüksek duvarlarla çevrilmiş, parklar ortasındaki saraylarda yerleşmiş, Dünya ile alakasını kesmişti. Burada çok sevdiği marangozlukla meşgul olur, kadın efendileri ve miktarı yüzü bulan cariyeleriyle birlikte yaşardı”.

II. Abdülhamid gibi zamanında çok sayıda okul açtırmış ve eğitimi ülke geneline yaymış bir padişah için her hâlde en son söylenecek şey “cehaleti himaye ediyor” olmalıdır. Ama önyargılı yaklaşımlarla bu tür ifadeler hiçbir beis görülmeden yıllarca kullanılagelmiştir. Yine, ülkede ve dünyada olan biten her şeyden haberdar bir padişah için “Dünya ile alakasını kesmişti” ifadesini kullanabilmek, önyargı sınırlarını da aşar ve doğrudan düşmanca bir bakış açısını çağırıştırır. Diğer bir husus ise elektriği yasakladığı ifadesidir. Bilinmesi gerekir ki, II. Abdülhamid 1889 yılında Tersane bünyesinde bir elektrik fabrikası kurdurmuştu. Yani onun döneminde ülkede elektrik mevcuttu. Dolayısı ile “zamanında elektriği yasaklattı” ifadesi de bir başka önyargının dışı vurumudur. Enis Tahsin Til’in Abdülhamid hakkındaki diğer ifadeleri de yukarıdaki örnekler gibi önyargılı. Üstelik Enis Tahsin Til bu önyargılarında yalnız değil. Benzer önyargılarla Abdülhamid’i ağır bir şekilde eleştiren birçok yazar mevcut. Bütün bunların bir araya gelmesi ile de, “Kızıl Sultan” gibi hiçbir Avrupalı’nın kendi ülkesinin devlet başkanı için kullanmayacağı bir kavram oluşturulmuş. II. Abdülhamid’in kişisel bazı zaafı olabilir. Bu durum daha çok özel hayatı ve ailevi ilişkileri çerçevesinde ele alınmalıdır. Devlet idaresi söz konusu olduğunda ise son derece başarılı olduğu, uçurumun kenarına gelmiş bir imparatorluğa yeniden

hayatiyet kazandırıp güçlü hale getirdiği tartışmasız bir gerçektir. Ülke için esas olan da budur. Dolayısı ile bu konuda Sultan Hamid'e hak ettiği değeri vermekten kaçınılmamalıdır.

II. Abdülhamid'in güvenlik anlayışı ve uygulamaları hakkında fikir sahibi olunması amacıyla bazı bilgiler verdiğim *Giriş* bölümünü çok uzun tutmak yerine, söz konusu anlayış ve uygulamaların bizzat padişahın emirlerinden takip edilmesi daha yararlı olacaktır. Dolayısı ile bu aşamada hususi irade metinlerine geçmekte fayda vardır.

Hususi iradeler okunduğunda, II. Abdülhamid döneminde ön plana çıkan konuların Türkiye'nin bugünkü meseleleri ile nasıl bir paralellik arzettiği açık bir şekilde görülecektir. Bunun da ötesinde, II. Abdülhamid'in bu meselelere bakış açısı ve icraatlarının, günümüz Türkiye'sine ışık tutacak tarzda net bir mesaj verdiği de anlaşılacaktır.

TAHSİN PAŞA NASIL SARAY BAŞKATİBİ OLDU?

Başkâtip Süreyya Paşa'nın ölümü üzerine 1894 yılında yeni bir başkâtip seçmek gerekmişti. Bu seçim yapılırken II. Abdülhamid'in ne tür ölçüler kullandığını 1894'ten 1908'e kadar bu görevi yürütmüş olan Tahsin Paşa'dan dinleyelim.

“Süreyya Paşa 1894 yılında aniden vefat etmişti. O tarihte bahriye mektupçusu bulunuyordum. Süreyya Paşa'nın vefatı haberini Bahriye Nezareti'nde vazifem başında duymuştum. Mesai saatinden sonra akşam evime gittim. Bu sırada maiyet-i seniyye çavuşlarından bir zat gelerek Yıldız Sarayı'na gitmem gerektiğini bildirdi. Çavuş efendiyle birlikte gittim. Beni Mabeyn Dairesinde bir odaya götürdüler ve burada padişah-tan gelecek emri beklememi söylediler. Bu bekleyiş ertesi günü aynı saate kadar, yani tam yirmi dört saat devam etti. Bu müddet zarfında ne padişahım emrini getiren, ne de görmeye gelen oldu. Yalnız akşama doğru tanımadığım bir zat gelerek geceyi burada geçireceğini söyledi. Bu dakikadan sonra endişelerim azaldı. Çünkü kötü bir maksatla çağrılı olsam böyle misafir muamelesi yapılmazdı. Bu yirmi dört saatlik beklememin sebebini daha sonra anladım. Sarayda az çok önemli bir hizmete alınmaları kararlaştırılan kimseler ilk önce böyle davet edilir, ağırlanır, bu müddet zarfında haklarında tahkikat yapılarak sonra tayin işlemi gerçekleştirirdi. Ertesi gün akşama doğru mabeyncilerden Bekir Bey olduğunu sonradan anladığım bir zat odaya gelerek —‘Efendimiz ferman buyurdular, bir şey yazınız takdim edeceğim’ dedi. Ne yazmak gerekeceğini düşünürken Bekir Bey şunu söyledi. —‘Hatırınıza ne gelirse

onu yazınız'. Bir hizmete tayin edileceğimi hissettim. Belli ki zat-ı şahane yazımı ve ifade tarzımı görüp anlamak istiyordu. Uygun bir şeyler yazdım. Bekir Bey bunu alıp gitti. Bir saat sonra tekrar geldi ve beni Başkâtiplik odasına götürdü. Burada 'zat-ı şahanenin beni saray başkâtipliğine tayin ettiği' emrini duyurdu. Ertesi gün padişahın huzuruna çıktım. Sultan Hamid salonun ortasında ve ayakta duruyordu. Şık bir sivil elbise giyinmişti. Resm-i tazimi yerine getirdim. Padişahın ilk sözü şu oldu. —'İyi hâlinizi işittim ve sizi başkâtipliğe ben kendim seçtim sadakatle hizmet edeceğinizi ümit ederim'. Sultan Hamid'in bana yeni vazifemi bildirirken 'Sizi kendim seçtim' demekten maksadı şu idi. —'Siz vazifenizi hiçbir tarafın tavsiye ve himayesine borçlu değilsiniz. Bu göreve sizi ben layık gördüm. Binaenaleyh benden başka merciniz, benim emirlerime uymaktan başka gayeniz olmayacaktır".

II. ABDÜLHAMİD SARAY KADINLARINI DEVLET İŞLERİNE KARIŞTIRMAZDI

Sultan Abdülhamid saraydaki kadınların devlet işlerine karışmasından hoşlanmazdı. Bununla ilgili olarak kızı Ayşe Sultan şunları anlatıyor:

“Babam, Sultan Aziz ile Sultan Murad’ın annelerinin devlet işlerine karışmalarının devlet için olduğu kadar Osmanlı hanedanı için de asla hayırlı neticeler vermediğine inandığından, tahta çıkışının ertesi günü analığı Perestu Kadın’ın elini öperek şöyle demişti: -‘Siz anne-sizliğimi bana bir gün hissettirmediniz. Nazarımda öz annemden farkınız yoktur ve mevkiiniz valide sultan mevkiidir. Sarayda da valide sultanlığın bütün hak ve yetkilerine sahip olacaksınız. Fakat devlet işlerine karışmaya kalkıp, şunun bunun himayesini üzerinize almak-tan ve rütbe, memuriyet heveslilerine yol göstermekten katiyen çekinmenizi özellikle rica ederim’ ”.

II. ABDÜLHAMİD'İN SARAYDAKİ ÖZEL GÜVENLİĞİNİ SAĞLAYAN SÖĞÜT ALAYININ SEÇİMİ NASIL YAPILIRDI?

Karakeçili aşireti mensuplarından sarayda iki yüz kişilik bir süvari bölüğü mevcuttu. Bunlara Söğüt Alayı deniyordu. Söğüt Alayı'nda görev yapan askerler belirli bir hizmet süresi sonunda terfi ettirilerek jandarma kuvvetlerinde görev yaparlardı. İsteyenler ise memleketlerine geri dönebilirlerdi. Böyle zamanlarda alaya yeni elemanların alınması gerekirdi. II. Abdülhamid konu ile bizzat ilgilenir, Saray Baştüfekçisi Tahir Paşa'ya verdiği emirlerde seçilecek askerlerin niteliklerini belirlerdi.

1899 yılında otuz yeni muhafız askerine ihtiyaç duyuldu. Askerlerin seçimini Tahir Paşa yapacaktı. II. Abdülhamid Tahir Paşa'ya verdiği emirde, Karakeçili aşiretinden seçilecek muhafızların taşınması gereken özelliklileri şöyle sıraladı:

Çok iyi ata binmeleri gereken bu askerlerin iyi ahlaklı olmaları kesinlikle şarttı. Bunun yanında beş vakit namaz kılmaları ve sadece kendi iş ve güçleri ile uğraşan mazbut kişiler olmaları gerekiyordu.

Karakeçili aşiretinden seçilecekler II. Abdülhamid'in özel muhafızlığı görevini yapacaklarından, bu hizmeti yapan diğerleri gibi maaş alacaklar, dolayısı ile hizmetleri süreklili olacak ve memleketleri ile ilişkileri kesilecekti. Bu bakımdan kendi istekleri ile gelmeleri önemli idi.

Muhafızların taşınmaları gereken diğer bazı özellikler de şunlardı: Bunlar, Ertuğrul Gazi ile Söğüt'e gelmiş ailelerin sülalesine mensup bulunmalıydılar. Yakışıklı ve boylu poslu olmaları şarttı. Sakallı veya sakalsız ola-

bilirlerdi. Sakallıların sakalı kesilmeyecek, fakat bakımlı tutmalarına dikkat edilecekti.

Seçilen 30 kişi padişaha sadakatle hizmet edecekleri, her ne suretle olursa olsun başkalarının ifadelerine kanmayacakları, padişahın emirlerine son nefeslerine kadar itaat edecekleri hususunda Ertuğrul Gazi'nin türbesinde yemin edeceklerdi. Bunlar arasında memleketlerine dönmek isteyenler olursa üç sene hizmetten sonra bu izin kendilerine verilecekti. Eğer hizmete devam etmek isteyenler olursa, rütbeleri arttırılarak jandarma kuvvetlerinde görevlendirileceklerdi.

II. Abdülhamid, bu derece titiz bir incelemeden geçerek muhafız bölüğüne katılan askerlere çok güvenirdi. Söğüt bölüğünden daima memnuniyet ve sitayişle bahseder, onlarla görüştüğü zaman "öz hemşerilerim" diye hitap ederdi.

GÜVENLİK VE DİN ADAMLARI

II. Abdülhamid'in ülke güvenliği anlamında; iç karışıklıkların önüne geçilmesi ve değişik etnik unsurlardan oluşan imparatorluk vatandaşlarının devlete bağlılıklarının sağlanması meselesi ile de ilgili idi. Bu bağlamda, II. Abdülhamid tarikatlara özel bir önem vermiş, bunların yemek ve aydınlanma gibi masraflarını bizzat kendi karşılamış, harap hâlde olan tekkelerin onarımlarını yaptırıp, tarikat büyüklerinin türbelerini tamir ettirmişti. Arap vilayetleri ve Afrika'daki nüfuzlu tarikat şeyhlerine nişan ve rütbeler ihsan etmenin yanında maaşlar da bağlayan padişah, Ebu'l- Huda Efendi, Zafir Efendi gibi şeyhleri yanında tutarak onların nüfuzlarını kullanmıştı. Din kitaplarının doğru bir şekilde basım ve yayımına dikkat edilmiş, gerek memleketin en ücra köşelerine gerekse sömürgelerde yaşayan Müslümanlara Kur'an-ı Kerimler gönderilmişti.

Padişahın İslam birliği politikasının devlet dâhilinde uygulanması çeşitli boyutlarda incelenmesi gereken bir özellik gösterir. Toplum hayatında, milletin devletle kaynaşmasını, bağdaşmasını sağlayan en önemli unsurların başında din birliği gelmektedir. Abdülhamid bunu Müslümanların dâhil oldukları çeşitli tarikatları ve bu müesseselerin temsilcilerini ön plana çıkararak yapmıştır. Sarayda onlarla yakın ilişkiler kurarak kendisine yaklaştırmıştır. Öyle ki Abdülhamid'in neredeyse o dönem için mevcut hemen her tarikata üye olduğu düşüncesi yaygınlık kazanmıştır. İstanbul'daki, Osmanlı coğrafyasındaki büyük tarikat kollarının hemen hepsiyle yakından ilgilenilmiş, pek çok maddi ihtiyaçları karşılanmış, devlete karşı yükümlülük olarak algılanabilecek pek çok işlemden muaf tutulmuşlardır. Bu çerçevede toplumla halife arasında özellikle

II. Abdülhamid'in şahsına yönelik bir etkileşimin, bir

bağın son derece kuvvetli olarak kurulduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada padişahın din adamlarını özellikle koruyup kolladığını, maddi durumlarını, sosyal statülerini düzelttiğini görmek mümkündür. Müslümanların yoğun yaşadığı yerlerdeki günlük yaşantının İslami şartlara çok daha uygun olmasını sağlamaya yönelik düzenlemeler, cami çevrelerinin düzenlenmesi gibi, din kitaplarının devlet matbaasında çok sayıda bastırılıp dünyanın her tarafına dağıtılması gibi uygulamalar devletin bu yönünü veya halifenin bu yönünü çok daha fazla ön plana çıkarmıştır. II. Abdülhamid döneminde, özellikle ilk ve orta öğretimde müfredatta din derslerinin sayısını arttırmaya yönelik düzenlemeler de yapılmıştır. Bu okullarda eğitimin dini hassasiyete uygun yürütüldüğünü kontrol etmek için müfettişlikler görevlendirilmiştir. II. Abdülhamid bu manada son derece hassastır.

II. Abdülhamid'in, sözü edilen politikaları uygularken yanında bulundurduğu din adamlarından biri de Ebu'l-Huda Efendi'dir. Ebu'l-Huda fakir bir imam iken yaşadığı Halep'te köyün vakıf mütevelliliğini almak için İstanbul'a gelmişti. Gelirken de Cabirizâde Nafi Paşa'dan bir tavsiye mektubu getirmişti. Türkçesi garip, çok zeki, hoşsohbet, fakir bir köy hocası idi. İstanbul'da bir süre Ahmed Hulusi Efendi'nin Süleymaniye'deki konağında misafir kalan Ebu'l-Huda, konak halkının sevgisini kazanarak onların falına bakıyordu. İnanılmaz hafızası, kendine gelen kişilerin, gelmiş, geleceği hakkındaki isabetli tahminleri ile tanınmış, meşhur olmuştu. Sonunda Yıldız Sarayı'na davet edilmişti. Sultan II. Abdülhamid Serencebey yokuşundaki Kuşçubaşı Mustafa Bey'in konağını dayalı-döşeli olarak onun emrine tahsis ettirdi. Ebu'l-Huda, 1908 Haziran'ında, yani İkinci Meşrutiyet'in ilanından kısa zaman önce kendi arzusu ile Büyükkada'ya taşındı.

Burada 1909 yılında hayatını kaybetti.

İkinci Bölüm

II. Abdülhamid'in İradelerinden Bazı Örnekler

Avrupa'da olduğu gibi politika şubesi tarzında Zaptiye Nezaretî bünyesinde bir polis şubesi teşkili zat-ı şahanelerince emredilmesi üzerine bunun için ayrılması gereken ödenek ve diğer teferruatlar sorulmuştu. Osmanlı ülkesinde dâhili meseleler ekseriya harici meseleler ile ilintilidir. Bu sebeple biri politika ile alakalı konulara bakmak, diğer ise adi polisiye olaylarla iştigal etmek üzere Zaptiye Nazır-ı'nın idaresi altında olarak iki şube teşkiliyle memleketin asayiş ve inzibat-ının hüsni muhafaza ve idamesi hususlarına dikkat edilerek her iki şubenin teşkilat ve vazifelerine dair esaslı bir layiha kaleme alınmak üzere Zaptiye Nezaretî'nde Nazırın başkanlığında polis müfettişi Mösyö Bonin, polislik işlerinde vukuf ve muamelatı olan diğer zevattan mürekkep bir komisyon kurulması ve söz konusu komisyon tarafından hazırlanacak layihaların daha sonra hükümet toplantısında dahi müzakere edilerek evvel emirde hususi surette saraya arz edilmesi zat-ı şahanelerince irade buyrulmuştu. Bu irade üzerine Zaptiye Nezaretî'nde adı geçen kişilerden oluşturulan komisyon her iki şubenin teşkiline dair layiha hazırlamış, bu teşkilat için senede altı yüz bin kuruş bir masrafın yapılması gerektiği belirtilmişti. Mevcut polis komiserlerinden ve jandarma zabıtlarının muktedirlerinden söz konusu şubelerin teşkili için ve ihtiyaç duyulan altı yüz bin kuruşun sarf edileceği yerleri ihtiva eden bir defterin hazırlanması konusunda izin talep eden sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Beyana

hacet olmadığı üzere bir memlekette asayişin sağlanması ve idamesi hususunda en ziyade işe yarayan ve faydası görülen polis sınıfıdır. Hâlbuki Osmanlı ülkesinde polis mevcudu az ve jandarmanın sayısı çoktur. Haliyle jandarma için birçok masraf yapılmaktadır. Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi jandarmanın miktarının azaltılıp polis sayısının çoğaltılması gerekir. İhtiyaç hâlinde askeri kuvvetler polise yardımcı olacak şekilde kullanılabilirler. Bu uygulama çok fazla masraf etmeyi de gerektirmeyeceğinden ona göre esaslı bir şey düşünülmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
11 Ağustos 1892

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Manastır valisi Faik Paşa hazretlerinin suistimallerini anlatan bir yazı takdim edilmiş olup, bunda biraz mübalağa edildiği akla geliyorsa da, diğer kaynaklardan alınan malumat da vali hakkında ifade edilenleri doğrular tarzdadır. Bu kapsamda valinin yolsuzluk ve rüşvetçiliği pak ziyade şayi olmuştur. Bu durumun devamı hâlinde vilayette bir karışıklığın çıkma ihtimali büyüktür. Vilayet işlerinin düzgün yürütülebilmesi için valinin değiştirilmesi münasip olacaktır. Bu bilgileri ihtiva eden ve vali değişikliği için izin talep eden 23 Ağustos 1892 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görüldü. Vali görevden alınmadan önce Askeri teftiş komisyonu azasından iki kişinin Manastır'a gönderilerek vali hakkında isnat olunan rüşvet ve yolsuzluk maddeleyle diğer suistimallerin gerçek olup olmadıklarının etraflıca araştırılması zat-ı şahanelerince irade buyrulmuştur. Bu hususta Askeri Teftiş Komisyonu başkanlığına tebligatta bulunulduğu taraf-ı sadaretinize bildirilmiş olup, lazım gelenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
27 Ağustos 1892

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Üsküdar Mutasarrıflığı'nın kuruluşu sırasında hafiye tahsisatı olmak üzere belirlenen aylık bin kuruşla işlerin yürütülmesinin mümkün olmadığı, söz konusu tahsisatın arttırılması Üsküdar Mutasarrıflığı tarafından talep edilmiştir. Bunun üzerine, tahsisatın hiç olmazsa beş bin kuruşa yükseltilmesi ve bunun her ay ödenmesi çaresinin bulunması zat-ı şahanelerinin 31 Temmuz 1892 tarihli iradesi ile taraf-ı sadaretinize bildirilmişti. Söz konusu mutasarrıflığın idaresi altında olan alanın genişliği ve taşıdığı önem hasebiyle hafiye tahsisatının arttırılması elzemdir. Bu bakımdan beş bin kuruşun hemen yarından itibaren tahsis edilip ödenmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
3 Eylül 1892

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Hicaz'ın asayiş ve emniyetinin sağlanması konusunun müzakeresi için Padişah Yaveri ve Bahriye Feriki Ahmed Ratıp Paşa hazretlerinin bugün saat altıda zat-ı sadaretpenahilerinin nezdine gelmesi kararlaştırılmış ise de paşa, Hicaz havlisi ile ilgili olarak zat-ı şahaneye bir layiha takdim etmiş olup, bugün o layiha üzerinde mütalaada bulunulacaktır. Zat-ı sadaretpenahileri esasen yarın saraya geleceğinizden, söz konusu layiha da o zaman size sunulacaktır. Bu durumda Ahmed Ratıp Paşa'nın nezdinize gelmesine hacet kalmamış olduğunun tebliği Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
6 Eylül 1892

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Konya vilayeti dâhilinde bulunan İhsaniye köyüne yerleştirilmiş Kafkasya göçmenleri için köyde bir cami, bir mektep ve bir de çeşme inşasını talep eden Vilayet İdare Meclisinin yazısı zat-ı şahanelerince görülmüştür. Vilayet İdare Meclisi'nin bu talebinin karşılanarak ihtiyaç duyulan kırk bin kuruşun maliye hazinesinden gönderilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
7 Eylül 1892

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

1307 (1891-92) senesinden dörder aylıklarını alamadıklarından ve söz konusu maaşların tesviyesi için toparlanmış olan mebalîğin Beyrut'ta kaldığından bahseden ve maaşlarının verilmesini talep eden Medine-i Münevvere eşraf ve ahalisinin istidaları zat-ı şahanelerince görülmüştür. Konunun hükümetçe görüşülerek gereğinin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
16 Eylül 1892

Makedonya Uhuvvet Cemiyeti ve Fakirlere Yardım Cemiyeti adlarıyla Atina'da teşekkül eden fesat komiteleri, Osmanlı coğrafyasında bulunan metropolitlerin ekserisini mükâfat vaadi ile kandırmakta ve hatta bazılarına diploma bile vermekte, türlü türlü isimler altında Makedonya'ya birçok fesatçı göndermektedirler. Bunların fakirler, kiliseler ve mektepler için topladıkları yardımlar hiçbir kurala dayanmadan gerçekleştirilmektedir. İstanbul yakınında bulunan Pendik ve Darca gibi yöre halkının ekserisi Rum olduğundan fesat komiteleri bura halkından resmi vergi alır gibi mahsullerin beher küfesinden yardım adı altında ellişer para tahsil etmektedirler. Bu suretle toplanan paraların bir kısmı bağ bekçilerine ve mekteplere sarfedilmekte ise de, müstahsilden toplanan yardım miktarı mahsulün çok veya az olmasına göre değiştiğinden ne kadar miktar toplanıp nereye sarf edildiği meçhuldür. Bu bilgiler değişik kaynaklardan saraya ulaştırılmıştır. Vakıa, bazı kilise ve mekteplerin halkın yardımları ile idare edilmekte olduğu, fakirler için toplanan paraların bir kısmının da ihtiyaç sahipleri için harcandığı bilinmektedir. Bundan dolayı yardım toplamanın önüne geçmek caiz olmayacaktır. Ama bu tahsilâtın hükümet kontrolüne tabi olmaması da mahzurludur. Zaten hiçbir kaideye bağlı olmayarak mektep, kilise ve fakirler için şimdiye kadar külliyetli yardımlar toplanmış bulunuyor. Ülkenin başkentinin yakın civarında bu tür kaidesiz ve yolsuz işler yapılabildiğine göre, taşralarda

daha fazla yolsuzluk yapılarak para toplanabileceği ve bunların fesat cemiyetlerine hizmet amacıyla kullanılabileceği aşikârdır. Bu sebeple bu tür toplanacak yardımlar için genel kaideler konulup, bir de nizamnâme hazırlanması münasip olacaktır. Bunun için, Adliye ve Dâhiliye Nazırı paşalar ile Sadaret Müsteşarı ve Dâhiliye Nezareti Müsteşarı beyefendilerden oluşan bir komisyon kurulması, konunun etraflıca müzakere edilerek gerekli kararların alınıp saraya iletilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
10 Ekim 1892

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Adana vilayetinde Ermeniler'in bazı fesat hareketlerinde bulunmaktan geri kalmadıkları haber alınmaktadır. Söz konusu vilayetin mevken taşıdığı önem ve içinde bulunduğu nazik durum karşısında Ermeniler'in hâl ve hareketlerine daima dikkat edilmesi gerekmektedir. Adana valisinin emniyet ve asayişini temin etmeye muktedir olmadığı anlaşıldığı takdirde yerine diğer münasip bir zatın tayini gerekecektir. Vali muktedir ise kendisine gereken tebligatların yapılarak tedbir alınmasının sağlanması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Süreyya

11 Ekim 1892

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Balıkesir mutasarrıfı ile muhasebecisinin bazı yolsuzluklar yaptıklarının haber alınması üzerine Adalet ve İçişleri Bakanlıkları ile Teftiş-i Askeriye Komisyonu tarafından seçilecek birer müfettişin mahalline gönderilmesi 28 Ekim 1892 tarihli hususi irade ile emredilmişti. Bu iş için Teftiş-i Askeriye Komisyonu Ferik Hasan Edip Paşa hazretlerini belirlemiş olup söz konusu paşanın seçimi zat-ı şahanelerince münasip bulunmuştur. Gereğinin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
2 Kasım 1892

Yozgat'ta bazı İslam mahalleleriyle, önde gelen Müslüman ahalinin evlerine ve camilere, birisi zarflı, birisi zarfsız, biri "İslam vatanperver" ve diğeri "ehli İslam'ın hakikatini arayan Hindistanlılar" imzasıyla, velinimetimiz padişahımız efendimiz hazretlerinin ve hükümetin aleyhinde kaleme alınmış ve makine ile baskısı çoğaltılmış iki hezeyannâme bırakılmıştır. Bunun failleri Ermeni fesatçılardır ve fesat çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Mahalli yetkililer bundan dolayı hiçbir fenalık meydana gelmeyeceği konusunda teminat vermektedirler. Fakat ihtiyatlı olmak bakımından iki bölük ihtiyat askerinin silah altına alınmasına lüzum görülmüştür. Bu tek başına yeterli olmayıp, bu işe cüret edenlerin ortaya çıkarılmaları için İstinaf mahkemesi savcısı ile alay beyinin ve polis komiserinin mahalline gönderildiği Ankara vilayetinden bildirilmiştir. Bu hususları ihtiva eden ve askerin şimdilik silah altına alınmayıp ilgili memurların Yozgat'a gidip gereken tahkikatı yaptıktan sonra alınacak cevap üzerine hareket edilmesi konusunda izin talep eden 6 Ocak 1893 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Ermeni terör örgütleri şimdiye kadar her türlü fenalığa yeltendikleri gibi, bu defa dahi ahaliyi isyana teşvik etmek gibi büyük bir cinayete cüret edebilmeleri yabancı ülkelerin tahrikinden kaynaklanmaktadır. Ermeniler'den bir kısmı yabancı himayesine girmeyi arzulamakta, bazı memurlar da Ermeniler'in bu fesatlıklarına göz yummakta, dolayısı ile bu tür olaylar meydana

gelmektedir. Hatta bazı memurların fiilen Ermeni örgütlerine mensup oldukları galip ihtimaldir. Bu sebeple ahaliyi ihtilale teşvik etmeye cüret edenlerin ve bunlara alet olanların ele geçirilerek haklarında; bir memleket ahalisini ihtilale teşvik ve hükümet aleyhinde harekete cüret edenler hakkında ceza kanununda yazılı olan en ağır müeyyide uygulanmalıdır. Bu yapılmazsa ve memurlar arasında onlara yardım edenler ortaya çıkarılmazsa, bilahare iş daha da vahamet kazanabilir. Allah korusun bu gibi durumların diğer vilayetlerde de vuku bulması uzak ihtimal değildir. Bu sebeple söz konusu iki bölüğün silah altına alınmasında bir beis yoktur. Hatta faydalı dahi olacağı dün akşam vilayetten bildirilmiştir. Dolayısı ile iki bölük ihtiyat askerinin silah altına alınması için mahalli kumandanlığa süratle izin verilmesi gereği seraskerlik makamına iletilmiştir. Vilayete ise muzır evrakın nerede basıldığının öğrenilmesi ve bu işte dahli olanların açığa çıkarılmaları için emir verilmiştir. Bu hususta sadrazam hazretlerinin de mahalline lazım gelen emirleri en şiddetlisinden vermesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
7 Ocak 1893

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Aydın vilayeti mülhakatından Menteşe sancağı dâhilinde bulunan Lakine köyünde keşfedilip İstanbul'a getirilen eski eserler eski Yunan medeniyetinin en mükemmel örneklerindendir. Bunların, büyüklükleri ve sıkletleri dolayısı ile, ne müze olarak kullanılan Çinili Köşk'e, ne de yeni müzeye sığmaları mümkün değildir. Bundan dolayı, söz konusu eski eserlerin bulunduğu yerin kadim mimarisi tarzında hazırlanan plan ve resimlere uygun bir müze daha inşa edilmesi uygun olacaktır. Bu müzeye, söz konusu eski eserler yanında, bundan sonra da o havaliden gönderilecek eserler konulacak ve teşhir edilecektir. Müze-i Hümayun Müdürü Osman Hamdi Beyefendi hazretleri tarafından zat-ı şahanelerine sunulmuş olan tezkire, planlar ve resimler taraf-ı sadaretinize gönderilmiştir. Osman Hamdi Beyefendi hazretlerinin talep ettikleri şekilde bir inceleme gerçekleştirilerek lazım gelenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
10 Şubat 1893

Dersim kıtasının ıslahına müteallik tedbirlerin cümlesinden olmak üzere oraya sevki lazım gelen askeri kuvvetin tertibi seraskerlik makamına bildirilmişti. Ancak askeri harekât düzenlenmesi hâlinde, bölgede bulunan kabilelerin birbirleriyle ittifak yapmaları söz konusu olabileceği gibi, kabilelere Ermeniler'in yardımcı olunması da ihtimal dâhilindedir. Bu bakımdan sevk edilecek kuvvetin ne kadar olacağı, hangi mevkide konuşlanacağı bilinmelidir. Bir de eşkıya grubunun askerler tarafından mağlup edilip dağıtılmasından sonra, bölgede maarifin yaygınlaşması için lüzumu kadar mektep ve medrese açılmalı, bunun yanında bölgenin imarı için diğer gerekler yerine getirilmelidir. Bu arada ahalinin mallarını gasp etmekte olan eşkıyanın yakalanıp cezalandırılması lazımdır. Diğer bir husus olarak, 4. ordu mevkiinden 15 taburluk bir kuvvetin Dersim'e sevki bir takım sakıncaları da taşımaktadır. Bütün bu hususlar 4. Ordu müşirliğinden bildirilen mütalaalar olup, ekte taraf-ı sadaretinize gönderilmektedir. Dersim kıtasının ıslahına dair mütalaalara zat-ı şahaneleri de katılmaktadır. Bu husus daha önce taraf-ı sadaretinize şifahen duyurulduğundan bilginiz dâhilinde olması gerekir. Diğer taraftan söz konusu bölgeye askeri kuvvet sevkine zat-ı şahanelerince hacet görülmemektedir. Bu bakımdan Dâhiliye dairesinde bir komisyon kurularak, gerek 4. Ordu müşirliğinden bildirilen tedbirlerin muvaffakiyet derecesinin tartışılması, gerekse alınmasına ihtiyaç duyulacak

diğer tedbirlerin neler olabileceğinin belirlenmesi için müzakereler yapılmalıdır. Yapılacak müzakerelerin neticesinin saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
22 Mayıs 1893

Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan ehl-i İslam takriben altmış kişiden ibaret olup bunların bir kısmı askerlik hizmetinden kurtulmak ve diğerleri servet kazanmak ümidiyle Amerika'ya gitmişlerdir. Çoğunun Elazığ, Diyarbakır ve Adana vilayetlerinden gittikleri anlaşılan bu kişiler yabancı dil bilmedikleri ve Amerikan adetlerine alışık olmadıkları için sefaletle duçar olmuş bulunmaktadır. Bu yüzden bundan sonra bu tür kişilerin Amerika'ya göçünün önlenmesi gerekmektedir. Washington Sefareti'nden gelen bu bilgiler doğrultusunda lazım gelenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
31 Temmuz 1893

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Ele geçirilen muzır mektuplarından dolayı Başkale'ye getirilmiş olan Nasturi taifesi ruhani reisi bundan dolayı pişman olarak zat-ı şahanelerinin merhametine sığınmak istediğini bildirmiştir. Kendisinin bir daha zat-ı şahanelerinin hoşuna gitmeyecek hareketlerde bulunmaması şartıyla bu defalık affedilmesini talep eden 26 Temmuz 1893 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Bundan sonra zat-ı şahanelerinin hoşuna gitmeyecek hareketlerde bulunmayacağı konusunda yemin ettirilerek affedilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
3 Ağustos 1893

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Sivas'a bir saat mesafede yapımı tamamlanmamış bir değirmende Ermeni fesat örgütlerine ait bir takım zararlı yayın ele geçirilmiştir. Bu yayınlarda Hınçakyan adlı fesat komitesinin Sivas şubesi heyetinin faaliyetlerinden söz edilmektedir. Bunun yanında, üst tarafı komite mührüyle mühürlenmiş, fesatçıların birbirleriyle olan yazışmalarını ihtiva eden matbu ve el yazması evraklar da ele geçirilmiştir. Sivas valiliğinin bildirdiğine göre, evrakın incelemesi sonucu bazı yabancılardan da komiteye dâhil oldukları anlaşılmaktadır. Bu konular zat-ı şahanelerinin malumu olmuştur. Söz konusu zararlı faaliyetlerin içinde bulunanların, diğerlerine de ibret teşkil edecek şekilde, şiddetle cezalandırılmaları Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
3 Şubat 1894

Eskişehir kaymakamının yolsuzluk yaptığına, kötü hâl ve hareketlere sahip olduğuna dair Müftizâde Ahmed Efendi imzalı bir yazı saraya iletilmiş ve zat-ı şahanelerince görülmüştü. Bunun üzerine Bahriye livalarından Teftiş-i Askeriye Komisyonu üyesi Ahmed Hilmi Paşa inceleme yapmak üzere Eskişehir'e gönderildi. Paşanın yaptığı tahkikat neticesinde kaymakam hakkında ihbar konusu olan on maddeden hiç biri iddia sahibi tarafından ispatlanamamıştı. Dolayısı ile, ifadelerine başvuru Zeytinzâde Tefvîk Efendi ve diğerlerinin beyanlarına dayanarak, Ahmed Hilmi Paşa, iddialardan bir çoğunun hilafı hakikat olduğunu bazıların ise tam olarak kestirilemediğini bildirdi. Ayrıca Kaymakam iktidâr sahibi ve iyi bir idareci olarak tanınıyordu. Buna karşılık ihbarda bulunan Müftizâde Ahmed Efendi kaymakama işten el çektirildiği takdirde iddiasını ispat edeceğini paşaya ısrarla söylemeye devam etti. Bütün bunlardan sonra, yeniden bir tahkikat yapmak gerekecektir. Eğer Kaymakam suçlu çıkarsa derhal görevinden azledilmelidir. Aksi takdirde, Müftizâde Ahmed Efendi ve yandaşları, Kaymakamın namus ve haysiyetine zarar vermek, mahalli hükümetin nüfuzunu yok etmeye çalışmak ve resmi makamları boş yere meşgul etmekten dolayı, benzer şekilde davranacaklara örnek olacak tarzda, kanunen cezalandırılmalıdır. Kaymakamın ve Müftizâde Ahmed Efendi'nin davalarına

Eskişehir'in bağılı olmadığı bir başka vilayetin idare meclisinde bakılmalıdır. Bu konularda lazım gelenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
11 Temmuz 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Bazı Hristiyan vatandaşlarımız başlarına şapka giymekte olup bu husus zabıta ve adliye muamelelerinde zorluk çıkmasına sebep olmaktadır. Fes ise bütün Osmanlı vatandaşları için resmen alâmetifarika hükmünde bulunduğu cihetle, Osmanlı tabiiyetinde bulunan bütün Hristiyanların fes giymeleri konusunda hükümetçe ciddi bir karar alınarak mazbatasının saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
25 Temmuz 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Karagümrük'teki kumarhane ve fuhuşhaneler zat-ı şahanelerinin iradeleri gereği kapatılmıştı. Bunlardan Yunanlı İstalyanos Dimitraki biraderlerin tasarruflarında bulunan ve son olarak kapatılmış iken gedikli olduğu cihetle ileride verilecek karara göre hareket etmek üzere, hükümetten Şehremaneti'ne gönderilen emirle içki satmasına izin verilen Mesih Ali Paşa Camii'ne kırk adım mesafedeki dükkânın, ahalinin şikâyetçi olmasından dolayı açılmasına müsaade edilemez. Fakat dükkân gedikli olduğu cihetle kapatılması da uygun olmayacaktır. Dükkânda içki satılmasına izin verilmesi Yunan sefiri tarafından istenmektedir. Buna müsaade edilemeyeceğine göre, söz konusu gediği satın almak gerekecektir. Dolayısı ile mezkûr gediğin kayıtlarda kime ait olduğunun, maddi değerinin neden ibaret bulunduğunun ve satın alınması hâlinde ne tür işlemler yapılması lazım geleceğinin araştırılarak saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
28 Temmuz 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Yemen reji kolcularına dağıtmak üzere fişeklerle beraber altmış beş adet revolver getirtildiği Yemen vilayetinden Gümrük Müdürlüğü'ne gönderilen yazıdan anlaşılmış ve bu durum zat-ı şahanelerinin malumu olmuştur. Reji idarelerince kolculara dağıtılmak üzere silah celbi ile bunların teslimi takdirinde bilahare bunlardaki silahların diğerlerinin eline geçmesi ihtimal dâhilindedir ve mahzurludur. Bu suretle bir takım fesatçıların kolaylıkla silah temin edebilmeleri mümkün olmaktadır. Hâlihazırda ötede beride böyle silahlanmış birçok şahıs bulunup ezcümle İstanbul'da üç bin kadar silahlı kolcu bulunduğu cihetle kolculara silah dağıtılması asla caiz değildir. Bu sebeple zikredilen revolverlerin gümrükten geçmesine müsaade edilmemekle beraber, kolcular için bundan böyle getirilecek silahların dahi ithaline meydan verilmesi hususunun icap edenlere tebliği ve zaten kolcuların silah taşımaya kanunen salahiyetleri olmamasıyla bu konuda bir çare düşünülmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
30 Temmuz 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Sosyalist olmak tehlikesiyle Fransa'dan kovularak Rusya ve Romanya'ya gitmiş olduğu hâlde bu ülkeler tarafından kabul edilmeyen bir şahıs bugün Avusturya posta vapuruyla pasaportsuz olarak İstanbul'a gelmiştir. Bu kişinin her hangi bir işle iş-tigal etmeyip daima siyasi faaliyetlerde bulunduğu anlaşılmıştır. Hakkında tahkikat yapılmakta olan Rezovlendros adlı bu şahıs sorgusunda askerliğini Fransa hesabına Cezayir'de yerine getirdikten sonra İstanbul'a gelip bazı yabancı gazetelere muhabirlik yaptığını söylemiştir. Geçenlerde sosyalistlerin düzenlediği bir toplantıda konuşma yaptığı için Fransa emniyeti kararıyla Fransa'dan sınır dışı edildiğini, kendisinin sosyalist ve anarşist olmayıp hürriyet taraftarı olduğunu beyan etmiştir. Zaptiye Nezareti'nden verilen bilgiye göre şahıs, aslen Yunan vatandaşı olduğunu, Fransız polisinin kendisine iftira ettiğini ifadesinde bildirmiştir. Fransa gibi Cumhuriyetle idare edilen bir memleketten dahi kovulmuş olan bu şahsın ve emsali sosyalist ve anarşistlerin Osmanlı ülkesine gelmeleri asla caiz değildir. Bu konuda izin istemeye bile ihtiyaç duymadan bu şahsın ve benzeri anarşist ve sosyalistlerin ülkeye asla kabul edilemeye-yip fotoğraflarının çekilerek derhal sınır dışı edilmeleri lüzumunun Dâhiliye ve Zaptiye Nezaretlerine bildirilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Süreyya

31 Temmuz 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Manastır vilayeti zaptiye alayı efradına 1894 senesine mahsuben henüz elbise verilmemesinden dolayı merkez ve vilayet mülhakatı zaptiyelerinin elbiseleri giyilemeyecek bir hale gelmiştir. Selanik'ten Manastır'a giden tren katarının istasyonlardan geçişinde ikişer zaptiye neferi selam durmakta olmasıyla Manastır vilayeti istasyonlarında duran zabıta efradının şayanı teessüf bir hâlde olan kıyafetlerinin tren yolcuları tarafından da görüldüğü zat-ı şahanelerince haber alınmıştır. Gerek bunların gerekse diğer vilayetlerdeki zaptiyelerin elbiselerinin yıpranmış olması memurların kayıtsızlığından ileri gelmektedir. Bu hâlyar ve ağyara karşı iyi bir görünüm arz etmemektedir. Dolayısı ile Manastır vilayetinde ve diğer vilayetlerde bulunup da elbiseleri yıpranmış olan bütün zaptiyelerin kıyafetlerinin yenilenmesi zımında lazım gelenlere tebligatta bulunulması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
11 Ağustos 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Eskişehir ile Konya yolu üzerinde Akkoyun adlı mahalde gayet kuvvetli ve muntazam bir eşkıya çetesinin önce zaptiyelere hücum ederek telgraf hattını kestikleri sonra da çalışan işçi ve adamları soyarak takriben üç bin lira nakit ile kıymetli eşya ve beygirleri gasp ederek İncesu cihetinden kaçtıkları Anadolu şimendifer kumpanyasının Nafia ve Ticaret Nezareti'ne verdiği haberden anlaşılmaktadır. Eşkya çetesinin vakit kaybetmeksizin yakalanması ve çaldıkları eşyanın kurtarılması için Hüdavendigâr, Ankara ve Konya vilayetlerine hemen emir verilmelidir. Bunun yanında, eşkıya çetesi mensuplarının Ermeni olup olmadıkları da ortaya çıkarılmalıdır. Bazı yabancı bedhahların bilahare hükümet hakkında tarizde bulunmalarına sebebiyet vermemek için bu türlü eşkıyalık olaylarına meydan verilmemelidir. Aksi hâlde müsebbiplerinin mesul tutulacağı bütün vilayetlere ve müstakil mutasarrıflıklara duyurulmalıdır. Eşkya çetesi hakkında kendilerine emir gönderilen yerel yetkililerin ne yaptıklarının da yarın akşama kadar saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
3 Eylül 1894

İstanbul'a gelmek üzere şu aralık çiftçi ve hamallardan muteşekkil birçok kişinin Trabzon'a yaklaşmakta oldukları ve bunlardan birçoğunun nüfus ve mürur tezkereleri olmadığı gibi şüpheli bir hallerinin de bulunduğu Trabzon vilayetinden bildirilmiştir. Konuyu görüşen hükümet, memleketlerinde geçimlerini teminden aciz kalarak hamallık ve rençperlik etmek üzere İstanbul'a gelecek fukaranın engellenmesinin münasip olmadığı, yalnız bunlar arasında firari ve cani türünden zararlı şahısların bulunmamasına dikkat edilmesi gerekeceği yönünde karar vermiştir. Hükümete göre, bunlar arasında yer alan cani ve firariler ile halleri şüpheli bulunanlar ayrılarak yörelerine iade edilmeli, geriye kalanlara bu defahk izin verilmelidir. Hükümet, bundan sonra İstanbul'a gelecek kişilerden durumları şüpheli olmayanların her halükarda nüfus ve mürur tezkerelerinin yanlarında bulundurmaları ve tezkeresiz adam gönderilmemesi hususunun vilâyet ve müstakil mutasarrıflıklara bildirilmesi yönünde de karar almıştır. Alınan bu karar 25 Eylül 1894 tarihli sadaret tezkeresi ile zat-ı şahanelerinin görüşüne sunulmuştur. Zat-ı şahanelerinin kanaatine göre, Osmanlı Devleti'nin hemen her tarafında ziraat sandıkları açılmış olmasına binaen bu şahısların bölgelerinde ziraat ve çiftçilikle uğraşmaları gerekmektedir. Bu şekilde maişetleri temin edilmiş bulunan söz konusu kişilerin, memleketlerinde geçimlerini sağlayamadıklarından söz edildiğine bakılırsa bunlar bir takım tembel ve rahatına

düşkün insanlardır. Hal böyle olunca İstanbul'da da geçimlerini sağlamaları mümkün olmayacağı gibi, asayiş açısından burada idare edilmeleri de güç olacaktır. Ayrıca bunlarla beraber bir takım bedhah Ermeniler'in bulunması da ihtimal dâhilindedir. İstihbarat kaynaklarından, bazı Ermeniler'in fesat çıkarmak üzere İstanbul'a gelecekleri haber alınmıştır. Vaktiyle Ali Suavi olayının tertip ve meydana gelişi dahi böyle bir takım başıbozuk kişilerin getirilip istihdam edilmesinden kaynaklanmıştır. Bu durum da göz önünde bulundurularak, böyle lüzumundan ziyade işsiz güçsüz insanların İstanbul'a gelmelerine meydan verilmesi münasip olmayacağından, Trabzon'a yaklaşmakta oldukları öğrenilen kişilerin bu vilâyete dahi girmelerine izin verilmeyerek, bulundukları yerlerden hemen memleketlerine ve köylerine iade edilmeleri ve bundan böyle bu tür insanların ziraat sandıkları ve diğer vasıtalarla maiyetlerinin temin edilerek, işi gücü olmayarak sadece geçimini sağlamak vesilesi ile ve böyle grup hâlinde bir takım serseri şahısların İstanbul'a gelmelerine meydan bırakılmaması hususunda bütün vilayetlere ve ilgili mercilere süratle tebligat yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Süreyya

25 Eylül 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Tokat postası evrakının eşkıya tarafından gasp edilmesi sırasında şehit edilen jandarma efradından çavuş ile sair bu yolda şehit olanların aileleri ile bilahare bu tarz hizmette buluncaklara teşvik amaçlı olmak üzere ödüllendirilmeleri ve maîşetlerinin temini gereği mahallinden gönderilen hususi bir mektupla bildirilmiş ve konu Yaver-i Ekrem Şakir Paşa hazretleri tarafından zat-ı şahanelerine iletilmiştir. Bu tarz bir uygulama pek münasip olduğundan bu yönde hükümetçe bir karar alınıp saraya sunulması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
26 Eylül 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Tarabya'daki otelin kapısı önüne iki Karadağlı konularak, içinde birçok halk toplandığı ve çok miktarda kumar oynanıp, politika üzerine müzakereler cereyan ettiği, bunun yanında bir takım ziyafet ve baloların tertiplendiği, ayrıca Müslüman halktan da otele gelenlerin olduğu, velhasıl söz konusu otelin kumar oynanan ve fesat yuvasını andıran bir kulüp şekline dönüştüğü haber alınmıştır. Osmanlı Devleti'nde yabancıların, izinsiz olarak herhangi bir yeri kulüp şekline dönüştürerek toplantı yapmaya ve kumar oynamaya hakları ve yetkileri olmayıp, adı geçen oteldeki bu tür uygulamaların bütünüyle durdurulması gerekli görülmüştür. Bugünden itibaren otelin önüne iki polis memuru konularak kontrol altında tutulması ve otele girip çıkanların günlük olarak tespit edilmesi hususunda Zaptiye Nezareti'ne gerekli emirlerin verilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Kâtiplerinden
Ali Cevad
28 Eylül 1894

Aydın valisi Hasan Fehmi Paşa hazretlerinin “Telhis-i Hukuk-ı Düvel” adlı eserinin “Hakimiyet ve Devletlerin İstiklali” bahsinde şöyle bir ifade geçmektedir: “İç karışıklıkların uzun süre şiddetli bir şekilde devam etmesi ve mahalli ticaretin bundan zarar görmesi yabancı ülkelerin müdahalelerine yol açar ve bu durum bağımsızlığa kadar gider”. Osmanlı Devleti’nin vezirlerinden bir zat tarafından yazılarak okullarda okutulmakta bulunan bir kitapta böyle münasebetsiz bir ifade yer almasının doğuracağı sakıncaları izaha hacet yoktur. Bundan dolayı gerek bu kitabın, gerekse bu tarz ifadelerin yer aldığı başka kitaplar varsa onların okullarda okutulmaması gerekir. Aksi hâlde hareket edildiği takdirde sorumluları devlet ve memleket namına şiddetli bir şekilde mesul tutulacaklardır. Bir de, bu yazdıklarından dolayı Hasan Fehmi Paşa’ya teessüf edilmesi ve kınanması Padişahımız Efendimiz Hazretleri’nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
10 Ekim 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Gazeteler tahsisatı olarak bütçeye yazılmış olan meblağın İstanbul'da, imparatorluğun diğer yörelerinde ve yabancı ülkelerde Türkçe ve diğer dillerde neşredilen bilcümle gazetelerden hangilerine ne miktar şey verilmekte olduğunu mübeyyin müfredatlı bir defterin tanzim edilerek saraya arz ve takdim edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
9 Kasım 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Yafa Kazası Kaymakamı Mustafa Hikmet Bey sadece bir adamı kayırdığı için memuriyetten azledildiğini, kendisinin mağduriyeti cihetiyle taltif edilerek istihdamının sağlanması için emir verilmesine rağmen aradan iki sene geçtiği hâlde hala bir memuriyete tayin edilmediğini beyan ederek dilekçe vermiştir. Mustafa Hikmet Bey dilekçesinde hüsnü hizmetinden bahsederek eski memuriyetinin kendisine verilmesini veyahut açık bulunan İskenderun Kaymakamlığı'na tayinini istida ve istirham etmektedir. Bu hususta lazım gelen tahkikata başvurularak ortaya çıkacak sonuca göre icabının yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
10 Kasım 1894

Bir Avusturyalı'nın mahkeme-i şeriyede bakılması gereken bir davasına, bu mahkemede sefaret tercümanı bulunamayacağından dolayı nizamiye mahkemesinde bakılması Avusturya Sefareti tarafından istenmiştir. Bunun üzerine Şura-yı Devlet ve Hariciye Nezareti arasında yapılan yazışmalar neticesi bu konuda eski teamüllere göre bir karar alınmış ve Sadaret makamının da bu karara uyduğu zat-ı şahanelerinin malumu olmuştur. Mahkeme-i şeriyede sefaret tercümanı bulunamayacağı ve bu hususta eski teamüllerin yürürlükte olmadığı hususu gayet açıktır. Dava mahkeme-i şeriyeden nizamiye mahkemesine alınmakla beraber, bundan sonra bu gibi hal-lerin ortaya çıkmasına meydan verilmemeli, böyle namüstehak usuller icat edip de zat-ı şahanelerinin gücenmelerine sebep olunmamalıdır. Aksi hâlde müsebbiplerinin mesuliyet altında kalacakları Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
10 Kasım 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Van Defterdarı Reşit Bey bir seneden beri masonluğa intisap etmiş bulunmaktadır. Bundan dolayı zihninde meydana gelen tutarsızlıklar sebebiyle vilayetin mali işleri içinden çıkılmaz bir hale gelmiştir. Reşit Bey gece gündüz bir takım toplantılar düzenleyerek İslam akaidini aşağılayan ve Ermeni fesadını arttırıcı sözler söylemekten geri durmamaktadır. Adı geçen kişinin görevinden alınarak yerine Divan-ı Muhasibat mülazımlarından Hasan Şükrü Efendi'nin tayin edilmesi uygun olacaktır. Van vilayetinden gelen bu bilgiler ve izin talebi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Reşit Bey'in işten el çektilirerek kendisinin acilen İstanbul'a gönderilmesi, yerine münasip ise Şükrü Efendi'nin, aksi takdirde diğer münasip bir zatın tayini Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
14 Kasım 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

İlala iskân edilmediklerinden bahsederek yirmi günden beri çadırda ve kar altında evlat ve aileleri ile telef olduklarından söz edip, haiz oldukları Osmanlı tabiiyeti baki kalmak üzere İran'a geçmeye mecbur kalacaklarını ifade eden İran göçmenlerinden Şikan Aşireti Reisi Mehmed imzasıyla Başkale'den çekilen telgraf zat-ı şahanelerince görüldü. 4 Eylül 1894'te dahi tebliği olunduğu veçhile bugünlerde İran'dan birçok aşiret bu tarafa göç etmektedir. İran'ın bunları Osmanlı ülkesine gönderme sebebinin, kendi emel ve maksatlarına alet etmek amacıyla olması ihtimal dâhilindedir. Osmanlı toprağına geçen aşiretlerin bilahare tekrar İran'a geçmeleri söz konusu olabileceği gibi, iskân edildikleri yerde İran ile münasebetleri devam ettirerek birçok gaile ve müşkülat çıkarabilirler. Bu sebeple bunların müşkülat çıkarmalarına meydan vermeyecek şekilde sınırdan uzak yerlere, mesela üç dört günlük mesafelere iskânları elzemdir. Adı geçen Şikan Aşireti hakkında da gereken ihtiyat gösterilmek suretiyle iskânlarının sağlanması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
14 Kasım 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Üsküp ahalisinden olup zararlı faaliyetleri ile ahalinin huzuru ve istirahatını ihlal eden Mehmed ve Abbas adlı kişilerin emsaline ibret olmak üzere Trablusgarp'a sürülmeleri için izin talep eden 7 Kasım 1894 tarihli sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Bu konuda her hangi bir sızıltı vukuuna meydan vermeden lazım gelenin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
18 Kasım 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkâtâbet Dâiresi

Eskişehir kazasına gitmek üzere yüz seksen bir hane ve sekiz yüz elli bir nüfustan mürekkep oldukları hâlde Gümülcine'ye hicret ettiklerini, buraya özel bir vapur gönderilmesi hakkında Gümülcine mutasarrıflığından yazılan telgrafa henüz bir cevap verilmediğinden meskensiz kaldıklarını, soğuk ve açlıktan sefil bir hâlde bulunduklarını beyan eden Filibe muhacirlerinin, Muhtar Eminoglu Mustafa ve ahali adına Hafız Osman imzalı telgrafları zat-ı şahanelerince görülmüştür. Bu meseleye çok çabuk bir çare bulunup muhacirlere sefalet çektirilmemesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Süreyya
21 Kasım 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Van vilayeti dâhilinde bazı şakiler Ercek nahiyesi ahalisinin koyunlarını çalıp kaçtıktan sonra üzerlerine sevk edilen güvenlik güçlerinden iki zaptiyei öldürüp birini de yaralamışlar, bu arada ahaliden üç kişiyi de katletmişlerdir. Yapılan operasyon sonucu şakilerden altısı sağ olarak ele geçirilmiştir. Van vilayetinden bildirildiğine göre, altısı sağ olarak ele geçirilen yirmi eşkıyanın Ermeni çetelerine mensup olup Kürt kıyafeti giymiş oldukları anlaşılmıştır. Bu gibi durumların kamuoyu tarafından bilinmesi faydalı olacağından olayın aynen duyurulması zat-ı şahanelerince emredilmiştir. Bu tür eşkıyanın fotoğrafları çekilmeli, mahkemeleri mahallinde herkese açık bir şekilde ve yabancı ülke konsoloslarının gözleri önünde yapılmalıdır. Bu şekilde konsoloslar olayların mahiyetini daha iyi anlayacaklardır. Bu saldırıyı Ermeni çetelerinin Kürtler'i itham amacıyla yaptıkları aşikârdır. Bütün bunların gazeteler yoluyla halka duyurulması gerekirken, olayların değiştirilerek gazetelere yazdırıldığı görülmüş ve zat-ı şahanelerince hoş karşılanmamıştır. Bu şekilde hareket etmekle ne gibi bir fayda umulduğunun arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
2 Aralık 1894

Birbirleriyle münakaşaya tutuşup karşılıklı katliamlar gerçekleştiren Ranya aşiretleri arasındaki davanın Gergök, Süleymaniye yahut Musul bidayet mahkemesinde görülmesi kânun hükmü icabından olduğundan Adliye Nezareti davanın mahallince görülmesi kararını Musul vilayetine bildirmişti. Sonrasında ise Musul vilayetinden gelen telgraf ve yine Adliye Nezareti'nin mütalaasına göre, davanın mahalli askeri yetkililerden oluşacak bir komisyonda görüşülmesi hükümetçe de değerlendirilerek münasip bulunmuş, bu konuda izin talep eden 26 Kasım 1894 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Divan-ı Harp ihtilal zamanları kurulan bir heyet olup hatta Ermeni fesat çetelerinin işlerine bile nizami mahkemelerde bakılmakta bulunmasına binaen bu işe cihet-i askeriyece bakılmasına ihtiyaç yoktur. Özel bir adli heyet oluşturup bölgeye gönderilmesi de münasip olmayacağından, usul ve nizamına uygun olarak davaya sivil nizamiye mahkemesinde bakılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
6 Aralık 1894

Taluri'de kaymakamlık ve Sason'da mutasarrıflık teşkili lüzumuna ve saireye dair Bitlis vilayetinden gelen talep üzerine zat-ı şahanelerinin emir ve fermanları gereği konu hükümetçe ele alınmıştı. Bunun için, öncelikle Sason'a gönderilen tahkikat heyetinden telgrafla görüş alınmasının uygun olacağına dair hükümet kararı 8 Aralık 1894 tarihli hususi sadaret tezkeresi ile saraya gönderilmiş ve zat-ı şahanelerince görülmüştür. Sason'a gönderilen tahkikat heyetinin vazifesi başka olup bu gibi işlerle de görevlendirilmesi hâlinde asıl vazifesini yapmaya vakit bulamayacaktır. Hâlbuki Kürtler'in iskânı hakkında daha önceden hükümete tebliğ edilmiş olan emirlerin gereği henüz yerine getirilmemiştir. Kürtler'in iskân edilmemesi ağnam vergisi gelirlerinde önemli bir kayıp yaşanmasına sebep olmaktadır. Devlet hazinesinin zarar görmesini önlemek üzere, Kürtler'in yazlık ve kışlık otlakları hiçbir sızıltıya meydan bırakılmayacak surette belirlenmelidir. Kürtler öteden beri çiftçilikle meşgul olmadıklarından, birdenbire fakirlik ve sefalet içine düşmeleri ihtimal dâhilindedir. Bu sebeple, hasat vaktine kadar işlerinin hükümet tarafından temin edilmesi; aralarından fakir olanlara ziraat yapmalarını için, bir defaya mahsus olmak üzere, öküz tedarik edilmesi, bunlara ziraat usullerini öğretmek için oralara mahir çiftçiler gönderilmesi gerekir. Ayrıca ihtiyaç duyulan yerlerde mutasarrıflık, kaymakamlık, nahiye ve köyler teşkil edilmeli, ilkokullar açılmalı, velhasıl Kürtler'in medeniyet dairesine alınması için lüzumlu tedbirlere başvurulmalıdır. Bu hususlar

zat-ı şahanelerinin görüşü olarak hükümete ileildiği hâlde aradan bunca zaman geçmesine rağmen icraata geçilmemiştir. Bu hususlar yerine getirildiğinde Kürtler aleyhinde vuku bulan isnatlar sona erecek, Rumiye ve İran tarafından Kürtler'in tecavüzüne uğradıkları şeklinde yapılan şikâyetlerin de önü alınacaktır. Bu amaçla Babiâli bürokratlarından birinin başkanlığında, ehil ve iktidar sahibi üç dört kişiden oluşan bir komisyon teşkil edilmelidir. Bu komisyon konuları etrafıca görüşecek ve icap ettiği takdirde vilayetlerden de görüş alınacaktır. Varılacak kararın uygulanması aşamasında bir uygunsuzluk meydana gelmesine mahal kalmayacak surette tedbirler alındıktan sonra komisyon bölgeye gidecektir. Bu safhada komisyonun vazifesinin neler olduğuna ve bölgedeki vilayetlerin komisyona ne dereceye kadar yardımcı olacaklarına dair mükemmel bir nizamnâme de hazırlanmalıdır. Bütün bunlar yapıldıktan sonra, konunun hükümet toplantısında enine boyuna tartışılıp alınacak kararın mazbata ile saraya arz edilmesi zat-ı şahanelerince emir ve ferman buyrulmuştur. Bir de, Kürtler'in iskân edilecekleri yerlerin, uzun vadeli olarak bir münazaa meydana gelmesine fırsat verilmemesi için, Rusya ve İran sınırından mümkün olduğu kadar uzakta olmasında fayda vardır. Bu hususlar dahi komisyonca dikkate alınmalıdır. Eğer Rusya ve İran sınırı civarının iskân edilmesi devletçe faydalı bulunuyorsa, buralara Rumeli göçmenlerinin yerleştirilmesi ile maksat hâsıl olacaktır. Bütün bu hususların dikkate alınarak hareket edilmesi Padişahımız Efendimizin Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
10 Aralık 1894

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Müze-i Hümayun'a gelen eski eserlerin birer bahane ile Avrupa müzelerine gönderilmekte olduğu ve ez-cümle bir buçuk sene önce bulunmuş olan bir gümüş testinin bazı antika modelleriyle mübadelesinin düşünüldüğü haber alınmıştır. Öncelikle, söz konusu testi zat-ı şahaneleri tarafından görülecek ve sonra da bir uzman komisyonu kurularak, o komisyonun müsaadesi olmadıkça bu tarz muameleler yapılmayacaktır. Bu noktaya uygun hareket edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
14 Ocak 1895

dız Saray-ı Hümâyûnu şkitâbet Dâiresi

Süleymaniye sancağı eski müftüsü Seyyid Mehmed Efendi ile Nakip ve Şeyh Sait Efendiler arasındaki ihtilafın giderilmesi hakkındaki zat-ı şahanelerinin emri Musul vilayetine yazılmıştı. Musul valisinin vilayete vardığında bu görevi yerine getireceğinden söz eden 20 Ocak 1895 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görüldü. Adı geçenler hakkında hakaret vesilesi sayılabilecek ve kabilelerini rencide edecek bir harekette bulunmadan hüsnü suretle görevin yerine getirilmesi ve bunun için ne yapılacağının saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
22 Ocak 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Antalya'dan gönderilen, altında köy muhtarı ve ahaliden dört kişinin imzası bulunan bir telgraf zat-ı şahanelerince görülmüştür. Telgraftan anlaşıldığına göre Kandıra köyünde Çil Oğlan olarak bilinen şahıs iki kişiyi katletmiştir. Bunun yanında ahaliyi de katl ile tehdit ettiğinden insanlar korkudan tarlalarının sürememekte ve hayvanları telef olmaktadır. Söz konusu kişinin yakalanması ve ahalinin hayatlarının tehdit altında olmaktan kurtarılması için yetkililere lazım gelen emirlerin verilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
22 Ocak 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Maliye Nezareti'nin görevlendirmesiyle Şam'dan Beyrut'a giden ve vazifesini tamamlayarak geri dönen Suriye Defterdarı Rıfat Beyefendi hazretlerinin intibaları şayan-ı dikkattir. Buna göre; orada açılan ecnebi mektepler ve dışarıdan getirilen muzır gazeteler halkı aldatmakta, ahalinin bir kısmı bir Arap hükümeti kurma, bir kısmı da Cebel-i Lübnan ile birleşme emeli gütmektedirler. Rıfat Beyefendi bu konuda öneri de getirmekte ve Beyrut vilayetinde istihdam edilen yerli memurların başka yere nakilleriyle oraya güvenilir memurlar tayinini, Beyrut'un da eskiden olduğu gibi Suriye vilayetine bağlanmasını çözüm olarak beyan etmektedir. Eğer bunlar yapılamazsa hiç olmazsa Beyrut valilerinin vezirler arasından seçilmesini önermektedir. Suriye Defterdarı Rıfat Beyefendi hazretlerinin söz konusu görüşleri zat-ı şahanelerince görülmüştür. Bu önerilerin hükümetçe dikkate alınarak ne-ler yapılması gerektiğinin saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
29 Ocak 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Pangaltı cinayetini gerçekleştirip yakalanan ve halen zaptiyenin elinde bulunan canî ile suç ortağının isimleri ve cinayetin işlenme şekli Zaptiye Nezareti'nce bilinmektedir. Cinayet sorgulaması Savcı Feyzi Bey tarafından yapılmış ve bir fezleke hazırlanmıştır. Zaptiye Nezareti'nin, fezlekedeki bilgilere dayanarak Feyzi Bey'in imzasını da haiz olmak üzere, bir ilannâme hazırlaması ve bunu, benzer canîler hakkında daha önce nasıl yapıldıysa, yarınki gazetelerle herkese duyurması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
2 Şubat 1895

Dün gece Beyoğlu'nda Mustafa isimli bir kişi Nuri adlı arkadaşıyla beraber Tepebaşı tiyatrosundan çıkarken oradaki kadınlara sarkıntılık etmişlerdir. Bunun üzerine kendilerini tahkir eden Diyonisi isimli şahsı bıçakla katlederek, Galavani sokağında bekçi İbrahim ile polis Ahmed Refik ve Mustafa efendileri yaralamışlar, polis Hasan efendinin ise ölümüne sebep olmuşlardır. Söz konusu katillerin yakalandıkları zat-ı şahanelerine haber verilmiştir. Geçen gün Pangaltı'da vuku bulan cinayeti müteakip böyle bir cinayet vakasının daha meydana gelmesi ve bu tarz olayların tekerrürü halkın korkmasına ve dehşete düşmesine yol açmakta, ecnebler için de şikâyet sebebi olmaktadır. Geçenki cinayetin vukuu üzerine taraf-ı sadarete gönderilen tezkerede ısrarla belirtildiği üzere, şehirdeki polislerin sayısı Osmanlı Devleti'nin payitahtının büyüklüğü ile mütenasip değildir. Ayrıca polislerin vazifeleri tam olarak belirlenmemiştir. Polislerin canilere karşı ne şekilde hareket edecekleri ve kendilerini nasıl koruyacakları belirlenmelidir. Polisler silah olarak kılıç tarzı bir şey kullanmakta, bu da yeterli bulunmamaktadır. Bu durum, polislerin nasıl silahlar kullanmaları lazım geldiği, jandarma ve askerinin polisin görev sahasına ne derece müdahil, ne derece yardımcı olacakları konusunda bir nizamnâme hazırlanması ihtiyacını ortaya koymaktadır. Mesela dün akşam Bakırköy'e bir Yunan gemisinin yanaştığı, içinden bazı kişilerin karaya kaçak eşya çıkardıkları şeklinde bir ihbar yapılmıştır. Bunun

üzerine hemen tahkikata girişilmiş, sonuçta ihbarın doğru olmadığı anlaşılmıştır. Vakıa öyle bir geminin geldiği, havaya birkaç fişek atıldığı, bir paçavra gaza batırılarak ateşlenip işaret verildiği, bunun da bazı fesatçı kişileri karaya çıkarmak amacıyla yapıldığı anlaşılmış olup, o sırada orada polis ve jandarma bulunmamaktaydı. Bundan evvel de bu tür olaylar yaşandığında Zaptiye Nazırı paşa hazretleri mevcut polis ve jandarma sayısının şehrin büyüklüğü ile orantılı olmadığını bildirmişti. Böyle noksan vasıtalarla işlerin yürütülüyor olması Zaptiye Nazırı'nın maharetinden kaynaklanmaktadır. Yoksa polis sayısının azlığı aşikâr olup ona göre lazım gelenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

4 Şubat 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Tokat postasının vurulması maddesinden dolayı tutuklanmış olan elliyi aşkın şahıstan postaya kast eden ve tatarı öldürenlerin ayrılarak geri kalanların tedricen salıverilmeleri talebinin Sivas valiliğinden bildirildiğine ve bu konuda izin istendiğine dair 8 Şubat 1895 tarihli sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Tutukluların tedricen salıverilmeyip, asıl postaya kast eden ve tatarı öldürenlerin haklarında cezai müeyyide uygulanmak üzere diğerlerinden ayrılmaları, kalanların ise, sadakat, bağlılık ve doğruluğa aykırı hiçbir hâl ve harekette bulunmayacakları konusunda yemin ettirilerek hepsinin bir anda salıverilmeleri Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
10 Şubat 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Almanya redif subaylarından olup harp mühimmatları imal ve satışıyla uğraşan Helfeld namında bir zabitin teklifi üzerine, Tophane-i Amire'de mevcut kullanılmaya müsait olmayan eski toplardan bir miktarının satılarak elde edilecek gelir ile mavzer tüfekleri satın alınması hakkındaki 4 Şubat 1895 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görüldü. Vaktiyle bu şekilde satılmış olan eski silahlar buradan götürülürken adalara çıkarıldığı ve değişik suretlerde şuraya buraya dağıtılırken ele geçirildiği hatırlardadır. Dolayısı ile, bu defa satılması için izin istenen eski silahların da devlet aleyhine kullanılmak üzere oraya buraya dağıtılmaması ve eşkıya eline geçmemesi için nasıl bir yöntem uygulanması gerektiği iyice araştırılmalıdır. Bu hususların enine boyuna incelenerek konunun tekrar saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
14 Şubat 1895

Kömür yüklü bir İngiliz vapuru yapılan etkili tebligatlar neticesi dün olaysız olarak rıhtıma yanaşabilmiştir. Rıhtım direktörüne yapılan tebligat üzerine, direktör cevap olarak; vapurlarla gelecek kömürün mavnalarla nakline kömür mağazası sahiplerinin karar verdiğini, kezalik, Masejeri Maritim, Pake ve Loyd kumpanyaları ile vapurlarının yüklerini mavnalarla boşaltacakları konusunda mukavele yapılacağını ve böylece mavnacı esnafının çıkarlarının korunmuş olacağını bildirmiştir. Bu iş hal yoluna koyulduğuna göre bazı sefaretler tarafından hükümete yapılmış protestoların hükmü kalmadığını beyan eden 13 Şubat 1895 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Mavnacıların bir uygunsuzluk yapacakları Beyoğlu Mutasarrıflığı'nın maruzatından dahi anlaşılmıştı. Alınan tedbirler yetersiz kalıp tekrar bir uygunsuzluk meydana gelirse protesto eden sefaretlerin daha ileriye gitmesi ile yabancı müdahalesi gibi vahim bir sonuç meydana gelebilir. Mavnacıları kışkırtan kişilerin olması da ihtimal dâhilinde bulunduğundan tedbirlerin ona göre alınması gerekir. Bundan sonra her hangi bir uygunsuzluk meydana gelmemesinin sağlanması için, mavnacılarının sayısını, isimlerini, ne kadarının Müslüman ne kadarının gayrimüslim olduğunu ihtiva eden bir defterin gönderilmesi ve ayrıca sefaretler tarafından verilen protestonâmelerin ne tür şeyler olduğunun anlaşılması amacıyla birer suretlerinin takdimi gerekiyor. Mavnacıların silahlarının olup olmadığı

ve varsa ne tür silahlar olduğunun bilinmesi de gerekmektedir. Bunun da münasip bir surette zabıtaca öğrenilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

14 Şubat 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Geçende Şişli'de bir saldırgan tarafından yaralanmış olan on sekiz ve on dokuz yaşlarındaki Marim ve Öjeni isimli kızların fakirlikleri yüzünden doktor celbine kudretleri olmadığı, zat-ı şahanelerinin yardımına ihtiyaç duydukları Ermeni Katolik Patriği Efendi tarafından takdim kılınan arzuhâlden anlaşılmıştır. Adı geçen kızlara birer miktar maaş tahsis edilmek üzere lazım gelenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
18 Şubat 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Dün bir mavnacı mavnasına yüklediği eşyayı Tophane iskelesine çıkarmak istemiştir. Rıhtım şirketi memuru ise şirketin sahip olduğu haklar gereği yükün buraya çıkarılamayacağını söylemiştir. Bunun üzerine mavnacı Tophane'den vazgeçip eşyayı Salıpazarı iskelesine çıkaracağını belirtmiştir. Ama orada bulunmakta olan hamallar reisi şirket memuruna hakaret etmiş ve tehditler savurmuştur. Bir anda civardaki hamallar da toplanmış ve memur şiddetle darp edilmiştir. Zaptiye Nezareti'nden bu konuyla ilgili olarak gönderilen tezkerede, aynı olayın tekrar yaşanacağından, acil bir tedbir alınmazsa fena hâlde bir kargaşalık çıkacağından söz edilmektedir. Adı geçen hamallarını muhakkak bir takım teşvikçileri olmuştur. Bu bakımdan, bir uygunsuzluğa meydan vermeden, hakimane bir üslupla tahkikat yapılarak bu teşvikçiler ortaya çıkarılmalıdır. İçlerinden, olay çıkmasına ön ayak olanlardan bazılarının hapsedilmesi, bazılarının vapurlara bindirilerek memleketlerine gönderilmesi gibi müessir tedbirler alınmalı, zat-ı şahanelerinin razı olmaları bir uygunsuzluğa da meydan verilmemelidir. Birkaç saat zarfında bu meselenin çözülmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Kâtiplerinden
Ali Cevat
21 Şubat 1895

Belge no: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İrade Hususi*, 34/ 102, 26 Ş 1312.

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu
Başkitâbet Dâiresi

Karahisar-ı Sahib'de Amedciler köyünde Berber Ahmed'in Azeb namında bir Ermeni tarafından katledilmiş olduğuna dair 4 Mart 1895 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Katilin yakalanıp emsaline ibret olmak üzere müstahak olduğu cezaya çarptırılması Padişahımız efendimiz hazretlerinin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
9 Mart 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Şimdiye kadar yapılan tahkikat neticesi, mevkuf bulunan Ermeni papazlarından beşi fesat çıkarmak ve cinayet işlemekten yargılanıp dördü adliye tarafından, biri de divanı harpçe mahkûm edilmişlerdir. Dört tutuklu hakkında ise tahkikat devam etmektedir. Söz konusu papazların mahkûm olmaları kanunun gereğidir. Bu konulardan söz eden 2 Mart 1895 tarihli Adliye Nezaretî tezkeresi zat-ı şahanelerince görüldü. Bilfil cinayet işlemiş olanların affedilmeleri caiz olamaz. Bunlar haricinde olanlardan, politika yaptıkları ithamıyla taşrada tutuklu bulunan Ermeni papazlar, tahkikat ve sorgulama evrakları, haklarında verilen hükümleri de ihtiva edecek şekilde İstanbul'a getirilmelidir. Burada her birinin evrakları incelenerek, haklarında ayrı ayrı fezleke hazırlanmalıdır. Bu evraklar Ermeni patriğine tasdik ettirilmelidir. Bilahare papazlar patrikhanede patrik efendi ile ruhani meclis üyeleri karşısında, bundan sonra uygunsuz hâl ve harekette bulunmayacaklarına dair kendi dinlerinin gerektirdiği şekilde yemin etmelidirler. Ancak bu şekilde salıverilecek olan papazlar bir daha da mühim yerlerde görevlendirilmeyeceklerdir. Bilfil cinayet işlemiş papazlara gelince; bunların fezlekeleri patrik efendiye götürülecek ve patrik bunların affedilmelerinin mümkün olmadığını tasdik edecektir. Dikkatli bir şekilde hareket ederek bu hususların hayata geçirilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
14 Mart 1895

Belge no: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İrade Hususi*, 35/3, 17 N 1312.

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

İçki satışlarının tekele bağlanacağından dolayı bütün içki üretici ve satıcılarının arabalarla Mabeyn-i Hümâyûn'a gelerek biri padişaha takdim olunmak ve diğer üçü de diğer makamlara verilmek üzere dört adet dilekçe hazırladıkları, fakat bunun şimdilik düşünce safhasında kaldığının anlaşıldığı Beyoğlu Mutasarrıflığı tarafından zat-ı şahanelerine bildirilmiştir. Bu tür bir meyhaneci gurubunun Mabeyn-i Hümâyûn civarına gelmesi asla caiz olmayacağı cihetle, böyle bir hâlin meydana gelmesine sebebiyet verilmemesi, ilgili memurlara tembihte bulunulup aksi hâlde kendilerinin sorumlu tutulacağının belirtilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
19 Mart 1895

Bulanığın Gelgerli köyünde Ezan-ı Muhammedi okunurken köyün Ermeni muhtarı Serkiz, ihtiyar heyeti ve on kadar Ermeni'nin ezan okunmasını engelledikleri haberi alınmış ve yapılan tahkikatta olayın gerçek olduğu anlaşılmıştır. Bitlis vilayetinden gönderilen yazıda, üç Ermeni ve sekiz Müslüman'ın ifadesine başvurulduğu, Muhtar Serkiz'in de itiraf ettiği üzere ezan okunmasının engellenmiş olduğu sabitleşmiştir. Bu eylem İslam dinini tahkir etmeye yönelik çok kötü bir hareket olup gerçekliği de vilayetten gelen telgraftan anlaşılmaktadır. Olaya sebebiyet verenlerin, Müslüman halkı galeyana getirerek Ermeniler aleyhinde bazı hareketlerde bulunmalarını sağlamak ve bu olursa da yabancı ülkeleri müdahale etmeye davet etmek amacıyla oldukları aşikârdır. Bu sebeple ezan okunmasını engellemeye çalışmak kasıtlı bir harekettir. Bu olay İngiltere Sefareti'ne bildirilerek gerçekleri görmeleri sağlanmalıdır. Olay esnasında bölgedeki Müslüman halkın sakin kalmaları, ya mahalli yetkililerin önlem almalarından yahut da köydeki Müslümanların Ermeniler'e göre az sayıda olmasından kaynaklanmaktadır. Bu husus araştırılmalı, eyleme cüret edenler yakalanıp haklarında lazım gelen kanuni muamele yapılmalıdır. Bunun yanında, oradaki Müslümanlarla Ermeniler'in nüfuslarının ne kadar olduğunun araştırılıp gönderilmesi gerekir. En nihayet, oraya

bir müfettiş gönderip bundan sonra bu tür olayların yaşanmasının önüne geçilmesi için lazım gelen tedbirlerin alınması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
29 Mart 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Osmanlı Devleti'ne yurt dışından gelen ecnebilerin mürur tezkeresine sahip olmaları gerekmektedir. Mürur tezkeresi almamış olan ecnebi şahıslar kimlikleri meçhul ve şüpheli insanlardır. Çünkü ihtilalci ve fesatçı şahıslar bir şekilde Osmanlı Devleti'ne girmeye teşebbüs etmektedirler. Buna mukabil bunların yerel yetkililerce girişlerinin engellenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla mürur tezkeresi almayan ecnebilerin engellenmesinden dolayı bir şikâyet de söz konusu olamayacağından, konsoloslarca tasdikli mürur tezkeresi almamış olan ecnebilerin ülkeye girişlerine müsaade olunmaması usulüne her vakitten daha ziyade itina edilmesi için lazım gelenlere yeniden tebligatta bulunulması Padişahımız Efendimizin Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
25 Nisan 1895

Fransa devleti tebaasından İzmir’de ikamet etmekte olan bazı rahipler mahalle aralarında ve kırlarda dolaşarak ahalinin haneleri önlerinde, bağ ve bahçelerinde gördükleri eski mezar ve üzerlerinde yabancı dilde yazılar yazılı bazı taşları yerel yetkililere haber vermeksizin almaktadırlar. Bu taşlar sahipleri tarafından verilmek istenmediği hallerde rahipler “Siz bizim kim olduğumuzu biliyor musunuz? Biz mutasarrıfı yerinden ettik” gibi tehditvari sözler dahi kullandıkları İzmir kumandanlığından bir mektupla bildirilmiş ve zat-ı şahaneleri tarafından haber alınmıştır. Söz konusu rahiplerin böylece kırlarda ve mahalle aralarında gezerek, şunun bunun bağ ve bahçelerinden buldukları taşları aldıkları sırada bahçesi ve bağı ile uğraşan çiftçilerin saldırılarına uğramaları ihtimal dâhilinde bulunduğu, kendilerinin korunmalarının da müşkül olduğu mahallinden bildirilmiştir. Bu hususta bir uygunsuzluk meydana gelmemesi için lazım gelen tedbirlerin alınması Padişahımız Efendimiz Hazretleri’nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
29 Nisan 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

İngiltere'deki Ermeni komitelerinin, Kafkasya'da bazı Ermeniler'i elde ederek Erzurum vilayeti dâhilinde fesat ve karışıklık çıkarmaya çalıştıkları Rusya hükümeti tarafından haber alınmasıyla Kafkasya'da lazım gelen tedbirler alınmıştır. Bununla beraber, herhangi bir uygunsuzluk meydana gelmemesi için, Osmanlı hükümetince de gereken tedbirler alınmalıdır. Örgütlerin faaliyetleri önceden haber alındığına göre, bilahare bir fenalık meydana gelirse önlem almayan yetkililer mesul tutulacaktır. Buna göre ilgililere lazım gelen emirlerin verilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
21 Mayıs 1895

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Mavzer tüfek ve fişekleri peyderpey getirilmekte ve teslim sırasında bedelinin ödenmesi mukavele hükmünden ise de şimdiye kadar gelen silahların ücreti henüz ödenmeyen kısmı kırk altı bin yedi yüz yirmi beş lirayı bulmuştur. Önümüzdeki Cuma günü gelecek mühimmatın bedeli on yedi bin beş yüz elli lira, on güne kadar gelecek mühimmatın bedeli ise on dört bin sekiz yüz kırk sekiz lira tutmaktadır. Söz konusu meblağlar ödenmez ise gelecek tüfek ve fişeklerin katiyen teslim edilmeyeceği Mösyö Mavzer'in vekili Mösyö Huber tarafından bildirilmiştir. Kafil kafil gelmekte olan tüfek ve fişeklerin teslimi için bedelinin muntazaman ödenmesi mukavele hükmü iken, ödemelerde gecikme ve düzensizlik meydana gelmesi caiz değildir. Bu sebeple yapılmadığı beyan edilen ödemelerin hemen yapılmasıyla gelecek olan mühimmatın teslim alınması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
3 Temmuz 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Yirmi iki seneden beri eşkıyalık yapan Rumeli muhacirlerinden Dedeci Ali, namı diğer Ahmed ile yandaşlarından biri yaralı, ikisi ise ölü olarak, Bigadiç Kaymakamı Rihlet Bey, Karesi tabur ağası Ali ve bölük ağası muavini Osman ağalar tarafından Mecidiye köyünde ele geçirilmişlerdir. Bu hizmetlerinden dolayı adı geçen kişilerin ödüllendirilmesi uygun olacaktır. Dolayısı ile hizmeti geçenlerin lazım geldiği şekilde ödüllendirilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
5 Ağustos 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Müteveffa İngiliz Ali Bey'in mahdumu olup Avrupa'da bulunan Ahmed Rıza Bey'in zarfların içinde olarak şuraya buraya bir takım zararlı yayın göndermekte olduğu haber alınmıştır. Bunun önüne geçilmesi zımında icap eden tedbirlerin alınması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
9 Ağustos 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Avrupa'daki polislerin silah kullanma konusundaki salâhiyetleri bura polislerinde olduğu gibi sınırlanmadığı ve kayıt altına alınmadığı hâlde, Avrupa'nın birçok ülkesinde biri tarafından bıçak vesair yaralayıcı bir alet ile polise saldırıldığı durumda, polis tarafından savunma aracı olarak kullanılmak veya yasak bir toplu gösteri meydana geldiği hallerde halkı dağıtmak ve kanunlara itaate davet etmek manasına olarak yukarı kaldırmak üzere, polislerin elinde elli beş santimetre uzunluğunda, dört-beş santimetre çapında, siyah boyalı ve numaralı değnek bulundurulmakta ve bunun faydası da görülmektedir. Hal böyle olunca, burada dahi o tarz bir usulün kabul edilmesine yönelik derinlemesine bir araştırma yapıp neticesinin arz edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
1 Ekim 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Galata'da bir Ermeni'nin "İslâm kanı içeceğiz" dediği saraya iletilmiş olup, söz konusu kişinin bu münasebetsiz sözleri ve diğer bir Ermeni'nin bir çeşmeye zehir atma teşebbüsünde bulunması, Ermeniler arasındaki bazı fesatçıların ihanet derecelerini göstermektedir. Hükümetin patrik ile cismani ve ruhani meclisleri vasıtasıyla nasihatlerde bulunması öteden beri yürürlükte olan usul ve kaide icabındandır. Bu sebeple yine onlara nasihat ettirilmelidir. Buna rağmen bu tarz davranan Ermeniler'in hoşla gitmeyen hareketlerine devamları hâlinde onların mesul tutulmaları lazım gelecektir. Eğer nasihat vermekten imtina ettikleri takdirde, bu suret patrikhanenin Ermeniler'i fesada teşvik etmekte olduğuna delalet edeceği cihetle ona göre tedbir alınması uygun olacağından bu hususun göz önünde bulundurulması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
1 Ekim 1895

Önemli ve acil evrakların naklinde ve sairede iki süvariden başka bulunmadığı gibi polisin ekserisinde ve yeni alınan elemanların hiç birinde tabanca olmadığından bahisle yüz elli tabancanın satın alınması gereği Beyoğlu Mutasarrıflığı'ndan ifade edilmiştir. Zaptiye dairesinde silah mevcut olmadığı gibi, polislerin bir kısmının kullandığı tabancalar da ele geçirilen suçlulardan alınmış bulunmaktadır. İstanbul'daki jandarma süvarileri ihtiyaçtan aşağı sayıda olduğundan bir ferdin bile gönderilmesi mümkün olmamaktadır. Son olarak tayin edilen elli süvarinin on beşi Beyoğlu Zabıtası Beşiktaş Birinci Jandarma Süvari Bölüğü'ne kayıt olunduğu hâlde, Beyoğlu'nda yeteri kadar ahır olmadığından bunlar Beşiktaş'ta bırakılmıştır. Oradan yeteri kadar süvari istenilmesi Beyoğlu Mutasarrıflığı'na cevaben yazılmıştır. Bunun yanında, İstanbul ve Üsküdar taraflarının da silaha ihtiyaç duyduğunu, öteden beri suçluların ellerinden alınıp Tophane'ye teslim edilmiş olan tabancalardan Beyoğlu için iki yüz ve Üsküdar polisleri için yüz silahın hemen bu mutasarrıflık lara gönderilmesinin Tophane Müşirliği'ne bildirilmesi lüzumuna dair Zaptiye Nezareti'nin 3 Ekim 1895 tarihli tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Arz edilen hususlar munasip olduğundan icabının yerine getirilmesi konusunda Tophane Müşiriyeti'ne tebligat yapılması ve Beşiktaş Jandarma taburunda kayıtlı on beş süvari için Şişli'de uygun bir yerin ahır hâline getirilmesinin Zaptiye Nezareti'ne bildirilmesi

amacıyla keyfiyet taraf-ı sadaretpenahinize havale edilmiştir. Esas itibariyle bu tür konularda hükümete başvurulması gerektiği de Zaptiye Nezareti'ne tebliğ edilmiş olmakla, söz konusu hususların yerine getirilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
3 Ekim 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Hanlarda ve otellerde birçok Ermeniler'in toplanmış oldukları, Zaptiye Nezareti'nce bildirilmesi üzerine, zat-ı şahanelerinin malumu olmuştur. Bunların sayısının artmış olması, taşradan geldiklerine delalet etmektedir. İstanbul'da bulunan işsiz ve güçsüz Ermeniler'in memleketlerine iadeleri ve taşradan gelecek serserilerin dahi İstanbul'a girişlerine engel olunması hususunda bugünkü hükümet toplantısında bir karar alınarak saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
9 Ekim 1895

Ayaklanma çıkarma teşebbüsleri tesirsiz bırakılan Ermeni fesatçıları kendilerini mazlum göstermek için gerek zabıta gerekse Müslüman ahali hakkında birçok iftiralarda bulunmakta ve bu arada dükkânlarını açan Ermeniler'e her gün tehditte bulunarak dükkânlarını kapattırmaya çalışmaktadırlar. Bu defa da adi bir zabıta olayı olarak, dün gece Edirnekapı'da içkinin tesiri ile bir Ermeni'nin ve Beyoğlu tarafında yine sarhoşluk sebebi ile kazaen diğer bir Ermeni'nin yaralanmış olmalarını koz olarak kullanıp, güya her tarafta Ermeniler'in katledildiğini, binaenaleyh emniyetleri ve sığınacak yerleri olmadığını beyan ederek, iltica maksadıyla yabancı sefaretlere üç-dört bin Ermeni'yi göndermeyi kararlaştırmışlardır. Bu iftiralar sebebiyle önce sefaret tercümanları ve sonra da bazı sefirler tarafından şikâyetler vuku bulması ve fesatçıların cüretkâr hareketlerine serbestçe devam ederek İstanbul'un asayişini bozma ihtimaline karşılık bu konuda zabıtaca gerçekleştirilmesi uygun olacak hareket tarzı hakkında sadareten emir beklendiği Zaptiye Nazırı paşanın iki kta tezkeresinden anlaşılmaktadır. Şehremaneti tarafından gönderilip zat-ı şahanelerince görülen tezkerede dahi belirtildiğine göre, komitenin adamları, İstanbul tarafında dükkânlarını kapamış olan Ermeniler'e katılmayan Beyoğlu'ndaki mağaza ve dükkân sahiplerine; yarın hiçbir Ermeni'nin dükkânlarını açmaması gerektiğini, aksi hâlde para cezası uygulanacağını ve bunun verilmesinden kaçınıldığı takdirde ise katledilecekleri

tehdidinde bulunmuşlardır. Fesatçı takımına iştirak etmeyen Katolik Ermeni esnafa da aynı şekilde tehditte bulunulduğu ve Katoliklerin de olaylara karışmasının işin ehemmiyetini arttıracak Şehremaneti'nin tezkeresinde arz ve beyan edilmiştir. Ermeni fesatçıları, sefaretlerin himayesinden cesaret bularak meydanda gezdikçe cüretleri artmakta ve zabıta dahi buna karşı bir şey yapılamamakta olup, ancak bunların bir fenalıkta bulunmaları hâlinde evvelce tedbir alınmak üzere zabıta bir hareket tarzı tespit edilmesi gerekmektedir. Dükkânların açılmamasından birçok mahzur ve zarar meydana geleceği aşikâr olup, buna mahal verilmemesi ve bu yolda telkinlerde bulunup zabıta bilinmesi lazım gelen adamlar hakkında gerekli işlemlerin yerine getirilmesi lazımdır. Muhtar Paşa da Ermeniler'den bir takım kişilerin dinanî kullanma ve saire gibi hainane ve melunane teşebbüslerde bulunduklarını arz ve ihbar etmiş bulunmaktadır. Bütün bu açıklanan konular göz önünde bulundurularak alınması gereken tedbirler hakkında Zaptiye Nezareti'ne süratle tebliğ yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

14 Ekim 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

“Jön Türki” namıyla bu kere Paris’te neşrine başlanarak birçok nüshası postaneye ulaşmış olan Arapça ve Fransızca gazetesinin zararlı yayın yaptığından dolayı Osmanlı ülkesine girişinin engellenmesi hususunda pek ziyade dikkat ve itina olunması için lazım gelenlere tebligatta bulunulması Padişahımız Efendimiz Hazretleri’nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
17 Aralık 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu
Başkitâbet Dâiresi

İran'dan Osmanlı ülkesine bir takım Ermeniler'in tecavüz edecekleri Rusya Sefareti tarafından haber verilmiştir. Bu konuda dikkatli olunması için Dördüncü Ordu Müşirliği ile Van vilayetine icabı veçhile talimat verilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
31 Aralık 1895

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Zat-ı sadaretpenahilerince de bilindiği üzere Paskalya yortusu esnasında Hristiyanlar tarafından silah atılması alışkanlık hâline gelmiştir. Sakıncaları çok açık olan bu adetten vazgeçilmesi için Adliye ve Mezahib ile Zaptiye Nezaretleri tarafından patrikhanelere icap eden nasihat ve tembihat yapılmalıdır. Ayrıca, yapılan tembihatın kabul edildiğine dair patrikhanelerden yazılı birer belge alınması da Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
2 Nisan 1896

Yıldız Saray-ı Hümayûnu
Başkitâbet Dâiresi

Bebek'te bulunan Robert Kolej adlı mektebin müdürü ile öğretmenlerinin, Rumelihisarı ile civarında ikamet eden Ermeniler'in kaçmalarına yardım etmekle kalmayıp bunlara nakdi yardımda da bulundukları zat-ı şahanelerinin kulağına gitmiştir. Bu konuda oluşturulacak özel bir komisyonla gerekli nasihatlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
18 Ekim 1896

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Debre, Kırçova, İpek, Kalkandelen ve Prizren cihetlerinden Arnavut kıyafetli bir takım Hristiyanlar'ın kendilerine bedava verilen tren biletleriyle Belgrad'a geldikleri, buradan silah ve talimat alarak yine Osmanlı sınırı civarına gittikleri haber alınmıştır. Belgrad Sefareti'nin bildirdiğine göre; bu şahısların isimleri öğrenilememekle beraber, bir kısmının Zübefçe yolu ile gelen bir papazın emrinde, bir kısmının da redif subayı birkaç kişinin başkanlığında hareket ettikleri anlaşılmıştır. Gayeleri sınırda karışıklık çıkarmak olan bu kişiler hakkında tahkikat yapmak üzere sınıra birkaç hafiye'nin gönderilmesinin uygun olacağı Belgrad Sefareti'nce beyan edilmiştir. Sefaret, hafiye için yüz elli liralık bir tahsisata ihtiyaç duyulduğuna belirtmektedir. Hafiye tahsisatı olarak ihtiyaç duyulan yüz elli liranın hazine kaynaklarından derhal temin edilmesi ve sefarette gönderilmesi gerekmektedir. Ayrıca, sınırda karışıklık çıkarmaya cüret edecek kişilerin derhal yakalanmaları için lüzumu kadar jandarma kuvvetinin mahalline gönderilmesi ve lazım gelen diğer tedbirlerin alınması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

11 Temmuz 1897

Hoy ve Salmas ve Rumiye'deki Hristiyan köylerinde üç bine yakın fedai toplanmış bulunmaktadır. Bunların ekserisinin otomatik ateşli tüfeklerle mücehhez olup geceleri dağlara çıkarak talim ettikleri Hoy Şehbenderliği'nce bildirilmiştir. Bu konuda tedbir alınması için Hariciye Nezareti'nce İran'ın İstanbul elçisi ile devletimizin Tahran sefiri vasıtasıyla İran hükümeti nezdinde etkili teşebbüslerde bulunulması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
12 Temmuz 1897

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Cinayet işlemekten on beş sene hapse mahkûm olarak yedi seneden beri Maden hapishanesinde mahpus bulunan doksan yaşındaki Hasan bin Ömer ile yine cinayetten dolayı idam cezasına çarptırılmış ve sekiz seneden beri aynı cezaevinde yatmakta olan seksen yaşındaki Ohannes'in maluliyetleri hakkındaki rapor ile Liva İdare Meclisi'nin bu konudaki mazbatası Adliye Müfettişliği'nce Adliye Nezareti'ne gönderilmiştir. Diyarbakır vilayeti, bunların yaşları dolayısı ile maluliyetlerinin göz önünde bulundurularak, raporların incelenmesi sırasında geçecek zamanı beklemeden salıverilmelerinin münasip olacağını beyan etmiştir. Bu hususlar zatı şahanelerinin malumu olmuştur. Mahkûmlar Hasan ve Ohannes aff-ı şahaneye uğradıklarından haklarında lazım gelenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
6 Ağustos 1897

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Zorunlu askerlik hizmetlerini yerine getirmek üzere Havran'dan Trablusgarp'a gönderilmiş olan Dürzîler'in firar etmek üzere oldukları, belki de bir kısmının firar ettiği haber alınmıştır. Bunların firar etmelerine meydan verilmemesi için gayet etkili tedbirler alınması ve daha önceden kaçanlar olmuşa, bunlar hakkında askerlik kanunu gereğince en şiddetli muamelenin uygulanması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
6 Ağustos 1897

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

İstanbul'un emniyet ve asayişinin hakkıyla sağlanması için ne-
rin gerektiği konusundaki irade üzerine, Zaptiye Nazırı beyefendi
tarafından Beyoğlu Mutasarrıfı beyefendi ile yaptığı müzakere
sonucu hazırlanan rapor zat-ı şahanelerine arz edilmiştir. Ra-
porda polisin miktarı ile Bahriye zaptiyesinin ve gizli ödeneğin
arttırılması gereği tafsilatlı örneklerle ortaya konmuştur. Buna
göre İstanbul'da çavuşlar dâhil olmak üzere bin dört yüz altmış
dört polis vardır. Bu sayı, gayet cesur ve namuslu olmalarına
dikkat edilerek, iki bine yükseltildiği takdirde yeterli olacaktır.
Mesela Paris'te asayiş memurlarının nüfusa oranı bu nispette
olduğu gibi, aynı oran İstanbul'da da geçerli olursa asayişin te-
mini için yeterli olacaktır. Polis sayısının iki bine çıkarılması
yanında, maaşlarının her ay ödenmesi ve sahillerin muhafa-
zasına memur olan istimbót ve sandallara da iki istimbót ve
dört sandal daha ilâve edilmesi gerekecektir. Bunun yanında,
zabıta istimbótlarının lüzumu hâlinde hemen tamir edilmesi,
tamir sırasında mevcut istimbótlara takviye yapılması ve ha-
len on dört bin yirmi beş kuruştan ibaret olan zabıta gizli öde-
neğinin otuz bin kuruşa çıkarılması Padişahımız Efendimiz
Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
13 Eylül 1897

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Sahillerin güvenliğinin artırılması zmnında iki istimbota ilaveten, iki istimbot ve dört sandal ile ihtiyaç duydukları kömürün Bahriye Nezareti'nden verilmesini Zaptiye Nezareti talep etmektedir. İnzibat konusunda tedbirli olunmaya devam edilmesi, iki köprü arasında mavnalarca gerçekleştirilen yükleme işlemlerinin ve ticari faaliyetlerin güvenli bir şekilde yapılması ve zararlı eşyaların sahile çıkarılmaması için söz konusu istimbot ve sandalların tedariki elzemdir. Bahriye Nezareti bunları temin edemiyorsa satın alınması yoluna gidilmelidir. Keyfiyetin hükümetçe görüşülerek kararın saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
19 Ocak 1898

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Yemen sahilleri deniz tarafından muhafaza edilemediğinden bölgeye yerel aşiret şeyhleri tarafından gizlice silah ve mühimmat getirilmektedir. Oradaki asayişsizliğin önlenmesine çalışıldığı böyle bir dönemde bu tarz kaçak silah girmesine meydan verilmesi katiyen caiz değildir. Bu sebeple, Yemen sahillerinin muhafazası için alınması gerekli tedbirlerin hükümetçe görüşölüp karara bağlanması ve mazbatasının saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
13 Haziran 1898

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu
Başkitâbet Dâiresi

Suçluların teşhisi usulünü öğretmek için Paris'ten gelecek olan
Mösyö Fuke'nin harcırahının ödenmesi Padişahımız Efendi-
miz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
23 Ağustos 1898

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Gümrüklerde kaçakçılıktan kaynaklanan zayıyata karşı alınması gereken esaslı tedbirlere ve diğer hususlara dair Rûsumat Emani ile yapılan yazışmalar üzerine komisyonca gerçekleştirilen müzakerelerin mazbatası ve hazırlanmış olan nizamnâme layihası zat-ı şahanelerine takdim edilmiştir. Buna göre, layihanın icra mevkiine konulması ve tedbirlerin alınması, gümrük gelirlerinin üç yüz bin lira derecesinde artması gibi bir mali menfaat temin edecektir. Ayrıca kaçakçılığın devam etmesi yüzünden günden güne çoğalan her türlü zararlı ithalatın önüne geçilmesini de sağlayacaktır. Islahat-ı maliye komisyonunun bu teklifleri zat-ı şahanelerince pek münasip görülerek taraf-ı sadaretinize gönderilmiştir. Bu cümleden olarak kararlaştırılmış tedbirlerin alınabilmesi ve gümrüklerin bir düzene sokulabilmesi için tedarikine ihtiyaç duyulan vapurlar temin edildiği takdirde tütün ve diğer eşyaların kaçakçılığının da önü alınmış olacaktır. Bu şekilde hazinenin hukuk ve menfaati kollanmış olacağı gibi vapurlar karakol gemisi vazifesini dahi yerine getireceklerinden zikr olunan vapurların bir an önce tedarik edilmesi birçok faydayı beraberinde getireceğinden bir an evvel satın alınmalarının lüzumu Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
13 Aralık 1898

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Galata'dan Tophane'ye kadar olan caddenin hemen her iki tarafındaki binalar ve gelir getiren mülkler geçen zaman içinde Hristiyanların ve yabancıların eline geçmiş bulunmaktadır. Bu durumun meydana getirdiği sakıncalara binaen artık daha ileriye gitmelerine izin verilmeyerek bir sınır getirilmesi ve öncelikle Tophane'den Beşiktaş'a doğru olan hanelerin yabancılara kiralanmasının kayıt altına alınması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
14 Ocak 1899

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Atış talimlerinde kullanılmak üzere son olarak Krup fabrikasından satın alınmış olan on iki santimetrelik obüs toplarına mahsus ve evvelce satın alınanların aynısı olacak şekilde beş yüzer adet tapa ile mücehhez şarapnel ve beş yüzer adet tapalı dane ile bunlara mahsus bin adet harpuçun tedarikine lüzum görünmüştür. Bu malzemeler yine Krup fabrikasından alınacağından fiyatı olan bin iki yüz yirmi beş Osmanlı lirasının maliye hazinesinden tesviyesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
15 Ocak 1899

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Bertaraf edilen karışıklıklar sebebiyle, halleri meçhul olan ve uygunsuz takımından bulunan Ermeniler'in İstanbul'a gelmelerine izin verilmemesi hakkında alınmış olan karara rağmen, idare ve maişetleri İstanbul'da amelelik ve reñçperlik yapmaya vesair hizmetlere mahsus olan ve namuslu takımından oldukları bilinen bir takım Ermeniler'in İstanbul'a gelişlerine engel olunmayıp, nizamı gereği mürur tezkerelerinin verilmesinin, sadarettten gönderilen emir üzerine Dâhiliye Nezareti'nce Adana vilâyetine bildirildiği zat-ı şahaneleri tarafından öğrenilmiştir. Malum hadiselerden evvel Ermeniler'in böylelikle İstanbul'a toplanmış oldukları bilinmektedir. Şimdi bunların yine maişet bahanesi ile İstanbul'a gelmeleri ihtiyat ve basiret kaidelerine aykırı olup asla caiz değildir. Bu sebeple Adana'ya gönderilen emrin sûratle geri alınarak, böyle bir tezkere gönderme sebebinin de arzı gerekmektedir. Ayrıca hemen bu akşam sadaret tarafından vilâyetlere telgraf ile tebligat yapılarak, Ermeniler'den bu tür kişilerin İstanbul'a gelmelerine müsaade edilmemesi Padişahımız Efendimizin Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
18 Mayıs 1899

Yıldız Saray-ı Hümayûnu
Başkitâbet Dâiresi

Osmanlı ülkesindeki her türlü altın ve gümüş kapların Darphane-i Amire'de kontrol edilerek resminin alınması ve tuğra ile damgalanması usulü geçerli iken, Ermeni komitelerinin ekseri gümüş kaplara belirlenmiş orandan çok miktarda bakır karıştırdıkları ve kendilerinin imal ettikleri sahre tuğra ile damgaladıkları zat-ı şahanelerince haber alınmıştır. Ermeni komiteleri ayarı noksan bu kapları halka satarak dolandırmaktadırlar. Konunun hükümetçe ele alınarak gerekenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

20 Mayıs 1899

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Reji idaresinin şiddetli muamelesinden ve sert nizamlarından şikâyet ederek Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin merhametine sığındıklarını ifade eden dokuz imzalı Sinop'tan gönderilmiş telgraf dilekçe zat-ı şahanelerinin malumu olmuştur. Zaten Babîâli tarafından Reji idaresinin ıslahı için bir çalışma yapıldığından, söz konusu telgraf taraf-ı sadaretinize iletilmiştir. Lazım gelenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

17 Temmuz 1899

Seraskerlik makamından zat-ı şahanelerine bir örneği sunulan tüfeğin İngilizler tarafından Basra yoluyla Osmanlı ülkesine sokulup Arap aşiretlerine dağıtıldığı, bilahare bu tüfeklerin aşiretler arasında dört mecdiye fiyatla satıldığı maateessüf anlaşılmış bulunmaktadır. Tüfeğin üzerindeki alametler de bunların İngiliz tüfeği olduğunu ispatlamaktadır. Hâlbuki dünyanın her tarafında, bu tür kişilerin eline silah verilmesi birçok hoş gitmeyecek olayların yaşanmasına sebep olur. Hal böyle olmasına rağmen, dost olarak bilinen İngiliz hükümetinin Osmanlı ülkesinde sıkıntılar yaratacak böyle şeylere girişmesine hoş bir nazarla bakılamayacağı şüphesizdir. Bu tüfeklerin Arap aşiretlerinin elinde bulunmasından doğacak mahzurları izah etmeye gerek yoktur. Dolayısı ile her devlet bu mahzuru giderecek önlemleri alma yetkisine sahiptir. Bu bakımdan bir taraftan İngilizlerin aşiretleri silahlandırmasını engelleyecek tedbirler alınırken, diğer taraftan halen aşiretlerin elinde bulunan silahların da toplanması gerekmektedir. Bu amaçla İngiltere'nin İstanbul elçiliği nezdinde ve bizim Londra sefirimiz aracılığıyla da İngiliz Dışişleri Bakanlığı nezdinde lazım gelen teşebbüslerde bulunulmalıdır. Bir de, gerek mülki gerekse askeri bürokrat olarak, Bağdat ve Basra taraflarına liyakat sahibi ve ehil insanların gitmekten çekindikleri görülmektedir. Daha önce gitmiş olanlardan bazıları da, uzun müddet orada kalmaktan dolayı üzüntü duymakta, bu sebepten, meydana gelen bazı olaylar karşısında

lakayt kalmaktadırlar. Hâlbuki ecnebilere pek çoğunun, ülkelerinin çıkarları için, uzak yerlere gitmek bir yana, o zamana kadar hiçbir Avrupalı'nın ayağını dahi basmamış olduğu meçhul ve tehlikeli yerlere asla itiraz etmeden gitmekten çekinmedikleri bilinmektedir. Buna karşılık, Avrupalı memurların gittikleri uzak ve tehlikeli yörelerle mukayese bile edilmeyecek derecede medeni ve mamur beldeler olan Bağdat ve Basra cihetlerine Osmanlı memurlarının gitmekte tereddüt göstermeleri zat-ı şahanelerince büyük bir teessüfle karşılanmaktadır. Bu bakımdan, askeri veya mülki cihetten söz konusu bölgelere gönderilecek bütün memurların ehil ve liyakat sahibi olanlardan seçilmeleri konusunun hükümetçe görüşülüp kararının saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

13 Ağustos 1899

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Diyarbakır ve Elazığ vilayetlerinden Amerika'ya firar etmekte oldukları anlaşılan Ermeniler'in firarlarına meydan verilmesi lüzumu Adana vilayetinden bildirilmiştir. Bu konuda yapılması gereken uygulama şöyle olacaktır. Osmanlı ülkesi ile bütün alakasını kesip bir daha geri dönmek şartıyla gidecek Ermeniler'e izin verilmelidir. Geri dönmeyeceği konusunda güvence vermeyen Ermeni'ye ise müsaade edilmemelidir. Osmanlı ülkesi ile alakalarını kesecekleri sözünü veren Ermeniler'in pasaportlarına ona göre kayıt konulması ve Ermeni Patrikhanesi'nin de bu durumdan haber edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
15 Eylül 1899

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Kumar oyunu esas olarak bütün ülkelerde yasak olmakla beraber, bu husustaki yasaklama şeriatın haram kılmasıyla Osmanlı Devleti'nde bir kat daha şiddetlidir. Böyle olduğu hâlde, Büyükdere ve sair bazı yerlerde kumar oynatılmakta olduğu Padişah tarafından haber alınmıştır. Beyana hacet olmadığı üzere kumar oyununun, buna düşkün olanların er geç mahv ve harap olmalarına sebebiyet verdiği ve birçok müptelanın zaruret güdüsüyle rüşvet, cinayet veya intihara cüret ettikleri yaşanan hadiselerden bilinmektedir. Amerika'da, herhangi bir yerde kumar oynatılmakta olduğu polis idaresince haber alınacak olur ise, hemen o yer basılmak, kumar aletleri zaptedilmek ve kumar oynayanlar da yakalanmak derecesinde şiddetli bir takip gösterilmekte olduğu malumdur. Padişahımız Efen dimiz, şer'an ve kanunen yasak bulunan kumarın Osmanlı Devleti'nin hiç bir bölgesinde oynanmamakta olduğunu zannettikleri hâlde, sözüne güvenilir kişilerin ifadesinden kumarın bir vakıa olduğu anlaşılmıştır. Bunun sebebi ise kumarı yasaklayan kanunun ilgili memurlarca gerektiği gibi uygulanmaması ve memurların görevlerini ihmal etmeleridir. Bu durum Padişah nezdinde teessüfle karşılandığı gibi şeriatın men ettiği bir şeyin vaki olması Osmanlı Hükümeti'nce de caiz görülmeyeceğine göre, Zaptiye Dairesi'ne gerekli tebligatın yapılarak kumar oyununun tamamen yasaklanması Padişahımız Efen dimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
28 Eylül 1899

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Yabancı posta idarelerinin kaldırılmasını sağlamak amacıyla Hariciye Nazırı paşa hazretlerinin başkanlığında toplanan komisyonun görüşmelerini tamamlayarak keyfiyetin sadaret makamına iletiildiği zat-ı şahanelerinin malumu olmuştur. Yabancı posta idarelerinin zararları aşikâr olduğundan bu konuda hükümetçe alınacak kararın bir an evvel saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
14 Aralık 1899

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Balıkesir’de satın aldıkları arazide iskân edilmeleri için Doğu Rumeli’den göç edip Tekirdağ’a ulaşmış bulunan üç yüz altmış sekiz kişilik göçmen kafilesi, zaruretlerinden dolayı yol ücretini veremediklerini, bu yüzden yedi günden beri Tekirdağ’da sefil ve perişan bir hâlde kaldıklarını, kendilerinin ücretsiz olarak Bandırma’ya gönderilmelerini istirham ettiklerini belirtmektedirler. Göçmen kafilesi bu talebini Hacı Raşid imzalı bir telgrafla saraya iletmış ve zat-ı şahaneleri konudan haberdar olmuştur. Göçmen kafilesinin taleplerinin yerine getirilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri’nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
25 Aralık 1899

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Defalarca işaret edildiği ve tebliğ olunduğu üzere zat-ı şahanelerin öteden beri arzu buyurdıkları hususlardan biri de bütün memurların maaşlarının her ay muntazaman ödenebilmesidir. Bu sayede her türlü memur ve müstahdemin refah ve saadeti temin edilmiş olacaktır. Bu hususun bir an evvel yerine getirilebilmesi için ne gibi tedbirler alınması lazım geleceğinin maliye komisyonunda görüşülüp alınacak kararın saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
14 Şubat 1900

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Osmanlı ülkesinde bulunan ecnebi posta idarelerinin kaldırılması ile devletin posta teşkilatının tanzim ve ıslahı için hükümetçe takdim edilen mazbata muhtevası zat-ı şahanelerinin malumu olmuştur. Bu konuda Posta ve Telgraf Nezareti'nce lazım gelen tertibatın alınması ve gerekli teşebbüslere başlanması zat-ı şahanelerince sadaret makamına iletildiği hâlde, Posta ve Telgraf Nazırı efendi hazretleri tarafından vuku bulan maruzatta kendilerine henüz bu yolda bir tebligat yapılmadığı ifade edilmiştir. Ecnebi posta idarelerinin ülkeye verdikleri zarar ve faaliyetlerine devam etmelerinin getireceği sakıncalar ayan beyan ortadadır ve çeşitli vesilelerle tasdiklenmiştir. Hal böyle iken ve ortada hükümet kararı varken gerekli muamelelerin bir an evvel yapıp ecnebi posta idarelerinin kapatılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
25 Mart 1900

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

İkinci ve Üçüncü Orduların topçu alayları için satın alınacak seri ateşli topları seçmek üzere Almanya'ya gidecek olan Topçu Feriki Rıza Paşa hazretlerine dört yüz lira, Saray-ı Hümayun tamirhanesinde istihdam edilen Miralay Raşid Bey ile Tophane-i Amire tecrübe ve muayene dairesi azasından Kaymakam İbrahim Bey'e üç yüzer lira harcırah verilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
27 Mart 1900

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Musul ve Kerkük'ün Süleymaniye sancaklarında mülki memurların ve zaptiyenin iktidarsızlıkları ve şahsi menfaatlerini gözeterek yaptıkları yolsuzluk ve suistimallerin neticesi olarak insanlar katledilmekte, yollar kesilmekte ve mallar gasp edilmektedir. Memleketin huzur ve asayişini bozan istenmeyen bu haller fakir halkın gadre uğramasına sebebiyet verdiği gibi hazine gelirleri de heba olmaktadır. Bu hususlar Musul'da bulunan teftiş heyeti tarafından gönderilen telgrafta beyan edilmiştir. Bu tür yolsuzluk ve suistimallerle ahalinin ve hazinenin zarara uğramasına yol açan, memlekette sükûn ve asayişin yok olmasına sebebiyet veren memurlar hakkında kanunen gerekli olan muamele yapılmalıdır. Onların yerlerine de ahlaklı ve istikamet sahibi memurların tayini لازم gelecektir. Bu konunun bugünkü hükümet toplantısında görüşülerek kararın sürâtle mazbata ile saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
31 Ekim 1900

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Beyoğlu'nda bulunan otel, apartman ve pansiyon gibi yerlerde ikamet eden yabancıların isimlerinin ve durumlarının araştırılarak içlerinde anarşist, sosyalist ve Ermeni fesatçısı bulunup bulunmadığının tetkiki için Beyoğlu polisi başkomiserlerinden Cehri, Abdullah, Mustafa ve İsmail efendilerin müfettişlikte istihdam edilerek kendilerine, zaptiye tahsisatından karşılanmak üzere, bin beşer yüz kuruş maaş tahsisi Beyoğlu Mutasarrıflığı'ndan arz edilmiş ve izin talep edilmiştir. Bu konuda icap edenin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
4 Kasım 1900

İstanbul'daki Alman hastanesi hademesinden Oseb'in, Ermeni komitelerinden aldığı malumat ve talimatı Bitlis havalisindeki şerirlere tebliğ etmek ve zararlı evrakları ulaştırmakla görevli olduğu Bitlis vilayetinden bildirilmiştir. Söz konusu kişinin bu hareketlerine nazaran tevkif edilip cezalandırılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
6 Mart 1901

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Londra Darülfünunu eski eserler öğretim üyesi Mister Ernest Gardner, beraberinde Oksford, Kembriç ve Londra darülfünunları öğretim üyesi ve öğrencilerinden kırk kişi bulunduğu hâlde, tarihi ve ilmi araştırmalar yapmak üzere İngiliz Sefareti aracılığı ile izin talep etmiştir. Heyet Karanlık liman yolu ile Hisarlığa gidecek, oradaki eski eserleri gördükten sonra Bergama, Bodrum, Ayasolug, Sisam ve Rodos istikametinde seyahat edecektir. Söz konusu kişilerin, daha öncekilere yapıldığı gibi, gereken gözetleme işlemine tabi tutularak, araştırma yapmalarına izin verilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
18 Mart 1901

Rumeli demiryolları şirketinin kendi hatları vasıtasıyla Avrupa'ya bir takım siyasi haberler ve yalan yanlış bilgiler içeren telgraflar çekilmesine aracılık ettiği öğrenilmiştir. İmtiyaz hükümleri çerçevesinde Telgraf Nezareti'nin bu konuda teftiş ve nezaret etme yetkisi bulunmaktadır. Meydana gelmesi muhtemel istenmeyen hadiselerin önüne geçmek amacıyla, şirket memurlarının telgraf görüşmelerini takip etmek üzere Telgraf Nezareti'nden yeteri kadar kontrol memuru bulundurulması hususunda izin talep eden Posta ve Telgraf Nezareti'nin yazısı zat-ı şahanelerince görülmüştür. Rumeli demiryolları şirketinin böyle kontrolsüz bir şekilde haberleşmesi pek muzır bir şeydir. Dolayısı ile, şirket telgraflarını denetlemek üzere Posta ve Telgraf Nezareti'nden birkaç memurun görevlendirilmesi hususunun ilk hükümet toplantısında görüşülerek karara bağlanması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
21 Mart 1901

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Bazı evlerde geceleri bir takım toplantılar yapılmakta olduğu üst üste gelen haberler vesilesi ile zat-ı şahanelerinin malumu olmaktadır. Bu tarz hareketler zaten yasak olduğundan böyle toplantılar yapılması, asla hatır ve gönüle bakılmayarak zabıtaca derhal men edilmelidir. Dâhiliye ve Zaptiye nezaretlerince bu uygulamaların sürdürülmesine özen gösterilerek, hangi konakta toplantı yapıldığının ve katılanların saraya bildirilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
27 Mart 1901

Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin sayelerinde birçok alanda yapılan reformlardan zabıta idaresi dahi pay sahibi olmuştur. Fakat son zamanlarda demiryolu ve diğer ulaşım araçlarının artması sebebiyle Avrupa ile ilişkiler yoğunlaşmıştır. Bu da güvenlik açısından yeni tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir. Bu anlamda henüz alınmamış tedbirler mevcuttur. Mesela Büyükdere'den başlayarak Boğaziçi ve Bilad-ı selase dâhil olmak üzere İstanbul'un her cihetinde bulunan otel ve hanelerle, meyhane, birahane, kahvehane ve saire gibi umumi yerlerin ve ecnebi hastanelerinin mevki ve numaralarını, uyruklarını, sahiplerinin isimlerini ihtiva eden mükemmel bir defter tanzim olunması gerekmektedir. Mesken sahiplerinden kefalet alınmakla beraber, hane ve otellerine şüpheli şahıslar gelecek olursa derhal zabıtaya haber vermeleri lazım gelecektir. Aksi takdirde kendilerine şüpheli şahısların ortağı nazarıyla bakılacağı mekân sahiplerine bildirilecektir. Otellerde ikamet edenlerin otel defterlerine isim ve şöhretleri ile geldikleri yerin kaydedilmesi kural hâline gelecektir. Bu usule riayet edilip edilmediğinin anlaşılması amacıyla oteller teftiş edilecektir. Otelde bulunanlar hakkında her zaman malumat alınabilmek için zabıtaca memurlar görevlendirilmesi gibi tedbirlere başvurulacaktır. Bu amaçla, Beyoğlu ve Üsküdar mutasarrıflıklarıyla, Zaptiye Nezareti memurlarının münasipleri aralarından seçileceklerden bazen Başsavcı Celal Beyefendi'nin de bulunması şartıyla, Zaptiye Nazarı'nın başkanlığında bir komisyon kurularak gereken

tertibatin alınması için bir layiha hazırlanacaktır. Kapitülasyonların hükümlerinin otellerde geçerli olmadığı ve bu konularda zabıtaca alınacak tedbirlere yabancıların itiraz edemeyecekleri bilinmekte ise de, bu hususta zorluk çıkarmak isteyecekler olursa, Hariciye Nezareti'nce ne gibi teşebbüslerde bulunulacağı da, hazırlanacak layihaya ilave edilmelidir. Zat-ı şahanelerince duyulduğuna göre, zabıtaca satın alınması kararlaştırılmış olan istimbotların henüz tedarik edilmediği ve sahillerin açık kaldığı görülmektedir. Hâlbuki sahillerin daimi gözetim altında bulundurulurken, İstanbul'a kaçak olarak gelmek isteyen zararlı kişilerin engellenmesi lazımdır. Bunların emellerine ulaşabilmek için her türlü yolu deneyeceği, hatta Tekirdağ'da sahile çıkarak İstanbul'a gelebilecekleri aşikârdır. Bu sebepten sözü edilen istimbotlar bir an evvel alınarak hizmete sokulmalıdır. Daha önceki iradede de belirtildiği üzere, zabıtaca yakalanmış veya şüpheli halleri görülen zararlı kişilerin fotoğraflarının çekilmesi hususu Avrupalılarca uygulanmakta ve pek çok yararı görülmektedir. Bu cümleden olarak Fransa'da çok miktarda anarşist bulunduğundan polis idaresince bunların fotoğrafları alınıp saklanmakta, haklarındaki malumat kaydedilmekte, bu muamele sayesinde anarşistler hareket etmeye muvaffak olamayarak inzibat ve asayiş kâmilan temin edilmektedir. Dolayısı ile, Osmanlı zaptiyesinin de suçluların fotoğraflarını çekip saklaması usulünü tesis etmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

22 Nisan 1901

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Geçen sene güz mevsiminden başlayarak şimdiye kadar Ankara'ya gelmiş olan sekiz bin nüfus Müslüman Bosna göçmenleri henüz iskân edilememiş olup vilayet merkezinde ve civar kazalarda misafireten barındırılmaktadırlar. Ankara vilayetinden hükümete beyan edildiği veçhile bunların dahi Girit göçmenleri gibi hane inşa edilerek iskân edilmeleri uygun olacaktır. Bu hususun icrası için keyfiyetin yarınki hükümet toplantısında müzakeresiyle alınacak kararın yarın akşam saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

24 Nisan 1901

Yıldız Saray-ı Hü mâ yû nu Baş kitâ bet Dâ iresi

Vilayet dâhilinde istihdam olunmak ve hizmet süreleri iki seneden ibaret olmak üzere Trablusgarp vilayeti ahalisinden dahi asker alınması ve iki erkân-ı harbiye zabitiyle Şura-yı Devlet azası arasından seçilecek bir zatın bölgeye gönderilmesi hakkında askerlik komisyonu tarafından kaleme alınmış mazbata zat-ı şahanelerince görölerek taraf-ı sadaretinize iletilmektedir. Bu iş için Şura-yı Devlet azasından Mustafa Zafir beyefendi hazretlerinin görevlendirilmesi zat-ı şahanelerince emir ve ferman buyrulduğu gibi, zabitlerin seçimi de askerlik komisyonu tarafından yapılmıştır. Söz konusu kişilerin memuriyetlerinin devamı boyunca birer misli zamlı maaş almaları, kendilerine ellişer lira harcırah verilmesi uygun görülmüştür. Keyfiyetin hükümetçe müzakere edilerek kararın mazbata ile saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
26 Nisan 1901

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Adapazarı cihetine devamlı olarak bir takım Rus muhacirleri gelmektedirler. O havali ahalisinin yoğunluğu sebebiyle bu muhacirlerin Sakarya nehri sahilinde iskân edilmelerinin münasip olacağı zat-ı şahanelerine beyan edilmiştir. Yurtdışından Osmanlı ülkesine göçmen olarak gelecek muhacirlerin kabul ve iskânları padişah iradesine mütevakkıf bulunduğu hâlde Adapazarı cihetine gelen Rus göçmenlerin izinsiz oldukları anlaşılmaktadır. Bu hâl yerel memurların ya sorumluluk bölgelerinde cereyan eden olaylardan habersiz oldukları veya bu hallere karşı kayıtsız ve müsamahakâr davrandıkları anlamını taşımaktadır. Memuriyet vazifeleriyle ilgili her türlü konuda mesuliyetleri alenen bilinmesine rağmen bu tarz hareketler hoş görülemez. Binaenaleyh söz konusu memurlara gerekli tebligat ve tembihatın yapılması ve bundan böyle usul ve kaidelere aykırı hallerin meydana gelmesine müsaade edilmemesi ve söz konusu göçmenlerin Sakarya Nehri sahilinde iskânları hususunun dahi Muhacirin-i İslamiye Komisyonu'na havale edilerek orada müzakere edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
30 Nisan 1901

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Polis ve jandarma maaşları için her ay verilmesi gereken beş bin liranın muntazam surette ödenmesi hakkında Maliye Nezareti'ne verilen emir üzerine söz konusu Nezaret askeri dairelerin haftalık tahsisatına dokunmamak şartıyla bir ödeme planı çıkarmıştır. Buna göre, Orman ve Maadin Nezareti tahsisatından iki yüz elli bin kuruş, Defter-i Hakani Nezareti'nden seksen bin kuruş, Posta ve Telgraf Nezareti'nden doksan bin kuruşun maliye hazinesine aktarılmasına karar verilmiştir. Böylece, polis ve jandarma maaşları için temin edilecek beş yüz bin kuruşun her ay ilgili daireye aktarılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin

28 Temmuz 1901

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkâtâbet Dâiresi

Ecnebi postalarının yurt dışından zararlı evrak ve kitaplar getirilmesine vasıta olmamaları hususunda mevcut bir karar bulunduğu hâlde, bu kere Hariciye Nezareti'nden gönderilip zat-ı şahanelerince görüldükten sonra taraf-ı sadaretinize iletilen yazıda bu karara uyulmadığı anlaşılmaktadır. Öyle ki, Fransız postaları evrak ve zararlı kitaplar getirilmesine vasıta olmakla kalmayarak, bunların dağıtılması işlemini de yapmaktadır. Emniyet ve asayiş ihlalden başka maksat taşımayan bu türlü zararlı evrak ve kitapların yurda girişinin önlenmesi devletin esas hukuku cümlesinden bulunduğundan keyfiyetin hükümetçe görüşülerek alınacak kararın mazbata ile saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
19 Ağustos 1901

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Kızıldeniz sahili için Hudeyde'de bulunan mevcut gemilere ilaveten tamirleri bitmekte olan Musul ve Şevketnüma gambotlarının dahi bölgeye gönderilmesi kararlaştırılmış ve gerekli kömür dahi tedarik edilmiştir. Yemen sahilleri çok uzun olduğundan yalnız gemi ile güvenliğin sağlanması kabil olamamaktadır. Bu yüzden bir taraftan deniz cihetinden gereken önlemler alınırken, diğer taraftan sahillerin değişik yerlerinde güvenlik kulübeleri tesis etmek suretiyle ve diğer tedbirlerle karadan da muhafazasına itina olunması Yemen vilayetine bildirilmişti. Yemen sahilleri yanında, ehemmiyetçe ona eş değerde olan Cidde ve Basra sahillerinin korunması için de mevcut gemilerin sayısının arttırılması ve diğer güvenlik tedbirlerinin alınması şarttır. Bahriye Nezareti, bütün bunların yapılabilmesi için Bahriye tahsisatına hiç olmazsa on bin lira ilave yapılmasını talep etmektedir. Bu hususta icap edenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
22 Eylül 1901

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Memleketindeki tarlasının hâsılatı ile üç baş keçi ve koyununu gasbetmiş olan Sadık ile diğer işbirlikçileri hakkında gerekli kanuni işlemin yapılması beşinci alay birinci bölük terzisi Onbaşı Çerkesli İsmail tarafından talep edilmektedir. Bunun yanında itfaiye birinci taburunun üçüncü bölüğünden Çankırlı Yakup memleketindeki karısını cebren dağa kaldıran Hasan adlı kişinin cezalandırılmasını isteyen bir dilekçe vermiştir. Birinci fırka ikinci süvari alayı birinci bölük onbaşı Bolulu Mehmed ise köyünde babasını darp edip kız kardeşini dağa kaldıran şahısların kanunen cezalarının verilmesini talep etmektedir. Evvelce de tebliğ edildiği üzere, bu tür davalara çabuk bakılmayıp süruncemede bırakılması, dava sahiplerinin mağdur olarak zat-ı şahanelerinin katına kadar müracaat etmek zorunda kalmalarına yol açmaktadır. Bu durum şayan-ı teessüftür. İşin bu dereceye gelmesine adli mercilerin mi, yoksa mülki memurların mı yol açığının araştırılarak neticesinin bildirilmesi lâzmedendir. Ayrıca zat-ı şahaneleri bu gibi şeylerin meydana gelmesine katiyen razı değildir. Bu yüzden bütün davalara süratli bir şekilde ama aynı zamanda adilane bakılmalıdır. Bundan sonra, bu tür gecikmiş davaların ve insanlara yapılan saldırı ve yolsuzlukların önünün alınması için, adliye memur ve müfettişleri ile ilgili diğer icap eden herkese genel bir tebligat yapılması Padışahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
2 Ekim 1901

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Zararlı yayınlar her tarafta ve tütüncü dükkânlarında satılmaya devam ediliyor. Buna karşı tedbir olmak üzere matbuat idaresinde, hizmetleri görülenlere münasip miktar maaş verilmek üzere, şimdilik birer mecdiye yevmiye ile dört müfettiş ve onar kuruş yevmiye ile birer muavin istihdamı uygun olacaktır. Bunun yanında tiyatro kitaplarıyla defterlerinin tasdiki için idareye başvurulduğunda cüzi bir vergi alınması da münasiptir. Konunun hükümetçe görüşülmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
11 Ekim 1901

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Taşrada bazı mahallerde zuhur eden yangınlar, oralarda itfaiye teşkilatı bulunmadığından çabuk yayılmaktadır. Bundan sonra bu gibi müessif hadiseler mahal bırakmamak için vilayet ve nahiye merkezlerinde Müslüman ve Hristiyan yerli ahalinin namus ehli olanlarından birer itfaiye alayları teşkil edilmesi, bunların bütün araç gereç ihtiyacının da temin edilmesi lâzımedendir. İşbu itfaiye alayları mensuplarının ne şekilde hareket edeceklerine ve her hangi bir uygunsuz halleri olduğunda haklarında ne veçhile muamele yapılmak gerekeceğine dair bir nizamnâme de hazırlanmalıdır. Bu hususta lazım gelenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
4 Kasım 1901

Yıldız Saray-ı Hümayûnu
Başkitâbet Dâiresi

Bu sene Rusya'dan ve Doğu Rumeli'den Ankara, Konya ve Anadolu'nun diğer bölgelerine yerleştirmek üzere deniz yoluyla İzmit'e gelmekte olan göçmenlerin perişan bir hâlde oldukları zat-ı şahanelerince haber alınmıştır. Bu göçmenlerin gidecekleri yerlere rahat bir şekilde sevk edilmeleri ve yollarda perişan olup sefalet çekmelerine meydan verilmemesi için hükümetçe tedbir alınması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
13 Kasım 1901

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu
Başkitâbet Dâiresi

Aydın vilayetinden bildirildiğine göre vilayet kâtibi Fethi Efendi'nin Avrupa'daki fesat komitesiyle ilişkide bulunduğu yapılan tahkikat sonucu anlaşılmıştır. Fethi Efendi'nin Harput'a ve destekçisi İzmirli Mehmed Hasan Efendi'nin Kastamonu'ya sürgün edilmeleri Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
4 Aralık 1901

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Bitlis vilayeti dâhilinde kâin Arak Manastırı'na saklanan eş-
kıyayı abluka altına alan askerlere soğuktan korunmaları için
çay içirilmek üzere çok acele olarak beş bin kuruşun tahsis
edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve ira-
deleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
5 Aralık 1901

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Suriye ve havalisine, vali ve mutasarrıfların ve mülki memurların müsamahası sebebiyle birçok silah ve cephane sokulmaktadır. Bu hâlin devamı, Dürziler'le beraber Arapların ve ahalinin bütünüyle yeni silahlarla silahlanması anlamına gelecek ve ciddi mahzurlar doğuracaktır. Bu bakımdan Beyrut, Cebel-i Lübnan ve Kudüs sahillerinin ciddi surette gözetim altında bulundurulması ve mahalli memurlardan görevini ihmal edenler hakkında lazım gelen muamelenin yapılması Suriye valisi, beşinci ordu müşiri ve ıslahat müfettişi tarafından müştereken gönderilen telgrafta beyan edilmiştir. Memurların dikkatsizliği ve müsamahası neticesi olarak birçok yere bu tarz silah, cephane ve fişğin sokulduğu görülmektedir. Bir örneği de sadrazam hazretlerine gönderilmiş olan numuneden anlaşılacağı üzere silahlar tuğla şeklinde veya başka şekillerde gümrükten geçirilmektedir. Bu hâlin devamı gelecekte vahim olayların yaşanmasına sebep olabilecektir. Dolayısı ile hükümetin meseleyi görüşerek ülkeye silah ve cephane girişini tamamiyle önleyecek tarzda bir karar alarak saraya arzı ve gönderilen numunenin de iade edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
9 Aralık 1901

Belge no: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İrade Hususi*, 91/83, 28 Ş 1319.

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Basra vilayeti için her sene verilmekte olan hafiye tahsisatının bu sene henüz ödenmediği anlaşılmaktadır. Vilayetin mevki ve siyaset itibariyle taşıdığı önem göz önünde bulundurulduğunda söz konusu tahsisata mutlaka ihtiyaç vardır. Emsalleri gibi Basra vilayetine de gereken ödeneğin gönderilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
12 Aralık 1901

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Diğer tezkerede tafsilatı yazılı olduğu üzere, bazı askerler tarafından kumandanları vasıtasıyla saraya gönderilen arzuhal-lerde şikâyet edilen konular vardır. Buna göre; memleketlerinde bulunan mal ve hayvanları zapt ve gasp edilmekte ve adli makamlar bu konuda kanunlara ve hakikatlere aykırı işlemlerde bulunmaktadırlar. Evvelce dahi tebliğ edildiği üzere bu tarz şikâyetleri içeren dilekçeler, dava memurları ve mahkemelerce önemsenmeyip sürüncemede bırakılmaktadır. Mahkemelerin işleri bu şekilde uzatması ve mağduriyetlere sebep olunması merhametli padişahımızın asla kabul edemeyeceği bir husustur. Bir de, adli görevlilerin vukuf, malumat ve sadakat sahibi olmaları, doğru yoldan şaşmamaları gerekmektedir. Dolayısı ile bunların seçiminde son derece dikkatli olunmalıdır. Mesela geçenlerde bir sürü dolandırıcılık yaptığı tespit edilen ve halen Avrupa'da bulunduğu anlaşılan Fuat adlı kişinin vaktiyle İzmir'de sorgu memurluğunda bulunduğu öğrenilmiştir. Adli muamelelerde esas olacak sorgulama kararname tanzim etme hizmetinde bulunmuş adı geçen kişinin memuriyeti sırasında ne gibi haksızlıklar ve yolsuzluklar yaptığı kolaylıkla anlaşılabılır. Gerek adli işlemlerde, gerek memurların seçiminde, adalete son derece değer veren padişahımız hazretlerinin arzularına mugayir şeyler yapılmamalıdır. Bu bakımdan, ilgili makamlara lazım gelen tebligatın yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
21 Aralık 1901

Belge no: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İrade Hususi*, 92/52, 10 N 1319.

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

İslam ve Ermeni'den birçok ahalinin İlkbaharda Rusya'dan Osmanlı ülkesine hicret arzusunda bulundukları mahallinden haber alınmıştır. Hâlihazırda Osmanlı hükümeti Bosna'dan ve Doğu Rumeli'den gelen Müslüman göçmenlerin iskânıyla uğraştığından Rusya'dan gelen yeni muhacirleri kabul edemeyecektir. Bu göçün önünün alınması için şimdiden lazım gelen tedbirlere başvurulması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
23 Aralık 1901

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Konya vilayeti sahillerinde deniz ulaşımının Hacı Davut ve Pandeleon kumpanyalarına münhasır olması mülken ve siyaseten mahzurludur. Bu sebeple, vilayetin sahillerinde muntazaman İdare-i Mahsusa vapurlarının işlettilmesi lüzumuna dair Konya vilayetinden gelen yazı zat-ı şahanelerince görülmüştür. Konunun hükümetçe görüşülerek gereğinin yapılması için Bahriye Nezareti'ne havalesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
30 Ocak 1902

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Yangın çıkarmaktan dolayı müebbeden küreğe mahkum edilip İstanbul hapishanesinde cezalarını çekmekte olan biri on dört yaşındaki Nevşehirli Vasil, Mudanyalı Paminonda ve Ritos ile Yevan Kolcuoğlu namlarındaki dört Hristiyan zat-ı şahanelerince affedilmişlerdir. Lazım gelen muamelenin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
6 Şubat 1902

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Fesat çıkarmış olmaktan dolayı Halep'te mahkemeleri yapıp beş cinayetle mahkûm edilen subayların bilahare beraat ettikleri seraskerlik makamından bildirilmiştir. Yüzbaşı Bahri, Yüzbaşı Abdullah, Mülazım Ahmed, Mülazım Yakup, Kamacı Veli, Alay kâtibi Mehmed Yakup, Tabip Sadık, Süvari Mülazımı Osman ve Piyade Mülazımı Rıza Efendiler her ne kadar beraat etmişlerse de, ahlakları bozulmuş olduğundan mukaddes askerlik hizmetinde bulunmaları caiz değildir. Bu sebeple adı geçen kişilerin askerlik hizmetinden çıkarılıp münasip bir mülki göreve atanmaları Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
8 Mart 1902

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Muhakemat Dairesi ikinci başkanı Ferik Hacı Hüseyin Paşa'nın karısı ile gayrimeşru münasebette bulunmuş olan Salih Çavuş ile paşanın karısının ve gerektiğinde başkalarının davalarına, suçun fenahlığı ve Hüseyin Paşa'ya olan ilgisi hasebiyle Nizamiye mahkemelerinde bakılmasının münasip olmayacağını beyan edip bunların Divan-ı Harpte sorgulanıp yargılanmalarını talep eden 2 Mart 1902 tarihli seraskerlik tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Seraskerliğin talebi pek münasip görünmemektedir. Çünkü Hüseyin Paşa karısını terk etmiş olduğundan işin onunla her hangi bir ilgisi kalmamış olmaktadır. Söz konusu kişilerin Nizamiye mahkemesinde alenen yargılanmalarında bir mahzur olmayıp, bilakis emsaline ibret olacaktır. Bu konuda sadrazam hazretlerinin görüşünün saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
12 Mart 1902

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Batvan aşireti reisi Mehmed Mustafa'nın affedilmesi Bitlis vilayetinden talep edilmesi üzerine adı geçen kişi hakkında aff-ı âli şayan buyrulmuş olup lazım gelen muamelenin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
15 Mart 1902

Rumeli cihetinde bazı vilayetler ahalisi arasında, eski ve çok çirkin bir adet olan kan davası güdenlerin mevcut olduğu, bundan dolayı bazen şurada burada toplanmalar meydana geldiği haber alınmıştır. İyi bir tesir bırakmayacak bu gibi hallerin zararlı olduğu da aşikârdır. Ülkede, adaletsever padişahımız efendimiz hazretlerinin sayesinde, herkesin şeran ve kanunen hakkını savunabileceği mahkemeler vardır. Bütün mülki ve adli memurların görevi de adli ve mülki işleri adalet ve hakkaniyete uygun bir şekilde süratle çözmektir. Aksi hâlde mesul tutulacakları irade ile kendilerine tebliğ olunmuştur. Binaenaleyh kan davası gibi şeylerin olmaması için bölgenin şartlarına göre ve bütün mahalli ahaliyi kapsayacak şekilde bir beyannâme neşredilmesi uygun olacaktır. Bunun Paskalya'dan önce yazılması daha da münasip olacaktır. Bu tarz bir beyannâme müsveddesi hazırlanarak saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
18 Nisan 1902

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Narlıkapı Ermeni Kilisesi ruhani cemaati tarafından yarınki Pazar günü toplanmak üzere birçok Ermeni ileri geleninin davet edildiği haber alınmıştır. Daha önce Ermeniler tarafından gerçekleştirilmiş olan karışıklıklardan önce de bu tarz toplantılar meydana gelmişti. Binaenaleyh Ermeniler'in toplanmasına müsamaha edilemeyeceği gayet açık olup, bu tür şeylerin önü alınması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

13 Temmuz 1902

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Rusya'dan hac vazifesini yerine getirmek üzere gelmekte olan hacılardan, Hicaz demiryoluna yardım adıyla, Sivastopol Şehbenderliği'nce yedişer ruble alındığı gerek ulaşan hususi bilgilerden, gerekse Petersburg Sefareti'nin yazısından anlaşılmaktadır. Bu durum önemli bir suiistimal olup Zaptiye Nezareti'nin tahkikatı da bunu doğrulamıştır. Bu hususun doğruluğu kesinleştiği takdirde kanunen lazım gelen cezanın verilmesi için şehbender Nurettin Bey'in mahkemeye sevk edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
6 Ağustos 1902

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu
Başkitâbet Dâiresi

On altıncı seyyar topçu alayının birinci tabur ikinci bolük dördüncü onbaşı olup ateşli nişan taliminde kaza eseri ağır surette yaralanan Halil oğlu Arif bin Salih'e padişah armağanı olarak Kosova vilayeti tarafından otuz lira verilmesi Padişahımız efendimiz hazretlerinin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
4 Eylül 1902

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Bir süre önce Kırklareli kasabasında katledilmiş olan Hacı Panayot oğlu Banakol'un katilleri mahallince bazı mertebe himaye edilmiş ve adaletin gereği tam olarak yerine getirilmemiştir. Bunun yanında, Kırklareli Sancağı mahkeme reisinin ticaretle iştigal etmekte ve zanlılarla ticari münasebetlerinin bulunduğu, Babaeski istasyonunda komisyonculuk yapan Fokinos biraderlerin defterleriyle şimendifer kumpanyasının sicil kayıtları incelendiğinde bu durumun ispatlanabileceği haber alınmıştır. Söz konusu mahkemeye İstanbul'dan gönderilen azaların varışına kadar bu davaya bakılmasının ertelenmesi elzemdir. Ayrıca, mahkeme reisinin ticaretle iştigal edip etmediğinin tahkik ettirilmesi lüzumuna dair Rumeli vilayeti müfettişliğinden gönderilen telgraf zat-ı şahanelerince görülmüştür. Bir mahkeme reisinin ticaretle iştigali pek çirkin ve gayri caiz olduğundan ona göre lazım gelenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
6 Şubat 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Zat-ı sadaretpenahilerinin malumu olduğu üzere Paskalya'nın birinci günü bazı Ermeni ve Bulgarlar tarafından İstanbul'da bir takım fesat hareketleri gerçekleştirileceği hakkında bir şayia dolaşmaktadır. Dünkü tezkeremizde belirttiğimiz üzere buna karşı alınması gereken tedbirlere ilave olarak, Ermeni Patriği ve Bulgar Eksarhı efendilere tebligat yapılarak, kendi ruhani liderlikleri altında bulunan cemaat efradını, sadakatsiz hareketlere meydan vermemeleri konusunda uyarmalarının hatırlatılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
18 Nisan 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

İstanbul'da on binden fazla Bulgar mevcut olup, bunlar üç vilayet ahalisindendirler ve üzerlerinde eksarhlığın bir tesiri bulunmadığından mütemadiyen gözaltında bulundurulmaları gerekmektedir. Ayrıca Beyoğlu Mutasarrıflığı'ndan bildirildiğine göre bugün bir vapurdan Rusya sefarethanesine yirmi sekiz asker ve bir yüzbaşı gelmiştir ve bu durumun emniyeti tehdit eder bir mahiyeti vardır. Avusturya Sefareti de geçenlerde bir hayli silah nakletmiş olup, bunların şahısların eline geçmesi muhtemeldir. Bilahare diğer sefaretlerin de aynı yolu deneyebileceklerine nazaran bunun önü alınması ve emniyetin sağlanması için sefaretlerin haricen muhafazalarına bir kat daha dikkat edilmesi gerekmektedir. Diğer yandan Bulgarlardan işsiz, güçsüz ve ahlaksız olanlar memleketlerine veya başka taraflara gönderilerek İstanbul şehri temizlenmeli ve bulundukları yerlerde silah, dinamit gibi şeyler olup olmadığının anlaşılması yolunda tedbirler alınmalıdır. Ermeni fesatçıların vaktiyle Bulgarlardan hüsnü kabul görmüş olmaları ve zaten içlerinde zarar vermeye çalışanların bulunduğu nazarı dikkate alınarak onlar hakkında da ihtiyatlı bulunulması gerekeceğinden, keyfiyetin bugün hükümet toplantısında müzakere edilerek verilecek kararın bu akşam arz edilmesi ve işin nezaketi cihetiyle duyulmasına mahal bırakılmaması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
6 Mayıs 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Kosova, Manastır ve Selanik vilayetlerinde Bulgar eşkıyasının melun faaliyetlerine en fazla destek olanlar mektep daskallarıdır. Hal böyle olunca Hristiyan mektepleri birer fesat yuvası hâline gelmişlerdir. Bunun önünün alınması için, Rumeli'deki Bulgar mektepleri daskallarının ellerinde bulunan öğretmenlik diplomaları mahalli maarif müdürleri tarafından incelenip sicil-i ahvalleri araştırılmalıdır. Bunun yanında kendilerinden, Osmanlı Devleti aleyhine ve padişahın rızasına aykırı tedrisatta bulunmayacaklarına, öğrencileri iyi ahlaklı ve sadıkane hâl ve harekette bulunacak şekilde yetiştireceklerine dair kefalet alınmalıdır. Kefil gösteremeyenlerin muallimlikten men edilmesi hususunu ihtiva eden Müşir Ethem Paşa hazretlerinin beyanı zat-ı şahanelerinin malumu olmuştur. Bu konuda sadaretin görüşünün saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
13 Mayıs 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Polis maaşları için ayrılmış olan ödenekten vakit ve zamanında faydalanılamadığı ve bundan dolayı polislerin idarece zor durumda kaldıkları Zaptiye Nazırı Paşa hazretleri tarafından zat-ı şahanelerine arz edilmiştir. Memleketin asayiş ve inzibatının muhafazası vazifesiyle mükellef bulunan polislerin maaşlarının muntazaman ödenmesi suretiyle sıkıntıların giderilmesi gerektiğinden, icap edenin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
7 Haziran 1903

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkîtâbet Dâiresi

Zat-ı sadaretpenahilerinin malumu olduğu üzere sokakta, kahvehane ve meyhane gibi umumi yerlerde alenen içki içilmesi daha önceden irade-i şahane ile yasaklanmıştı. Bu yasağın memnuniyetle gözlenen faydalarının cümlesinden olmak üzere o zamandan beri cinayet olayları hayli azalmıştır. Fakat bir müddetten beri söz konusu yasağın uygulanmasına itina gösterilmediği gibi, alenen içki içtikleri görülerek zabıta memurları tarafından engellenmeye çalışılan kişilerin utanmayarak münasebetsiz sözler sarf ettikleri görülmektedir. Yine, şeran örtünme yaşında bulunan bazı kızların açık bir şekilde gezmekte oldukları, bir takım çocukların da başlarına siper-i şems adıyla münasebetsiz şeyler giydikleri duyulmaktadır. İçkinin yasaklanmasından dolayı pek çok hayırlı netice elde edilmiş olmasına ve bunun şeran yasaklanmasındaki hikmet de bu suretle ortaya çıkmasına nazaran, bu konudaki yasağın devam etmesi elzemdir. Bunun yanında, İslam şiarına uygun olmayarak meydana gelmekte olan münasebetsiz hallerin de tekrarlanmasının önüne geçmek icap edeceğinden ona göre tedbir alınması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

26 Temmuz 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Debre mülhakatında eşkıya tarafından gerçekleştirilen teca-vüz ve saldırılara karşılık olmak üzere yapılan askeri harekâtın tafsilatına dair Rumeli vilayeti müfettişliğinden gönderi-len telgrafın mündericatinın bazısında, ahalinin askerle bir-likte hareket ederek eşkıya üzerine gittiği anlaşılmaktadır. İslam ahalinin bu konuda müdahil olmaması gerektiğinin Rumeli'deki valilere tebliği edildiğine dair 9 Ağustos 1903 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince göröl-müştür. Eşkıyanın def edilip cezalandırılması gibi esasen as-keriyeye ait olan bir vazifeye ahalinin müdahalesi caiz olma-yacağından ona göre gereğinin yapılması lazımdır. Şu kadar ki; askerlik mesleğine gönüllü olarak katılıp hizmet etmek isteyenlerin kabulü zaten kurallara uygun ve örneği görü-len hadiselerdendir. Bu konuda kurallar dairesinde hareket edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve ira-deleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
11 Ağustos 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkâtâbet Dâiresi

Fransız ve İngiliz konsoloslarının iddialarına göre, Erzincan civarında bir Ermeni manastırına Kürt elbiseli Müslümanlar girip dördü ağır olmak üzere sekiz Ermeni'yi yaralamışlardır. Bunun üzerine Erzurum vilayetince yapılan tahkikatta söz konusu iddianın gerçek olmadığı, konsoloslar tarafından kasten uydurulduğu anlaşılmıştır. Bu konu ile ilgili olarak Erzurum vilayetinin yazısı taraf-ı sadaretinize gönderilmekte olup, bu iftira karşısında devlet olarak nasıl bir fayda temin edilebileceğinin bildirilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
11 Eylül 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Şirket-i Hayriye'nin posta görevi yapan her vapurunda bir polis ile iki jandarma bulundurulması hakkındaki irade neticesi yapılan tebligat üzerine Zaptiye Nezaretî'nden gelen tezkerede söz konusu vapurlara birer polis memuru konulmuş olmakla beraber, jandarma teminindeki güçlükten söz edilmiştir. İstanbul'daki jandarma alayının mevcudu bin altmış yedi neferden ibaret olup, bunlar da bazı mühim mevkilerde ve karakollarda kullanılmaktadırlar. Sirkeci'den Küçükçekmece'ye kadar olan demiryolu hattının köprülerinin hakkıyla muhafazası yüz yirmi nefer jandarma gerektirmektedir. Hâlbuki jandarmaya rağbet eden bulunmadığından gerek Şirket-i Hayriye, gerek İdare-i Mahsusa vapurlarına konulmak ve demiryolu hattı ile suyollarının hain saldırılardan korunmasını temin için geçici olarak üç yüz polis alınması gereği arz edilmiştir. Bu konuda icap edenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
12 Eylül 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Fesatçı takımının son bir teşebbüs olarak alçakça bir harekete girişip İstanbul, Selanik, Atina ve Berlin’de veba mikrobunu yayıp kimyasal maddeler kullanacaklarının ve veba mikrobunun Sofya’da doktorluk yapmakta olan Ayvanov adında bir Bulgar tarafından hazırlandığının Bulgaristan komiserliğince haber verildiğine dair 16 Eylül 1903 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahaneleri tarafından görüldü. Fesatçıların bu hain teşebbüsleri bütün insanlık âleminin zararına yol açacağına nazaran, Bulgaristan komiserliğince Sofya’daki yabancı devletler konsoloslarına bu konuda bilgi verilip kamuoyunun fesatçıların niyetleri hakkında uyarılmaları ve bunun yanında Atina ve Berlin’deki Osmanlı sefirlerinin de Yunan ve Almanya hükümetlerine gerekli tebligatta bulunmaları ve bir de veba mikrobunu ile kimyasal maddelerin bazı eşyalar ile beraber gümrüklerden geçirilmesi ihtimaline karşı bir tedbir olmak üzere sınır gümrüklerinde birer doktor bulundurularak muayene hususunda dikkatli olunması Padişahımız Efendimiz Hazretleri’nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
17 Eylül 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Gülhane hastanesinde meydana gelen Almanyalı aşçı kadına tecavüz edilmesi hadisesi hakkında Almanya Sefareti maslahatgüzarı ile baş tercümanı tarafından yapılan beyan ile kendilerine verilen cevabı ihtiva eden 29 Eylül 1903 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görüldü. Bu olayda Alman kadına tecavüz edenlerin cezalandırılması ve mağdura bir miktar tazminat ödenmesi münasiptir. Fakat sefaretin, açılması lüzumundan bahsettiği Haydarpaşa'daki Mekteb-i Tıbbiye binası devletçe inşa edilmiştir ve açılıp açılmaması devletin kendi tasarrufundadır. Bu konuda kimsenin müdahalesi kabul edilemez. Zaten bu konunun aşçı kadının tecavüze uğraması ile hiçbir ilgisi de yoktur. Bu durumda, kadına tecavüz edenlerin ve ona yardımcı olanların cezalandırılması ve mağdura tazminat ödenerek işin uzamasına meydan verilmemesi için lazım gelenlerin süratle yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
30 Eylül 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Prizren ve Priştine taraflarında redif taburlarının razı olunmayacak hareketlerde bulunmaları sebebiyle bölgede asayişin tamamen yok olduğu, bu taburların yerel yetkilileri tehdit ettikleri ve Hristiyanlara saldırıda bulundukları, Ferik Şemsi Paşa'nın olaylar karşısında aciz kaldığı tarzındaki haberler sadaret tarafından zat-ı şahanelerine iletilmiştir. Buna karşılık Prizren'de bulunan Ferik Şemsi Paşa'dan gelen ve zat-ı şahanelerince görülen ve bir sureti tarafınıza gönderilen telgrafta bu haberlerin uydurma olduğu bölgede asayişin berkemal bulunduğu bildirilmektedir. Bu hususun bilinmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
1 Ekim 1903

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Sırbistan'da bulunan Müslüman ahalinin Sırlar tarafından ne şekilde katledildiklerine ve saireye dair Rumeli vilayeti müfettişliğinden gelen telgrafın takdimini öngören 4 Ekim 1903 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görüldü. Bir takım günahsız insanların böyle korku içinde bırakılmasına göz yummak mümkün olmayacağı gibi, “müminler kardeşler” fermanına uygun hareket etmek de dinen farz olan hallerdendir. Bu sebeple Sırbistan'daki Müslüman ahalinin Osmanlı ülkesine göç edebilmeleri için sefaretçe gereken kolaylığın sağlanması ve saldırıdan kurtarılmaları Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
5 Ekim 1903

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Ammare'de asayişin temini için mutasarrıfın hemen işten el çektilerilerek Basra'ya gönderilmesi gerektiği Basra vilayetinden bildirilmiştir. Mutasarrıfın görevden alınarak hemen Basra'ya gönderilmesi ve yerine ehliyetli bir zatın tayin edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
13 Ekim 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Bazı kişiler tarafından Osmanlı ülkesi sahillerine silah, yasak ve zararlı eşya ve evrakların çıkarılmakta olduğu ve hatta çimento fiçileri içine dinamit konularak ülkeye sokulduğu haber alınmıştır. Bu işin önünün alınması için Anadolu, Rumeli ve Suriye sahillerinde belirlenmiş on iki mıntıkada karakollar inşa etmek amacıyla inceleme ve keşif yapmak üzere askeriye, bahriye ve dâhiliye dairelerinden memurlar tayin edilecektir. Bunların harcırahlarıyla inşa olunacak karakolların masrafları Gümrükler idaresince karşılanacaktır. Mahalline gönderilecek memurlara vilayetlerce kolaylık gösterilmesi ve refakatlerine her zaman beş-altı muhafız verilmesi gerekmektedir. Bu hususlar ilgili komisyonca arz edilmiş ve zat-ı şahanelelerinin malumu olmuştur. Söz konusu memurların maaşlarına bir misli zam yapılmalıdır. Nizami harcırahları üç kat arttırılmalı ve her birine biner kuruş hafiye tahsisatı ödenmelidir. Konunun buna göre değerlendirilip Çarşamba günkü hükümet toplantısında müzakere edilmesi ve alınacak karar çerçevesinde memur isimlerinin belirlenmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
19 Ekim 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Pire'den İzmit'e gelen Avusturya vapurundan kaçakçılar tarafından gece çıkarılırken on sekiz torba barut, fişek, dinamit fitili ve dinamit ele geçirilip karaya çıkan kaçakçılar yakalanmışlardır. Diğer kaçakçıların vapurdan çıkmadıkları için ele geçirilemedikleri haber alınmıştır. Bu gibi patlayıcı maddeleri memleket dâhiline sokup bu yüzden asayişin ihlal edilmesine ve büyük çaplı cinayetler işlenmesine sebep olan kaçakçılar hakkında diğerlerine ibret olacak derecede şiddetli ceza verilmesi gerekmektedir. Bu hususta bir özel bir kanun maddesi hazırlanarak hükümetçe görüşülmesi ve kararın Pazar günü saraya arz edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
20 Ekim 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Fesat komiteleri tarafından Osmanlı ülkesine sokulan dinamitin ekseriya çimento fiçilerine konulduğu, bunun için dinamit ile çimentonun sıkletleri arasındaki benzerlikten faydalanıldığı anlaşılmıştır. Bu konuda yapılan tahkikat üzerine Macaristan'dan gönderilen ve Loyd kumpanyası vapurlarıyla nakledilen çimentolar bundan sonra fiçi içine konulmayıp kurşun mühürlü çuvallarla nakledilmiştir. Bunların kumpanya tarafından kontrol edilebilmesi için, gemiye yükleme işleminden sonra muhteviyatı incelenerek bununla ilgili bir zabıtnâme hazırlanmasına Loyd kumpanyasınca karar verilmiş bulunmaktadır. Kumpanyanın aldığı bu tedbir üzerine fesat komitelerinin başka yollar arayacakları tabiidir. Bu bakımdan, dinamitin kaçak olarak ülkeye girişine engel olmak üzere esaslî bir çare bulmak için, Loyd kumpanyasınca alınacak meşru tedbirin Avrupa'da dinamit imal edilen sair mahallerde ve bunun nakledileceği iskelelerde dahi uygulanmasının elçiliklerce teminat altına alınması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
21 Ekim 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Cuma-i Bâlâ'nın Şuşice köyüne, asker elbisesi giymiş olan ve Arnavutça konuşan otuz kadar şahsın gelip bir takım tehditler savurduktan sonra gece çorbacılarından birinin evine ve dükkânına girerek eşyaları yağma ettikleri, fakir köylüyü öldürerek kaçtıkları haber alınınca cezalandırılmaları için derhal üzerlerine asker sevk edilmiştir. Seraskerlik makamınca arz edilen bu bilgiler zat-ı şahanelerinin malumu olmuştur. Bu husus gayet mühim olup, eşkıya bir taraftan yağma ve çapulculuk yaparken, diğer taraftan Osmanlı askerini töhmet altında bırakmayı amaçlamaktadır. Bu şakiler behemehâl yakalanıp olayın aslı gazetelerle duyurulmalı ve konsoloslara da bilgi verilmelidir. Bu şekilde bunların Osmanlı askerine sürmek istedikleri leke ortadan kaldırılabilecek ve devletin hakları korunmuş olacaktır. Eşkya yakalandıktan sonra güzelce ve etraflıca sorgulanmalı, ifadeleri Avrupa gazetelerine ve konsoloslara duyurulmalıdır. Böylece askere atfedilmeye çalışılan mezalimin asıl faillerinin kimler olduğu kamuoyu tarafından da anlaşılacaktır. Meydana çıkarılacak hakikatlerin Türk gazetelerinde de neşredilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
29 Ekim 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Bulgaristan Emirliği ahiren askeri kuvvetinin bir kısmını terhis ettiği gibi, kış mevsiminin yaklaşması sebebiyle, dağıttığı kuvvetlerini de tekrar toplayarak bir saldırı hareketinde bulunabilmesi ihtimal dışındadır. Rumeli işleri hakkında iki devlet arasında doğrudan doğruya müzakere cereyan etmekte iken Bulgaristan emirliğinin saldırıda bulunmaması tabii olduğuna göre Anadolu'da silah altında bulundurulana dört redif fırkasının terhisinde bir mahzur yoktur. Yukarıdaki bilgileri ihtiva eden 3 Kasım 1903 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Söz konusu dört redif taburunun silah altında bulunmalarına gerek duyulmadığı anlaşılmakla keyfiyetin hükümetçe görüşülerek mazbata ile saraya arz edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
3 Kasım 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Rus vapuruyla Sivastopol'dan gelen üç yüz kırk yedi kişilik Kırım göçmen kafilesinin İskenderun cihetlerinde iskân edilmek üzere hemen oraya sevk edilmeleri zat-ı şahanelerince 10 Aralık 1903'te emredilmişti. Hal böyle iken söz konusu muhacirlerin halen sevk edilmedikleri, ekmeksiz bırakılarak aç bir hâlde kaldıkları haber alınmıştır. Bu konudaki padişah emrinin yerine getirilmesi için süratle hareket etme gereği ile beraber, göçmen dairesince bunların iaşelerinin de derhal temin edilmesi yoluna gidilmesi ve sonucun zat-ı şahanelerine arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
12 Kasım 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Vilayat-ı Selase (Selanik, Manastır, Kosova) dâhilinde cezaevinde yatmakta olan Müslüman ve Hristiyan mahkûmların sayısı ile ne kadarının hüküm giymiş ve ne kadarının henüz mahkemesinin devam etmekte olduğunun bildirilmesi hakkındaki padişah iradesi üzerine Rumeli Müfettişi paşa hazretleri tarafından takdim kılınan defter ekte taraf-ı sadaretinize gönderilmiştir. Söz konusu vilayetlerde ilan edilmesi kararlaştırılmış olan genel aftan hem Müslüman hem de Hristiyan ahalinin faydalanabilmesi için defterdeki listeye göre bir işlem yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
25 Kasım 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Rusya vapuruyla Sivastopol'dan gelen on iki hanede, altmış bir nüfus Kırımlı ve on yedi hanede, yetmiş iki nüfus Dağıstanlı göçmenin bir an evvel İskenderun'a sevkleri Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
1 Aralık 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Bulgaristan'da bulunup imtiyaz hattını geçerek halkı kıskırtan ve asayiş ihlal eden eşkıya reislerinin para gücüyle elde edilmesi için akla gelen çare denenmiş bir tedbir olarak pekâlâ uygulanabilir. Şöyle ki; İngilizlerin Hindistan'da, Transval'de, Afrika'da velhasıl kendilerine ait olan bütün müstemleke-lerde bu tarz bozgunculuk yapan kişileri asker ve silah gücü kullanmak yerine para kuvvetiyle elde ettikleri biliniyor. Mesela, bu şahısları ölü veya yaralı olarak yakalayanlara nakdi mükâfat verileceği, şayet şahıslar kendiliklerinden teslim olurlarsa nakden mükâfatlandırılacakları ilan edilmektedir. İngilizler bu uygulama ile bozguncuk yapanları engellemeyi başarmıştır. Keza Fransızlar da aynı şekilde hareket etmektedirler. Avusturya'nın Bosna'da ne şekilde sükûneti sağladığı da malumdur. Hal böyle olunca Osmanlı Devleti'nin Bulgar çete reislerini ele geçirmek için bu tedbire tevessül etmesi gayet normaldir. Hatta çete mensupları arasında arkadaşını yakalayıp teslim edeceklerin bile bulunabileceği aşîkârdır. Bu bakımdan, konunun hükümetçe mahirane bir suretle müzakere edilmesi ve varılacak kararın sadrazam hazretleri tarafından hususi tezkere ile saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
7 Aralık 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Beyoğlu'nda Tepebaşı bahçesinde Fransız komiği Koket'in sahne üzerinde: "Ülke reform istiyor. Eğer hükümet reform yapmazsa halkın kendisi yapar. Zira içinde bulunduğumuz çağ her şeyin modern olmasını gerektirmektedir" tarzında bir cümle sarf ettiği haber alınmıştır. Böyle münasebetsiz sözlerle halkın fikirlerinin ve zihninin bulandırılması gayri caiz görülmüştür. Bu konuda gereken tahkikatın yapılıp, böyle münasebetsiz ifadelerin kullanılmasına meydan ve mahal verilmemesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
8 Aralık 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Konya vilayeti merkez hapishanesinde mahkûmlar arasında zuhur eden kavga alınan tedbirler sayesinde önlenmiştir. Bundan evvel de bir iki defa meydana gelmiş olan bu tür olayların tekrarının önüne geçilmesi, hapishanenin esasen dört yüz kişilik olduğu hâlde içinde yedi yüz mahkûm bulundurmamaktan geçmektedir. Neredeyse kapasitesinin iki misli mahkûm barındıran hapishane binasının genişletilmesi ve zabıta kuvvetlerinin sayısının artırılması gerekmektedir. Bu amaçla daha önce gönderilmiş olan elli beş bin kuruşluk tahsisatın sarfıyla bazı ilave inşaatlara başlanmış ve zabıta kuvvetinin artırılması için Dâhiliye Nezareti'ne başvurulmuştur. Konya valiliğın gönderdiği bu bilgiler zat-ı şahanelerinin malumu olmuştur. Ancak dört yüz mahkûmu barındırabilecek bir hapishanede böyle bir izdihamın mevcut olması merhametli padişahımızın razı olduğu bir şey değildir. Zat-ı şahaneleri, zıkr olunan hapishanenin, insaniyetin ve medeniyetin icap ettirdiği bir hâle getirilmesini, mahkûmların duçar oldukları olumsuzlukların giderilmesini sağlayacak bir mükemmelikte olmasını arzu etmektedirler. Bunun için, yüz bin kuruş sarfedilerek, hapishanenin istenen vasıflara sahip olacak şekilde genişletilip tamir edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
31 Aralık 1903

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Deçan Manastırı papazlarından olup tedavi olmak amacıyla İpek'e gelmiş bulunan bir Sırp rahibin dönüşü sırasında katledilmesinden dolayı alınan tedbirlerden söz eden 7 Ocak 1904 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görüldü. Ferik Şemsi Paşa'nın bildirdiğine göre adı geçen papaz, yanında bir arkadaşıyla beraber İpek'ten yola çıkmış, ana yolu takip etmeyerek dağ yolunu tutmuş, Deçan yakınındaki köprüden geçtikten sonra yukarıdaki taş bir geçide geldiği anlaşılmıştır. Yanındaki arkadaşının ifadesine göre, tam bu esnada atılan üç kurşundan ikisinin başına isabet etmesiyle papaz hayatını kaybetmiştir. Fakat olay yerine gönderilen askeri müfreze bölgede kimseyi görmediği gibi hiçbir ize de tesadüf etmemiştir. Bu durumda papazın arkadaşı tarafından öldürülmüş olması da ihtimal dâhilindedir. Bu husus dahi nazarı dikkate alınarak gereken tahkikat süratli bir şekilde yapılmalıdır. Katilin bir an evvel ortaya çıkarılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
9 Ocak 1904

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Hac alayı için Beyrut vilayetinden gönderilmesi mutad olan süvari jandarma bölüğünün yetersizlik nedeniyle bu yıl gönderilemeyeceği haber alınmıştır. Suriye vilayetinden de surre alayı için her zamankinden daha fazla jandarma neferi gönderilemeyeceği vilayetten bildirilmiştir. Hac alayının güvenliğini temin maksadıyla bir bölük jandarma müfrezesinin bölgeye gönderilerek bunların dönüşüne kadar lüzumu miktar jandarma neferi kaydedilip istihdamları Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
10 Ocak 1904

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Askeri yolların süratli bir şekilde Şubat ayına kadar mukemmel hâle getirilmesi hakkındaki padişah emrinden sonra yapılan tebligatlar üzerine bazı ifadeleri ihtiva eden müfettiş paşanın telgrafından söz eden hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görüldü. Bulgarların ihtiyaç halinde muntazaman askeri sevkiyat yapabilmek amacıyla kendi yollarını imtiyaz hattına kadar tamamen inşa ettikleri malumdur. Bulgarlar tarafından düşmanca bir tavır alınarak askeri harekâta girişilmesi halinde Osmanlı Hükümeti'nce mukabele etmek üzere gönderilecek askeri kuvvetlerin sevk ve idaresi için ihtiyaç duyulan yollar henüz vücuda getirilmemiştir. İşbu yollar inşa olunmazsa, alınacak diğer askeri tedbirlerin hiçbir işe yaramayacağı askeri uzmanlar tarafından bildirilmektedir. Malum olduğu veçhile Bulgar komitelerinin ilkbaharda yeniden tecavüze kalkışmaları muhtemel olduğundan Osmanlı Devleti'nce gereken tedbirlerin alınması lüzumu bazı sefirler tarafından da ifade edilmiştir. Bu sebeple Bulgar imtiyaz hattına kadar olan yolların seri olarak kâmilin inşası lazımdır. Şayet civar vilayetlerden amele getirtilmesine ihtiyaç duyuluyorsa bunun için de gereken ne ise yapılmalıdır. Velhasıl, söz konusu yolların az zaman zarfında tamamlanması gerektiğinden, keyfiyetin bugünkü hükümet toplantısında müzakere edilerek alınacak kararın saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
15 Ocak 1904

Belge no: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İrade Hususi*, 112/ 119, 27 L 1321.

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Müşir ve Ferik rütbeleri arasında diğer bir rütbenin ihdası lüzumuna dair zat-ı şahanelerinin iradeleri üzerine Teftiş-i Askeriye Komisyonu reisi Müşir Ethem Paşa hazretlerinin başkanlığında toplanan özel komisyonca tanzim ve takdim edilen raporda belirtildiğine göre: Ecnebi ordularının hemen tamamında Müşir ve Ferik rütbeleri arasında bir rütbe mevcuttur. Bunun Osmanlı ordusuna da tatbiki faydalı olacaktır. Yeni ihdas edilecek bu rütbe sahibinin “Mümtez” veya “Birinci Ferik” olarak yâd edilmesi ve resmi elkabının “atufetlu” olarak belirlenmesi uygundur. Resmi protokoldeki yerinin sudurdan sonra ve rütbe-i bâlâ ricalinden evvel olması münasıptır. Geliri, Müşir ve Ferik tahsisatının arasında olacak şekilde maşının dokuz bin kuruş, tayınatı günlük on yedi çift ekmek, iki kıyye piring, bir kıyye yüz dirhem sadeyağ ile üç buçuk kıyye etten ibaret bulunacaktır. Bu rütbe sahibinin alâmetifarikasına gelince; müşirler gibi olup dört dikey sarı sırma şeridi yanlamasına kesen diğer dört şeritten iki kenardakilerin sarı ve iki ortadakilerin beyaz sırma şerit olması ve kaputa konulan ve omuza takılan apoletlere dahi müşirlerin işareti gibi üç yıldız konularak ancak ortadakinin beyaz olması zat- şahanelerine arz edilmiştir. “Birinci Ferik” tabiri daha uygun olacağından keyfiyetin hükümet toplantısında müzakere edilerek alınacak kararın bu akşam saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri’nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
16 Ocak 1904

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Vilayat-ı Selase (Selanik, Manastır, Kosova) jandarma teşkilatının düzenlenmesi amacıyla devletçe görevlendirilen General Corcis'in hizmetinde büyük devletlerden birer subayın da bulundurulması söz konusudur. Bu subaylara hazineden maaş verilmesi halinde maaşları General Corcis'in iki misli tutarında olacaktır ve bu konuda karar zat-ı şahanelerince verilecektir. Bu hususu vurgulayan 31 Ocak 1904 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Adı geçen subayların Corcis'ten iki misli fazla maaş almaları lüzumsuz bir uygulama değildir. Gerçi bu durum hazine için bir fedakârlık anlamını taşısa da siyasi faydaları çok önemlidir. Dolayısı ile bu yönde alınmış olan karar tamamen muhafaza edilmelidir. Yani, görevlendirilecek birkaç ecnebi subay Osmanlı Devleti üniforması giymek şartıyla kendilerine hazineden maaş ödenecektir. Buna göre gerekenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
1 Şubat 1904

Yıldız Saray-ı Hümayûnu
Başkitâbet Dâiresi

Medine-i Münevvere'de görevli askerlerin maaşlarının ödenmesi için gereken üç bin liradan geriye kalan iki bin liranın, resmi bir vasıta olan vilayetin mesuliyeti altında olmak üzere, Hicaz vilayeti marifetiyle mahalline ulaştırılması münasip olacaktır. Bu bakımdan söz konusu miktarın Kredi Liyone Bankası vasıtasıyla Hicaz vilayetine hemen gönderilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
2 Şubat 1904

Mekke-i Mükerreme'den Medine-i Münevvere'ye gitmekte olan hacı kafilesi için lazım gelen develerin ücreti Hicaz vilayeti ve Mekke emirliğince tayin edilmiş iken deveçiler birkaç seneden beri kuraklık ve yüksek fiyatlar sebebiyle söz konusu ücrete razı olmamaktadırlar. Bunun sonucu olarak Mekke-i Mükerreme'ye bir saat mesafede bulunan bir yerde hacı kafilesini altı bin deve ve saire ile beraber orada terk etmişlerdir. Bunu fırsat bilen urban eşkıyası kafiyele saldırmış, saldırının defi için üzerlerine asker gönderilerek eşkıya dağıtılmışsa da bu sırada bazı kayıplar meydana gelmiştir. Fırar eden deveçilerin de Cidde'den gelen hacı kafilesine taarruz etmeleri üzerine derhal asker sevk edilmiş ise de askerin gelmesine kadar kaledeki eşya eşkıya tarafından yağmalanmış ve bu hâlden dolayı hacılar büyük korku yaşamışlardır. Bu tür olaylar yaşandığı için bu sene Medine kafilesinin gönderilmemesi güvenlik zafiyeti gibi fevkalade kötü tesir yapacak bir sonuç doğuracağından, Mekke Emiri Paşa hazretleriyle birlikte gösterilen çabalar neticesinde kafiye tertip edilip muvaffakiyetle yolculuğun gerçekleştirildiği Hicaz vilayetinden bildirilmiştir. Hicaz valiliği ayrıca bu tarz olayların tekrarlanmasının önüne geçilebilmesi için gereken önlemlerin alınması ve bölgeye yeteri kadar asker gönderilmesi lüzumundan da bahsetmiştir. Hal böyle olunca, Seraskerlik ve Dâhiliye Nezareti'nin Hicaz vilayeti ile temasa geçerek ne kadar asker ihtiyacı olduğunun öğrenilmesi ve bu ihtiyacın giderilmesi

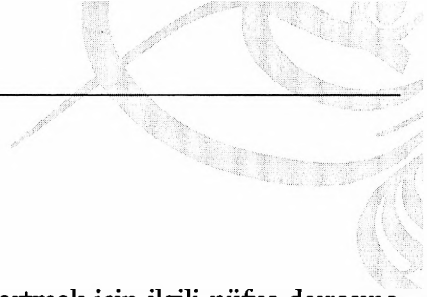
elzemdir. Bunun için yapılacak faaliyetlerin anında zat-ı şahanelerine duyurulması da gerekmektedir. Hicaz'daki asker noksanlığının giderilmesi konusunda en ufak ihmal ve gevşekliğı görülenler hilafet ve padişahlık makamlarına ihanet etmiş muamelesi göreceklendir. Bu konuda ilgili makamların Sadaretçe uyarılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
6 Şubat 1904

Osmanlı Devleti tarafından Rumeli’de Vilayat-ı Selase’de jandarma teşkilatının düzenlenmesi amacıyla görevlendirilen Ferik Corcis Paşa hazretlerinin jandarma dairesinde nezdine gelen bazı düvel-i muazzama subaylarının kendi ülkelerinin subay kıyafetini giyinmiş oldukları, bunların Osmanlı jandarmasını düzenleme ile görevli oldukları hâlde bu şekilde giyinmelerinin anlaşılamadığından söz eden seraskerlik yazısı zat-ı şahanelerince görülmüştür. Gerçekten de serasker paşanın bu ifadesi gayet yerinde olup, söz konusu subaylar Osmanlı Devleti’nden maaş almakta olduklarını unutmayıp Osmanlı subayı üniforması giymek zorundadırlar. Bu husus daha önce de emir ve ferman buyrulduğundan, gereğinin yerine getirilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri’nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
11 Şubat 1904

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Nüfus hüviyet cüzdanı çıkartmak için ilgili nüfus dairesine başvuranlardan iki şahit istendiği zat-ı şahanelerinin malumu olmuştur. Ancak, bir hane tarafından nüfus hüviyet cüzdanı çıkartma talebinde bulunulduğunda o hane sahibi ile mahalle imamı tarafından verilecek ilmühaber yeterli olmalı ve ona göre işlem yapılmalıdır. Öyle iki şahit aranması gibi teferruata ihtiyaç yoktur. Bu konuda münasip bir usulün kabul edilerek uygulanması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
20 Şubat 1904

Yıldız Saray-ı Hümayûnu
Başkitâbet Dâiresi

İşlediği cinayetten dolayı Prizren Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi kararıyla Eylül 1895'ten beri Rodos hapishanesinde mahpus bulunan Kalkandelenli Behzad bin Receb'in af talebi zat-ı şahanelerince kabul edildiğinden lazım gelenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
21 Şubat 1904

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Musul vilayeti dâhilinde aşiretlerin ıslahıyla aralarında meydana gelen ihtilafların giderilememesinden dolayı söz konusu aşiretler köylere tecavüzlerde bulunarak çiftçilerin mallarını ve hayvanlarını gasp etmektedirler. Hazine-i Hassa Nezareti'nden verilen bilgiye göre ciddi tedbirler alınarak bu durumun önüne geçilmezse, soygunlar giderek artacak, hazine gelirleri dahi bundan olumsuz etkilenecektir. Musul vilayeti dâhilindeki aşiretlerin şartların gerektirdiği şekilde ıslah edilerek mahalli asayişin sağlanması ve gasp edilen malların bulunarak sahiplerine iadesi için lazım gelen tedbirlerin sü-
ratle alınması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
24 Şubat 1904

Taluri cihetinde İnıkyan köyüne Ermeni çetelerinden on dört kişi gelerek üç Müslüman'ı katledip bir takım İslam kadınlarını alıp götürdükleri ve kendileriyle beraber hareket etmeyen Müslümanları öldürerek evlerini yakacakları tehdidinde bulundukları, bu şekilde davranma sebeplerinin Müslüman ahaliyi bir Ermeni köyüne saldırtmak amacını taşıdığı Dördüncü ordu komutanlığından bildirilmiştir. Diğer taraftan Bitlis vilayetinden gelen yazıda ise: Sasun dâhilindeki bazı aşiretlerin halkının Ermeni çetelerinden intikam almak amacıyla birleşmek istedikleri, Ermeni çetelerinin katliamları karşısında müteessir olan Kürt halkının teskin edilebilmesinin ancak hükümetin icraatı ile mümkün olabileceği beyan edilmiştir. Bu hususların hükümete de bildirilmiş olması tabiidir. Buna rağmen şimdiye kadar hükümetçe ne tür tedbirler alındığı hakkında zat-ı şahanelerine hiçbir bilgi verilmemiştir. Hâlbuki bu olayların halen ve gelecekte büyük zararları görülecektir. Bu sebeple acilen gereken tedbirler alınmalıdır. Bu tedbirler alınırken ahalinin işe karıştırılmaması son derece önemlidir. Gerçi evvelce, vilayetten gösterilen lüzuma binaen ve askeri komisyonun kararına uygun olarak, Bitlis taraflarında mevcut kuvvetin yedi tabur daha ilavesiyle artırılması, hakimane bir tavırla hareket ederek ahali işe karıştırılmadan uygunsuzluğun önüne geçilmesi ve çete reislerinin yakalanması cihet-i askeriye tebliğ edilmişti. Fakat fesat ateşinin günden güne yaygınlaşmaya devam ettiğine dair

mahallinden bu defa bilgi gelmesi üzerine tedbir alma ihtiyacı ortadadır. Buna göre; Dördüncü ordudan iki redif livasının talim ile meşgul bulunmak ve asayişin temin ve muhafazası için kendilerinden istifade edilmek üzere silah altına alınması bu defa yine cihet-i askeriye tebliğ edilmiştir. Hükümetçe de, vilayet ile görüşülerek mahalli huzur ve asayiş sağlayacak tedbirlere başvurulması ama öyle ahalinin işe karıştırılması gibi şeylere katiyen meydan verilmemesi, çete reislerinin ve eşkıyalık yaptıkları sabit olan şahısların ele geçirilmesi, bu arada kaçırılan Müslüman kadınların hemen kurtarılmasının sağlanması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

27 Şubat 1904

Yıldız Saray-ı Hümayûnu
Başkitâbet Dâiresi

İkinci ve Üçüncü ordular telgraf bölüklerinin haberleşme temini için ihtiyaç duydukları alet ve eşyanın üç yüz seksen üç bin dört yüz otuz dokuz kuruşa tedarik edilebileceğini beyan eden Seraskerlik tezkiresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Söz konusu meblağın Teçhizat-ı askeriye dairesinden temin edilip ihtiyaç duyulan aletlerin hemen satın alınması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
2 Mart 1904

Babîâli civarında Ermeni milletinden birinin dükkânında, mahkeme kararıyla idam edilmiş bir Ermeni'nin fotoğrafının asılı olduğu haber alınmıştır. Bu fotoğrafta mahkeme savcısı ve diğerlerinin eşkâli de bulunmaktadır. Söz konusu fotoğrafın asılmasına sıradan bir olay gibi bakılıp, iş kanun hükmünün icrasından ibaret olarak değerlendirilip itiraza mahal olmadığı düşünülebilir. Fakat böyle bir fotoğrafın herkesin gelip geçtiği Babîâli yakınında bulunan bir yerdeki dükkâna asılması şayan-ı dikkattir. Oradan nice zabıta memuru geçmekte iken onların bu fotoğrafa kayıtsız kalmaları teessüf edilecek bir durumdur. Dükkân sahibinin bu fotoğrafı oraya asması, adeta Osmanlı Devleti'ne suç isnat ederek Ermeniler arasında tahrikât çıkarmayı hedeflediğinden başka bir şekilde tefsir olunamaz. Bu husus hakkında lazım gelen incelemenin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
14 Mart 1904

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu
Başkitâbet Dâiresi

İkinci ve üçüncü ordularda bulunan askerlere nişan talımı yaptırmak üzere gereken altı milyon talim fişeğinin satın alınması hususunda lazım gelenlerin yapılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

16 Temmuz 1904

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Osmanlı Devleti topraklarının bir kısmını bölerek orada müstakil bir Ermenistan kurma gibi batıl bir fikirle teşekkül eden fesat cemiyeti mensuplarından olup dava vekili Haçık Efendi'yi taammüden katlettiği tahakkuk eden Erminak isimli şahıs İstanbul Cinayet Mahkemesi'nce idama mahkûm edilmiş ve karar temyiz mahkemesi tarafından da onaylanmıştır. İdam kararının yerine getirilmesi hususunda izin talep 18 Ocak 1903 tarihli sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Söz konusu katilin idam cezasına bedel müebbed kürek cezasına çarptırılması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
9 Ocak 1905

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Yapılan bir davet üzerine Cuma gecesı yüz kişının Mason cemiyetinde hazır bulunmak üzere İstanbul'a gelecekleri vapur acentası Ramizi adlı birine gönderilen telgraftan anlaşıldığı ve bu konuda sadrazama da malumat verildiğı Hariciye Nazırı paşa hazretleri tarafından arz edilmiş bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nde bu tür toplantılar yasak olduğundan adı geçen kişilerin İstanbul'a gelmelerinin önüne geçilmesine yönelik tedbirlerin süratle alınması ve neticesinin bildirilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
22 Şubat 1905

Yıldız Saray-ı Hümayûnu
Başkitâbet Dâiresi

Beşiktaş Zabıta Dairesi'nde mevcut üç bölük polise bir bölük daha ilave edilerek Beşiktaş Jandarma Birinci Taburu'nun eksikliklerinin tamamlanması gerekmektedir. Bunun için gerekli yüz jandarma erinin Bilecik ve Söğüt taburları ihtiyat askerleri arasından tecrübeli, hal ve hareketleri mazbut olanlardan seçilmeleri Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
7 Temmuz 1905

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Velinimetimiz bi minnetimiz şevket-meâb efendimiz hazretlerinin Cenab-ı Hakk'ın yardımıyla melun hadiseden (*Ermeniler'in II. Abdülhamid'e düzenlediği bombalı suikast hadisesi*) sağ salim kurtulmasından dolayı her taraftan samimi geçmiş olsun dilekleri iletilmektedir. Bu vesile ile İspanya Dışişleri Bakanı tarafından sefaret baş tercümanı aracılığı ile gönderilen telgrafta hadiseden duyulan üzüntü dile getirilmektedir. Bunun yanında İsveç, Flemenk ve Romanya maslahatgüzarları bugün hükümetleri namına geçmiş olsun dileklerini belirtmişlerdir. Paris'ten Fonet de Viller imzası ile gelen bir telgrafta da zat-ı şahanelerinin suikasttan kurtulmasından duyulan memnuniyet beyan edilmektedir. Bütün bu temennileri takdim eden 24 Temmuz 1905 tarihli hususi sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerince görülmüştür. Padişahımız Efendimiz Hazretleri bu dileklerden ötürü duyduğu memnuniyeti beyan etmişlerdir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

26 Temmuz 1905

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Varna'da bir aydan beri mahalli yetkililerce yolsuz muamele yapıldığı ve mutasarrıflık tarafından gönderilen adamların gerek ahaliyi gerekse askerleri tahrik etmekte oldukları Varna'da bulunan Fahri Yaver Yüzbaşı Ömer Faruk Bey tarafından bildirilmiştir. Bu durumda liva mutasarrıfının görevine devam etmesi mümkün değildir. Bilahare münasip biri Varna mutasarrıflığına tayin edilmek üzere Ömer Faruk Bey'in gerekli tahkikatı yapmaya yetkili kılındığı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi

Tahsin

20 Ağustos 1905

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Bulgaristan emaretinin durumu ile ilgili olarak Bulgaristan komiserliğinden gelen ve 1 Şubat 1906 tarihli hususi sadaret tezkeresiyle saraya gönderilen yazı önemlidir ve içeriği dikkat çekicidir. Buna göre, Emaretin tasavvurlarına karşı bizce yapılacak şey, daha önce kararlaştırılmış ıslahatlara devam edip, askerlik noktasından mevcut olan eksikliklerin de giderilmesi olmalıdır. Bulgar eşkıyasının saldırılarını önlemek ve eşkıyayı cezalandırmak amacıyla ilkbaharın yaklaşmasıyla beraber askere nişan talimleri ve manevralar yaptırılmalıdır. Bunun yanında bazı demiryolu hatları ve askeri yolların inşaatları tamamlanmalıdır. Zat-ı şahaneleri de bu görüşte olup, askerin ihtiyaçları bir an evvel giderilmeli, askere talim ve manevralar yaptırılmalı, bu suretle eşkıyaya gereken ceza verilmeli, bu arada kararlaştırılmış ıslahatların yapılmasına da devam edilmelidir. Bu hususların taraf-ı sadaretinizce takip edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
26 Şubat 1906

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Galata'da Doğruyol'da Lale Dimitri'nin idaresindeki üç dükkân ile yine Galata'da Kürkcüleriçi'nde bulunan kahvehanede kumar oynanmakta olduğu ve bu duruma zabıtaca müsamaha edildiği anlaşılmıştır. Kumar oyunu dinen ve aklen ayıp ve yasak bir şey olduğundan, gerek bu yerlerde gerekse diğer mahallerde kumarın katiyen men edilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğinden olup Zaptiye Nezareti'ne icap eden tebligat yapılmıştır.

Saray Başkâtibi
Tahsin
13 Şubat 1907

Yıldız Saray-ı Hümayûnu
Başkitâbet Dâiresi

Bir müddetten beri birçok maden ve saire imtiyazının verilmesi için taleplerde bulunulmakta olup, Avrupa devletleri bu kabil şeylerden külli istifade etmişlerdir. Bizde ise yapılan fedakârlık nispetinde devlete bir fayda gelmemektedir. Hatta ahalinin bir kısmının zarar görmesine dahi sebep olunabilmektedir. Bu bakımdan, hem devlet hazinesi yararına, hem de ahalinin zarar görmesini engelleyecek şekilde bir çözümün hükümetçe müzakere edilip her hâlde bir çaresinin bulunması ve alınacak kararın saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
15 Mayıs 1907

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

Rumeli'de eşkıyalığın bir an evvel ve köklü bir şekilde sona erdirilmesi, askerinin de talimsiz kalmasına meydan verilmemesi için lazım gelen tedbirlerin alınmasına yönelik irade üzerine askeri komisyon tarafından hazırlanan rapor zat-ı şahanele-rince görülüp taraf-ı sadaretinize gönderilmiştir. Bu raporda belirtilen düzenlemelerin Bulgaristan İmtiyaz hattı müfettişi Mirliva Ahmed Paşa tarafından yerine getirilmesi gerektiği gibi, ihtiyaç duyulan ödenek de hiçbir gecikmeye mahal kalmaksızın derhal temin edilmelidir. Bu amaçla, söz konusu raporun hükümetçe okunup yapılacakların müzakere edilmesi ve alınacak kararın saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin

24 Temmuz 1907

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Mülki memurların işlerine ve durumlarına dair Dâhiliye Nezareti ve Mülki Memurlar Komisyonu başkanlığının beyanından söz eden sadaret tezkeresi zat-ı şahanelerinin malumu olmuştur. Bu hususta Dâhiliye Nezareti'nin de bazı maruzatı olmuştur. Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin maksatları, memurların seçimine son derece itina gösterilmesidir. Bu maksadı temin için Mülki Memurlar komisyonunun teşkilinde nizamnâmesine özel bir fıkra ilavesi uygun olacaktır. Bu şekilde memurların seçimi ve tayini hüsnü suretle yapılabileceği gibi, zat-ı şahanelerinin arzusu da yerine gelmiş olacaktır. Hükümet toplantısında konunun bu yönde görüşülerek alınacak kararın saraya arzı Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
24 Temmuz 1907

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

Paris'te bir ihtilal komitesi mevcut olup bunun riyasetinde Malato namında bir anarşistin bulunduğu, bu adamın Mason olduğu ve bu komitenin bazı mahfiller ile münasebette bulunduğu tahmin edildiği zat-ı şahanelerine ihbar edilmiştir. Bu komitenin mensupları ile hal ve hareketlerinin araştırılması için taraf-ı sadaretinizce gereken faaliyetlerde bulunulmalıdır. Ayrıca zaptiye yetkililerine de lazım gelen gözetleme ve denetleme işlemlerini yerine getirmeleri hakkında malumat verilmesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
10 Mart 1908

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi

İstanbul'da görevli polis memurlarının maaşlarını muntazam alamadıklarından dolayı maddi sıkıntı içinde bulunduklarını beyan eden ve polislere düzenli olarak yarım maaş verebilmek için merkez dairelerine aylık dört yüz bin kuruş taksim edilerek havalelerin ona göre yapılması yönündeki Zaptiye Nezareti tezkeresi zat-ı şahanelerince görölerek taraf-ı sadaretpenahinize gönderilmiştir. Memleket asayişinin ve inzibatının muhafazası ile görevli olan polis memurlarının maddi sıkıntı çekmemeleri gerekmektedir. Bu sebeple maaşlarının düzenli olarak verilebilmesi münasip bir daireye havale edilerek teminat altına alınmalıdır. Keyfiyetin yarınki hükümet toplantısında müzakere edilmesi ve alınacak kararın mazbata ile sunulması Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
6 Mayıs 1908

Yıldız Saray-ı Hümayûnu Başkitâbet Dâiresi

İttihad ve Terakki fesat cemiyeti namına Sami ve Bahattın imzalarıyla Paris'ten bir takım hezeyannâmeler gönderildiği Posta ve Telgraf Nezareti tarafından takdim kılınan nüshalarından anlaşılmaktadır. Bu hezeyannâmelerden başkalarının da gönderilmiş olması ihtimal dâhilindedir. Bu hususta tedbir alınıp söz konusu hezeyannâmelerin dağıtılmasına izin verilmemesi Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin emir ve iradeleri gereğindendir.

Saray Başkâtibi
Tahsin
17 Mayıs 1908

Dizin

A

- Abdülhamid II. 7-11, 13-20, 22-27, 29-36, 36-49, 56, 57, 59-70, 252
- Acem Köşkü 18
- Adana 82, 89, 162, 167
- Adapazarı 184
- Afrika 69, 229
- Ahmed I. 13
- Ahmed Ratıp Paşa, Bahriye Feriki 77
- Ahmed Rıza Bey, İttihat ve Terakki ileri gelenlerinden 20
- Ahmed Şefik Paşa, Zaptiye Nazırı 43
- Ahmet Celalettin Paşa, II. Abdülhamid'in baş hafiyelerinden 28
- Ahmet Hilmi Paşa, Teftiş-i Askeriye komisyonu üyesi 92
- Ahmet Hulusi Efendi, Din alimi 70
- Akkoyun 99
- Ali Fethi Bey, II. Abdülhamid'in Selanik günlerindeki muhafızı 35
- Ali Suavi 101
- Almanya 21, 30, 124, 173, 216, 217
- Amerika 59, 89, 167, 168
- Amerika Birleşik Devletleri 89
- Ammare 220
- Anadolu 49-51, 99, 191, 221, 225
- Ankara 84, 99, 182, 191
- Antalya 118
- Arak Manastırı 193
- Arap İzzet Paşa, İkinci kâtip 27
- Arapkirli Abdullah Cevdet, İttihat ve Terakki'nin kurucularından 20
- Artin Gangülyan, Kumkapı Ermeni Patrikhanesi'ne baskın düzenleyen eylemcilerin elebaşı 50, 51
- Artin Vaternyan, Kumkapı Ermeni Patrikhanesi'ne baskın düzenleyen eylemcilerden 51
- Asaf Tugay 34, 36-38
- Aşıkyan, Ermeni patriği 50
- Asım Bey, Şifre kâtibi 25
- Atina 54, 59, 80, 216
- Atıf Bey, Teymen 21
- Avrupa 22, 31, 32, 40, 47, 49, 50, 53, 55, 56, 73, 116, 139, 140, 178, 180, 192, 196, 223, 224, 256
- Ayasolug 177

Aya Tiryada Rum Kilisesi 53
Aydın 86, 104, 192
Ayşe Sultan, II. Abdülhamid'in kızı 66

B

Bâbü'lî 9, 15, 51, 52, 53
Bâbü'lî Yürüyüşü 51
Bahriye Nazırı 42, 44
Bahriye Nezareti 64, 156, 187, 198
Bakırköy 121
Bakülü Hüseyinzâde Ali, İttihat ve Terakki'nin kurucularından 20
Balıkesir 83, 170
Baltacı Avadis, Ermeni terörist 51
Bandırma 170
Başkale 90, 109
Başkanlık sistemi 7
Başkâtip Dairesi 17
Basra 165, 187, 195, 220
Belgrad Sefareti 151
Bergama 177
Berlin 32, 216
Berlin Antlaşması 49
Bertiye Paşa 28
Beşiktaş 14, 16, 17, 23, 57, 142, 160, 251
Beyazıt 34
Beyazıt Meydanı 36
Beyoğlu 41, 59, 121, 142, 145, 175, 230
Beyoğlu Mutasarrıflığı 125, 131, 142, 175, 180, 209
Beyrut 79, 119, 194, 233
Bilecik 18, 251
Bitlis 53, 114, 132, 176, 193, 202, 244
Bodrum 177
Boğaziçi 180

Boris, Ermeniler'in Osmanlı Bankası işgalinin elebaşılardan 54
Bosna 182, 197, 229
Boşnak tüfekçi 25
Bulgar 208, 209, 216, 229, 234
Bulgar eşkıyası 210, 254
Bursalı Tahir Bey 20
Büyük Köşk 14
Büyük Mabeyn 16, 17

C-Ç

Cebel-i Lübnan 119, 194
Cemal Paşa, İttihat ve Terakki liderlerinden 21
Cevher Ağa, başmusahip 28
Cezayir 97
Cidde 187, 238
Cihannüma Köşkü 17
Corcis Paşa, Ferik 240
Cuma selamlığı (Selamlık merasimi) 16, 19, 59
Çadır Köşkü 18
Çırağan Sarayı 17
Çinili Köşk 86
Çit Kasrı 17

D

Darıca 80
Darphane-i Amire 163
Debre 151, 213
Deçan Manastırı 232
Demokrat Parti 23
Dersim 87
Derviş Paşa Dairesi 27
Divan-ı Harp 113, 201
Diyarbakır 89, 153, 167

Diyarbakırlı İshak Sükûti, İttihat ve Terakki'nin kurucularından 20
Doğu Rumeli 170, 191, 197
Dolmabahçe Sarayı 13, 14
Dranko Efendi, ikinci mimar 28
Dr. Hamlin, Robert Kolej'in kurucusu 47
Dürziler 154, 194

E

Edgard Vincent, Osmanlı Bankası genel müdürü 55
Edward VII., İngiltere Kralı 21
Edward Jorris, II. Abdülhamid'e düzenlenen suikast girişiminin Belçikalı elebaşısı 56, 58
Elaziğ 89, 167
Enis Tahsin Til 61, 62
Enver Bey/Paşa 21, 34
Ercek 112
Ermeni/Ermeniler 22, 41, 45, 46, 48-60, 84, 91, 99, 108, 129, 132, 136, 141, 145, 146, 148, 150, 162, 163, 167, 176, 197, 204, 208, 209, 214, 247
Ermeni çeteleri/fesatçıları 112, 113, 145, 146, 175, 209, 244
Ermeni Katolik Patriği 127
Ermeni komiteleri 136, 163, 176
Ermeni köyü 244
Ermeni manastırı 214
Ermeni olayları 41, 48, 49
Ermeni papazlar/papazları 130
Ermeni patriği 130
Ermeni Patrikhanesi 50, 53, 167
Ermenistan 46, 50, 53, 249
Ermeni Terör Örgütleri 49
Erzincanlı Karabet 51

Eskişehir 18, 92, 99, 111

F

Faik Bey, mabeynci 27
Faik Paşa, İstabl-ı Amire Müdürü 28, 75
Fakirlere Yardım Cemiyeti 80
Ferhan Köşkü 18
Fes 94
Feyzi Bey, savcı 120
Filibe 111
Fransa 52, 55, 97, 135, 181
Fransız/Fransızlar 97, 186, 214, 229, 230

G

Galata 54, 56, 141, 160, 255
Gani Ağa, kızlarağası 27
Gazi Ahmet Muhtar Paşa 28
Gazi Osman Paşa 27
General Mayewsky, Rusya'nın Van Başkonso-
losu 47, 48
Gergök 113
Girit 182
Gümrük/Gümrükler 96, 221
Gümölcine 111

H

Hacı Akif Paşa, Harem-i Hümayun Masraf Na-
zırı 27
Hacı Ali Paşa, başmabeynci 27
Hacı Hüseyin Efendi, Mabeyn Müdürü 28
Hacı Hüseyin Paşa, Ferik, Muhakemat Dairesi
ikinci başkanı 201
Hacı İlyas Bey, esvapçıbaşı 28
Hacı Mahmud Efendi 25
Hademe 18, 29

Hafife 28
Hafife tahsisatı 151
Hafız Behram, kızlarağası 27
Hafız Osman 111
Halep 70, 200
Halil Paşa, Mesudiye Zırhlısı kumandanı 44, 45
Hamidiye Camii (Yıldız Camii) 14, 16, 17, 19, 56, 57, 59
Harbiye Nezareti 34, 37
Harem 16-18, 24, 25, 27
Haremağası 19, 25, 26, 28
Harem Kapısı 17, 18
Hariciye Nazırı 169, 250
Hasan Edip Paşa, Ferik, Teftiş-i Askeriye Komisyonu müfettişi 83
Hasan Şükrü Efendi, Divan-ı Muhasebat mü-lazımı 108
Hasköy 54
Havran 154
Haydarpaşa 217
Hazine-i Evrak 17
Hegel, filozof 30
Helfeld, Harp mihüm-mat imal ve satışıyla uğ-raşan bir Alman subayı 124
Hınçak 47, 49, 50, 52
Hınçakyan 91
Hicaz 77, 205, 237, 238
Hindistan 229
Hoy Şehbenderliği 152
Hristiyan/Hristiyanlar 47, 94, 149, 151, 152, 190, 199, 210, 22
Hudeyde 187
Hususi irade/iradeler 9-11, 15, 40, 41, 45, 46, 56, 61, 63, 83
Hususi Şifre Dairesi 27

Hünkâr 19, 41, 42
Hüseyin Atıf Bey, II. Abdülhamid'in sürgün gün-lerindeki hususi doktoru 22, 30, 31
Hüseyin Bey, kilercibaşı 28
Hüseyin Paşa, Ferik, Muhakemat Dairesi ikinci başkanı 201

I-İ

İstabl-ı Amire 18, 28
İbrahim Paşa, Teşrifat-ı Umumiye Nazırı, Divan-ı Hümayun Tercümanı, Tahrirat-ı Ecnebiye Kâtibi 28
İlyas Paşa 28
İngiliz/İngilizler 18, 35, 41, 52, 125, 139, 165, 177, 214, 229
İngiltere 21, 35, 52, 132, 136, 165
İnikyan 244
İpek 151, 232
İrade/İradeler 9, 10, 42, 61
İran 109, 115, 148, 152
İskenderun 106, 226, 228
İsmail Canbolat Bey, İttihat ve Terakkî'nin lider kadrosundan 20
İsmail Müştak Mayakon, saray kâtibi 29, 30
İsmet Paşa [İnönü] 47-49
İstanbul 10, 19, 21-23, 30, 32, 36, 38, 40, 41, 43, 46, 47, 49, 50, 52-56, 58, 59, 69, 70, 80, 86, 96, 97, 100, 105, 108, 130, 142, 144, 145, 152, 155, 162, 165, 176, 180, 199, 207-209, 215, 216, 250, 260
İstanbul Cinayet Mahkemesi 249
İttihatçı/İttihatçılar 8, 21, 23, 38
İttihat ve Terakkî Cemiyeti/Partisi 7, 8, 15, 20, 21, 23, 38, 261
İzmir 56, 135, 196

İzmit 191, 222

İzzet Efendi, Teşrif-i Hümayun müdürü 28

İzzet Paşa 27, 39

İzzet Paşa Dairesi 27

J

Jandarma 52, 54, 67, 68, 73, 74, 102, 121, 122,
142, 185, 215, 233, 236, 240, 251

Japonya 40

Jön Türki (Jön Türkler) 147

Jön Türkler 7, 21

Jurnal/jurnaller 33-39, 62

Jurnalci 34

Jurnalcilik 35, 36

K

Kadri Bey, baş hafiye 28

Kafkasya 136

Kafkasya göçmenleri 78

Kafkasyalı Mehmet Reşid, İttihad ve Terakki'nin
kurucularından 20

Kalkandelen 151

Kamphofner Paşa Dairesi 27

Kandıra 118

Karagümrük 95

Karakeçili/Karakeçililer Aşireti, II. Abdülhamid'in
muhafızlığını yapan Türk aşireti 19, 67

Karekin Pastırmacıyan, Ermeniler'in Osmanlı
Bankası işgalinin elebaşlarından 54

Kaskat Köşkü 17

Kazım Karabekir 20, 22, 23

Kemбриç Darülfünunu [Cambridge Üniversi-
tesi] 177

Kerkük 174

Kırçova 151

Kırım göçmen kafilesi 226

Kırımlı 228

Kızıldeniz 187

Kızıl Sultan 8, 62

Kızlarağası 27

Kilercibaşı 28

Kiler-i Hümayun 16

Koltuk Kapısı 16

Konstantin Kabulyan, II. Abdülhamid'e suikast
girişiminde bulunanlardan 56, 58

Konya 78, 99, 191, 198, 231

Kosova 206, 210, 227, 236

Köse Aristidi (Silviyo Ricci), II. Abdülhamid'e su-
ikast girişiminde bulunanlardan 59

Kredi Liyone Bankası 237

Kristafor Mikaelyan (Samuel Fain), II. Abdülhamid'e
düzenlenen suikast girişiminde bulunanlar-
dan 56, 58

Kumkapı Ermeni Patrikhanesi 50

Kumkapılı Hacı, Kumkapı Ermeni Patrikhane
baskınının faillerinden 51

Küçük Köşk 16

Kürt/Kürtler 46, 47, 51, 112, 214, 244

L

Lipa Rips (Konstantin Kabulyan), II. Abdülhamid'e su-
ikast girişiminde bulunanlardan 56, 58, 59

Liva İdare Meclisi 153

Londra Darülfünunu 177

Loyd Kumpanyası 125, 223

Lozan 46, 47, 49

Lütfü Ağa, başmusahip 28

M

Mabeynci/Mabeynciler 27

Mabeynci Beyler Dairesi 27
Mabeyn Dairesi 17, 64
Mabeyn-i Hümâyûn 15, 131
Mabeyn Müşiri 27
Mabeyn Müşirliği Dairesi 27
Mabeyn Mütercimleri Dairesi 27
Maiyet-i Seniyye Erkan-ı Harbiyesi 27
Makedonya 21, 80
Makedonya Uhuvvet Cemiyeti 80
Malta Köşkü 18
Manastır 21, 75, 98, 210, 227, 236
Marangozhane 18
Mari Zayn, II. Abdülhamid'e suikast girişiminde bulunanlardan 58
Marsilya 55
Masejeri Maritim Kumpanyası 125
Mason 250, 259
Mateo, Abdülhamid'e düzenlenen suikast girişiminde bulunanlardan 59
Maximof, Rusya Sefareti baştercümanı 55
Mebusan Meclisi 15
Mecidiye Kapısı 17
Medine-i Münevvere 79, 237, 238
Mehmed Cemaeddin Efendi, şeyhülislam 43, 57
Mehmed Faik Memduh Paşa, Dahiliye Nazırı 43
Mehmed Rıza Paşa, Serasker 43
Mehmet Arif Bey, mabeynci 27
Mehmet İzzet Efendi, Mabeyn-i hümayun ikinci müdürü 28
Mehmet Paşa, mabeynci 27
Mekke Emiri Paşa 238
Mekke-i Mükerreme 238
Mekteb-i Tıbbiye 217
Merasim Köşkü 18

Mesih Ali Paşa Camii 95
Meşrutiyet II. 8, 10, 15, 21, 70
Mesudiye Zırhlısı 44
Meşveret Gazetesi 20
Mihal, Abdülhamid'e düzenlenen suikast girişiminde bulunanlardan 59
Mihrişah Sultan, III. Selim'in annesi 13
Miralay Raşid Bey 173
Mister Ernest Gardner, Londra Üniversitesi eski eserler öğretim üyesi 177
Mithad Şükrü Bey, İttihat ve Terakkî'nin lider kadrosundan 20
Mösyö Bonin, polis müfettişi 73
Mösyö Fuke, Suçluların teşhisi yöntemini öğretmek için Türkiye'ye getirtilen Fransız 158
Muhacirin-i İslamiye Komisyonu 184
Muhakemat Dairesi 201
Murad V. 15, 41, 66
Mustafa Hikmet Bey, Yafa Kaymakamı 106
Mustafa Zafir, Şura-yı Devlet azası 183
Mustafa Zeki Paşa, Tophane Müşiri 43
Musul 113, 117, 174, 187, 243
Muş 53
Münir Paşa, Paris Sefiri 32
Müslüman/Müslümanlar 46, 47, 52-54, 56, 69, 70, 84, 103, 125, 132, 145, 182, 190, 214, 219, 227
Müslüman göçmenler 197
Müşir Ethem Paşa, Teftiş-i Askeriye Komisyonu reisi 210, 235
Mütercim Nişan Efendi Dairesi 27

N

Nakip Efendi 117
Narlıkapı Ermeni Kilisesi 204

Nazım Paşa, Zaptiye Nazırı 52
Necip Melhame Paşa, II. Abdülhamid'e suikast girişimini araştıran komisyonun başkanı 58
Neseldorfer, II. Abdülhamid'e düzenlenen suikast girişiminde kullanılan arabanın imal edildiği Viyana'daki fabrika 58
Nikola, Rus Çar'ı 21
Nuri Paşa, mabeynci 27

O-Ö

Ohrili İbrahim Temo, İttihat ve Terakki'nin kurucularından 20, 23
Oksford Darülfünunu [Oxford Üniversitesi] 177
Ortaköy 14, 16, 17
Osman Bey, Baş Mabeynci 27
Osman Hamdi Beyefendi, Müze-i Hümayun Müdürü 86
Osmanlı Arşivi 11
Osmanlı Bankası 53, 54, 56
Osmanlıca metinler 10
Osmanlı Devleti 7, 13, 20, 33, 49, 50, 52, 56, 100, 103, 104, 121, 134, 168, 210, 229, 234, 236, 240, 247, 249, 250
Osmanlı Hükümeti 9, 47, 168, 234
Osmanlı Hürriyet Cemiyeti 20
Osmanlı ülkesi 73, 97, 109, 147, 148, 163, 165, 167, 172, 184, 197, 219, 221, 223
Ömer Faruk Bey, Fahri Yaver 253

P

Pake Kumpanyası 125
Paşaaltı 120, 121
Paris 20, 32, 59, 147, 155, 158, 252, 259, 261

Pendik 80
Perestu Kadın, II. Abdülhamid'in anneliği 66
Pire 222
Polis 155, 185, 211
Prizren 151, 218, 242

R

Ragıp Paşa, mabeynci 27
Rahmi Bey, İttihat ve Terakki'nin lider kadrosundan 20
Ranya Aşireti 113
Resneli Niyazi, İttihat ve Terakki'nin lider kadrosundan 21
Reşit Bey, Van Defterdarı 108
Reval 21
Rezovlendros, Fransa'dan sınırışı edilip Osmanlı'ya sığınmak isteyen sosyalist 97
Rifat Beyefendi, Suriye Defterdarı 119
Rıza Paşa, Topçu Feriki 173
Robert Kolej 47, 150
Robina Fain, II. Abdülhamid'e suikast girişiminde bulunanlardan 56
Rodos 177, 242
Romeo Skanciani, Saray bahçıvanı 17
Rumeli 20, 115, 138, 178, 203, 207, 210, 213, 219, 221, 225, 227, 240, 257
Rumelihisarı 150
Rumiye 115, 152
Rum Nikola, Kumkapı Ermeni Patrikhanesi'ne baskın düzenleyen eylemcilerden 51
Rusya 39, 40, 47, 48, 52, 54, 55, 59, 97, 115, 136, 148, 191, 197, 205, 209, 228
Rusya Çar'ı/ İmparatoru 39, 40
Rusya Sefareti 55, 148

S-Ş

Sakarya Nehri 184
Saltanat Kapısı 17
Samuel Fain (Kristafor Mikaelyan), II. Abdülhamid'e
düzenlenen suikast girişiminde bulunanlar-
dan 56, 58
Saray-ı Hümayun (Yıldız Sarayı) 18, 173
Saray Mabeyni 15
Sason 114
Selamlık 16, 17, 25
Selamlık merasimi (Cuma selamlığı) 16, 19,
59
Selanik 20, 22, 35, 98, 210, 216, 227, 236
Selim III. 13
Serencebey 70
Seyyid Mehmet Efendi, Süleymaniye sancağı
müftüsü 117
Şikan Aşireti 109
Silahhane 17
Silviyo Ricci (Köse Aristidi) 59
Sisam 44, 45, 177
Sivaslı Nezaret, Kumkapı Ermeni Patrikhanesi'ne
baskın düzenleyen eylemcilerden 51
Sivastopol 226, 228
Sivastopol Şehbenderliği 205
Sırbistan 219
Sofya 56, 58, 216
Söğüt 18, 67
Söğütlü Alayı/Bölüğü/Taburları 18, 25, 67,
68, 251
Spalaikovitç, Lozan görüşmelerindeki Sırp
temsilcisi 48
Suikast 19, 21, 22, 46, 56- 60, 252
Suikast planı 58
Sultan Abdülaziz 14

Sultan Abdülmecid 19
Sultan Hamid (Abdülhamid II.) 7-11, 13-20, 22-27,
29-36, 36-49, 56, 57, 59-70, 252
Sultan Murad (Murad V.) 41, 66
Süleymaniye 70, 113, 117, 174
Süreyya Paşa, Saray Başkâtibi 10, 27, 64
Şakir Paşa Dairesi 27
Şam 119
Şehzâde Daireleri 17
Şemsi Paşa, Ferik 218, 232
Şeyh Sait 117
Şirket-i Hayriye 215
Şişli 59, 127, 142
Şura-yı Devlet 107, 183

T

Tahir Paşa, Saray Baştüfekçisi 67
Tahran 152
Tahsin Paşa, Saray Başkâtibi 10, 19, 20, 26, 27,
29, 39, 40-42, 44, 45, 57, 60, 61, 64
Talat Bey/Paşa 20
Tahimhane Köşkü 18
Taluri 114, 244
Tarabya 103
Teftiş-i Askeri Komisyonu 27
Tekirdağ 170, 181
Tepebaşı 121, 230
Tercüme Odası 17
Tersane 62
Teşrifat Nazırı 17
Teşrifat Nazırı/Nazırlığı Dairesi 17, 27
Tiyatro 17, 28
Tokat 102, 123
Tophane 43, 124, 128, 142, 160, 173

Tophane Müşirliği/Müşiriyeti 142

Trablusgarp 110, 154, 183

Trabzon 100

Transval 229

Tüfekçiler 18

Türk/Türkler 7, 8, 11, 18, 21, 23, 47-49, 52,
224

Türkiye 7, 48, 63

U-Ü

Üsküdar 142, 180

Üsküdar Mutasarrıflığı 76

Üsküp 110

V

Valide Kapısı 17

Van 47, 53, 108, 112, 148

Varna 59, 253

Varto, Ermeniler'in Osmanlı Bankası işgalinin
elebaşılardan 54

Vilayat-ı Selase 227, 236, 240

W

Washington Sefareti 89

Y

Yafa Kazası 106

Yahudi/Yahudiler 8, 48, 54

Yanko Efendi, Baş mimar 28

Yaverler Dairesi 27

Yedi Sekiz Hasan Paşa, Beşiktaş Muhafızı 23

Yemen 96, 157, 187

Yıldız 14, 29, 37, 58, 62

Yıldız evrakı 11, 36

Yıldız Camii (Hamidiye Camii) 14, 16, 17, 19,
56, 57, 59

Yıldız istihbaratı 33

Yıldız Kasrı 13

Yıldız Parkı 17

Yıldız Sarayı 13-18, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 32,
34, 64, 70

Yozgat 84

Yuvan, Kumkapı Ermeni Patrikhane baskınının
faillerinden 51

Z

Zafir Efendi, II. Abdülhamid'e yakınlığıyla bili-
nen şeyh 69

Zaptiye Nezareti 73, 97, 103, 120, 128, 142, 144,
146, 156, 180, 205, 215, 255, 260

YEDİTEPE

ASAYİS

SULTAN II. ABDÜLHAMİD'İN İÇ GÜVENLİK POLİTİKASI

Sultan II. Abdülhamid'in, ülke idaresi, ülke güvenliği, dış politika, eğitim, sağlık, ekonomi, ulaştırma, ticaret ve sanayi, ziraat, denizcilik ve saire gibi birçok konulardaki fikirleri, bizzat padişah emirlerinin yazılı belgesi olan, tarihin bir numaralı belgelerinden, yani Hususi İradeler'inden öğrenilebilmektedir.

Elinizdeki eser Sultan II. Abdülhamid'in hususi iradelerinden yola çıkılarak kaleme alınan serinin üçüncü kitabıdır. Bu eserde sultanın iç güvenlik politikasına bakarak geçmiş ile bugün arasında çarpıcı benzerliklere ve tarihteki meselelerin bugün bile capcanlı karşımızda durduğuna şahit olacaksınız.

